

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 37.

Tisdagen den 12 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att fil. doktor *A. A. W. Lund* icke förrän nu kunnat företaga någon resa utan att riskera försämring af sitt hälsotillstånd, varder härmed på heder och samvete intygadt.

Västervik den 9 april 1904.

L. Fredelius.
Stadsläkare.

Herr talmannen tillkännagaf härefter, att herr Lund denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition till Riksdagen angående medgifvande för under bildning varande Luleå järnverksaktiebolag att för visst fall erhålla malm från grufvor i Gellivare socken af Norrbottens län.

§ 3.

Efter föredragning härupå af de på kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

herrar *C. H. Wallentins* och *C. J. Ödmans* motion, n:o 253, till Riksdagens särskilda utskott n:o 2;

herr *J. J. Byströms* motion, n:o 254, till kammarens tillfälliga utskott n:o 2; och

herr *K. H. Brantings m. fl.* motion, n:o 255, till bevillningsutskottet.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 56, 57 och 58.

§ 5.

Efter föredragning vidare af statsutskottets memorial n:o 59, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslag under riksstatens sjunde hufvudtitel, blef den i berörda memorial föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 6.

Slutligen föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 60 och 61, lagutskottets utlåtanden n:is 40, 41, 42 och 43 samt Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 29.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Afgåfvos nya motioner, nämligen af:

herr *A. F. Janson* i Bråten *m. fl.*, n:o 256, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem;

herr *G. M. Sandin m. fl.*, n:o 257, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem;

herrar *J. Olofsson* och *S. J. Enander*, n:o 258, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för påbörjande af fullständiga undersökningar rörande den så kallade inlandsbanan; samt

herr *O. G. Eklund*, n:o 259, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 23 § i lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *J. Olsson* i Stockholm under den 13 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,45 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Onsdagen den 13 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare lektor K. Starbäck på grund af halsfluss för närvarande och tills vidare är hindrad deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Stockholm den 12 april 1904.

P. Haglund.

Leg. läk., Docent.

§ 2.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 43, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställning angående istånd-sättande af de åt landshöfdingen i Kalmar län anslagna boställs-lägenheter m. m.,

n:o 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronolägenheten Sätra n:o 2 i Östergötlands län,

n:o 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kornettsbostället 1 mantal Åckelsta n:o 3 i Stockholms län hörande lägenhet,

n:o 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kaptensbostället Böttestad n:o 2 i Östergötlands län hörande lägenhet,

n:o 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Bårstad n:o 5 i Östergötlands län hörande område,

n:o 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra kompanichefsbostället Mellby n:o 1, 1 mantal, jämte Båtsmanstorpet n:o 1, ett torp i Östergötlands län hörande lägenheter,

n:o 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra fältväbelsbostället $\frac{1}{2}$ mantal Juresta n:o 4 i Södermanlands län hörande lägenhet,

n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till förra mönsterskrifvarebostället $\frac{3}{4}$ mantal Törn-vik n:o 2 i Östergötlands län hörande lägenheter,

- n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af förra militiebostället 1 mantal Bondesätter n:o 1 jämte Lämnenäs n:o 2, en utjord i Östergötlands län,
- n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra häradskrifvarebostället $\frac{1}{2}$ mantal Ärja n:o 3 i Södermanlands län hörande torp,
- n:o 53, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till lindrande af förlust, som arrendatorn af förra öfverstebostället Kastellgården n:o 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län lidit till följd af olyckshändelse,
- n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetning af marmorfyndigheter å kronojord,
- n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra sergeantsbostället 1 mantal Björka n:o 1 i Södermanlands län hörande lägenhet,
- n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra rustmästarebostället $\frac{1}{4}$ mantal Frängsbo n:o 2 i Östergötlands län hörande lägenhet,
- n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Ystad af en inom dess område belägen, förutvarande hospitalsjord,
- n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra sergeantsbostället n:is 13, 15 och 17 Eslöf i Malmöhus län hörande område,
- n:o 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af torp under förra kaptensbostället Helgesta n:is 1 och 2 i Södermanlands län,
- n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Södermanlands läns landsting af visst, Gripsholms slott tillhörande område,
- n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till handlanden J. Lundström af två jordområden utaf den staten tillhöriga Landskrona—Ängelholms järnväg,
- n:o 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående jord utbyte vid Gnesta järnvägsstation,
- n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Gillstad n:o 4 Borregård i Skaraborgs län, och
- n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts särskilda propositioner angående efterskänkande af kronans rätt till fyra danaarf.

Vidare anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 65, i anledning af dels justitieombudsmannens framställning om åtgärder för större skyndsamhet i fråga om för brott häktade personers inställande för domstol, dels ock två i liknande syfte afgifna motioner,

n:o 66, i anledning af väckt motion angående rätt att medelst expropriation förvärfva mark för linbaneanläggningar i vissa fall,

n:o 67, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 6 § i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd af järnvägs drift och till lag om ändrad lydelse af 25 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, dels ock en med föranledande af nämnda proposition väckt motion,

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa åtgärder mot utbredning af lungdot, och

n:o 69, i anledning af väckt motion angående omarbetning i vissa hänseenden af gällande bestämmelser om tillsättning af prästerliga tjänster.

§ 3.

Efter föredragning häruppå af de å kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

herr *A. F. Jansons* i Bråten *m. fl.* motion, n:o 256, och herr *G. M. Sandins m. fl.* motion, n:o 257, till särskilda utskottet n:o 2;

herrar *J. Olofssons* och *S. J. Enanders* motion, n:o 258, till statsutskottet, samt

herr *O. G. Eklunds* motion, n:o 259, till lagutskottet.

§ 4.

Föredrogs och godkändes bevillningsutskottets memorial n:o 17, i anledning af väckt förslag om vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften.

§ 5.

Till afgörande förelåg bevillningsutskottets betänkande n:o 18, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning.

Punkten 1:o).

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förordning.*

Uti två till behandling af bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen n:o 14 inom Första Kammaren af herr *K. Åkerberg* och n:o 22 inom Andra Kammaren af herr *J. Widén m. fl.*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta:

dels att § 4 mom. 2 i kungl. förordningen den 24 maj 1895 angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, sådant nämnda lagrum lydte enligt kungl. kungörelsen den 25 september 1897, måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Innehafvare af rättighet till försäljning af brännvin må ej låta vare sig mot efterkraf för köpeskillingen eller genom ombud å annat ställe än det, där han sin försäljningsrätt utöfvar, till köpare utlämna

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
föreskrifning.
(Forts.)

brännvin i mindre belopp än 250 liter; ej heller må han hos annan än innehafvare af dylik försäljningsrättighet genom ombud till salu utbjuda eller upptaga beställningar å brännvin i mindre belopp, än nyss är nämndt;

och dels, i händelse af bifall härtill, att § 18 mom. 3 samt § 42 i ofvannämnda förordning gäfves den ändrade lydelse, som af nyss anförda ändring i § 4 mom. 2 betingades.

Utskottet hemställde, att herrar *Åkerbergs* och *Widéns* jämte medmotionärens förevarande motioner om ändring af § 4 mom. 2, § 18 mom. 3 och § 42 i brännvinsförsäljningsföreskrifningen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid punkten hade fogats reservationer:
af herr *Beckman*, som föreslagit:

a) att Riksdagen, i anledning af herrar *Åkerbergs* och *Widéns* förevarande motioner, måtte för sin del besluta, att § 4 mom. 2 i gällande förordning angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895, sådant sagda moment lydde enligt kungl. kungörelsen den 25 september 1897, skulle erhålla följande förändrade lydelse:

Innehafvare af rättighet till försäljning af brännvin må ej låta vare sig mot efterkraf för köpeskillingen eller genom ombud å annat ställe än det, där han sin försäljningsrättighet utöfvar, till köpare utlämna brännvin i mindre belopp än 250 liter.

Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af brännvin hos annan än innehafvare af dylik försäljningsrätt genom ombud till salu utbjuda eller upptaga beställningar å brännvin i mindre belopp, än nyss är nämndt; om sådant bolag, som i § 9 mom. 2 sägs, är i detta hänseende särskildt stadgadt; samt

b) att, för den händelse den i punkten a) här ofvan gjorda hemställan blefve af Riksdagen bifallen, Riksdagen jämväl måtte för sin del besluta, att § 42 i ofvannämnda förordning, sådan berörda § lydde enligt kungl. kungörelsen den 25 september 1897, skulle erhålla följande förändrade lydelse:

§ 42.

Idkar någon minuthandel med eller utskänkning af brännvin vid tillfälle, då försäljningsrätten ej utöfvas får, eller å annat ställe, än därtill uppgifvet är, eller förbryter sig någon mot hvad i § 4 mom. 2 stadgadt är om brännvins utlämnande å annat ställe än det, där han sin försäljningsrätt utöfvar, eller om utbudande till salu eller upptagande af beställningar å brännvin genom ombud, eller tillåter den, som icke är till utskänkning berättigad, att, då han i parti eller genom minuthandel säljer brännvin, något af det sålda på försäljningsstället förtäres eller afhämtas i mindre belopp, än han är berättigad föryttra, eller förbryter sig den, som till minuthandel med eller utskänkning af brännvin berättigad är, mot § 26 mom. 3

och 5 eller § 27, böte första gången från och med 30 till och med 60 kronor samt andra gången från 60 till och med 120 kronor och vare dessutom andra gången sin rätt till minuthandel eller utskänkning förlustig. Lag samma vare, om den, som erhållit rättighet till utskänkning å passagerarefartyg, utöfvar densamma annorledes, än i § 13 mom. 2 medgifvet är, eller utan att iakttaga de inskränkningar därvid, som i öfrigt kunna hafva blifvit af Kungl. Maj:ts befallningshafvande jämlikt samma lagrum föreskrifna;

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förfordning.
(Forts.)*

af herrar *Tillberg, Jansson* i Krakerud, *Almqvist* och *Eklund*, hvilka instämt i den af herr Beckman afgifna reservationen; samt af herrar *Höjer, Lindblad* och *Berg* i Göteborg.

Sedan punkten föredragits, begärdes ordet af

Herr Beckman, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att med några ord få redogöra för den reservation, som jag tillika med några andra af bevillningsutskottets ledamöter tillåtit mig att afgifva mot utskottets beslut i den nu förevarande punkten.

Jag vill då först bemärka, att de motionärer, som i år väckt denna fråga på tal, tagit densamma från en mera praktisk synpunkt, än hvad föregående motionärer i frågan gjort. Motionärerna ha nämligen denna gång gjort det uttryckliga förbehållet, att rättigheten att begagna ombud för nu ifrågavarande varors utbudande till återförsäljare eller andra innehafvare af brännvinsförsäljningsrättigheter får kvarstå såsom den hittills varit. Motionärerna ha ansett, att denna rättighet icke medför någon skada. De ha därför endast vänt sig mot det sorgliga förhållandet — som vi dess värre alltför väl känna — att återförsäljarnes ombud gå omkring, ur hus i hus inom vissa delar af vårt land och utprångla sina varor.

Bevillningsutskottet har emellertid nu såsom förut ansett, att den franska handelstraktaten skulle lägga hinder i vägen för en bestämmelse i det af motionärerna föreslagna syftet. Utskottet säger vidare, att äfven om man, trots den franska handelstraktaten, skulle införa en dylik bestämmelse, skulle detta icke alls gagna nykterheten. Detta utskottets påstående har jag sökt motbevisa i den af mig afgifna reservationen. Jag påpekar där, att tvärtom all sannolikhet talar för att det ifrågasatta förbudet skulle i mycket hög grad hindra det hejdlösa utbudandet af spritdrycker å landsbygden. Till och med om man nu icke skulle lyckas att få till stånd likställighet mellan de utländska och de inländska agenterna, anser jag likväl, att ett sådant förbud, hvarom här är fråga, bör införas. Detta så mycket mer som, enligt min upfattning, därigenom icke ens skulle uppstå någon synnerlig fara för de svenska brännvinsförsäljarnes intressen på grund af konkurrens från utlandet. Det är nämligen högst osannolikt — synes det mig — att utlänningarne skulle i någon afsevärd grad begagna sig af sin rättighet att här i landet försälja brännvin i smärre myckenheter. Man måste ju härvidlag taga hänsyn till den omständigheten, att varan skall införskrivas utifrån och att tull och frakt måste erläggas för densamma, hvilket

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förordning.
(Forts.)

allt gör det så godt som omöjligt för utländingarna att på detta område uppträda som farliga konkurrenter.

För öfrigt förefaller det mig, som om det äfven funnes ett annat hinder för att denna konkurrens skulle kunna antaga så stora dimensioner, som man befarat. Det är nämligen att märka, att det i artikel 17 i den nu gällande handelstraktaten emellan Sverige och Norge samt Frankrike det heter: »Franske handelsresande, som färdas inom de Förenade Rikena för franska handelshus, skola» etc. Hvad skall nu förstås med uttrycket »franske handelsresande»? Innefattar detta äfven — som man understundom hört antagas — svenskar, som äro anställda hos franska handelshus och af dessas räkning resa omkring här i landet? En stor diplomat har en gång sagt, att språket är till för att dölja tankarne — men jag vill dock fråga, om det finnes någon rimlighet i att tolka uttrycket »*Franske* handelsresande, som färdas inom de Förenade Rikena för *franska* handelshus» så, att därmed skulle förstås äfven *svenskar*, som resa för sådana hus? Mig synes en dylik tolkning omöjlig. Ett ytterligare stöd för denna min uppfattning har jag i en annan omständighet. Enligt den gamla lydelsen af franska handelstraktaten af år 1865 i dess artikel 15 hette det: »Franske fabriksidkare och handlande eller deras reseagenter, hvilka i någon af dessa egenskaper blifvit vederbörligen bemyndigade i Frankrike och som resa i Sverige eller Norge», etc. I den nya formuleringen af traktaten utbyttes dessa af mig nu särskildt framhållna ord mot de ofvan citerade »franske handelsresande» och »franska handelshus».

Jag tror således, att, från hvilken synpunkt man än ser saken, det icke är farligt att nu bifalla reservationen. För öfrigt har jag också i reservationen erinrat därom, att man i Norge ansett sig kunna utan hinder af den franska handelstraktaten införa ett stadgande ungefär liknande det, som motionärerna här begärt och reservationen förordar.

Det enda skäl, som man kan anföra emot införandet af ett dylikt stadgande, är, som sagdt, den olägenhet, som konkurrensen anses medföra. Men i det afseendet komma alltid — såsom jag redan påpekat — tullen och nationaliteten att lägga hinder i vägen. Den invändningen kan man alltså icke tillmäta någon afgörande betydelse. Och någon annan kan icke göras. Alla — t. o. m. utskottet — nödgas erkänna nödvändigheten af att statsmakterna härvidlag ingripa för att afhjälpa nu rådande missförhållanden.

Mig förefaller således, som om den enklaste lösningen af frågan vore att utan vidare införa ett sådant stadgande som det nu föreslagna. Skulle det sedan visa sig, att några olägenheter däraf uppkomme, särskildt att försäljning från utlandet toge en alltför stor omfattning, då — men först då — vore tiden inne för vidtagande af ytterligare åtgärder. Såsom frågan *nu* ligger, gäller det helt enkelt, om vi icke i vårt eget lands lagstiftning skola kunna införa den här ifrågasatta restriktiva bestämmelsen. Vi ha ju i fråga om vår brännvinslagstiftning sett oss nödsakade att slå in på den vägen och i sedlighetens och nykterhetens intresse införa en hel del restrikt-

tiva bestämmelser. Hvarför skulle vi då icke kunna äfven införa en sådan bestämmelse som den här föreslagna? Låt vara, att det är i och för sig motbjudande att beträffande handeln med särskilda varor vägra likställighet mellan svenskar och utlänningar. Men, mina herrar, vi måste dock besinna, att det här endast är fråga om varan *brännvin*. Och brännvin är en undantagsvara, som på grund af sin för landets moral farliga beskaffenhet måste i mångfaldiga afseenden behandlas helt olika än andra handelsvaror. Jag kan alltså icke finna annat, än att det vore en mycket naturlig konsekvens af vår lagstiftnings restriktiva karaktär att nu med afseende å denna försäljning af brännvin införa en sådan föreskrift som den af motionärerna begärda.

Då jag således, herr talman, är öfvertygad därom, att ett bifall till motionärernas förslag innebär ett steg framåt med afseende å sedlighet och nykterhet och att, om detta förslag antages, hvad helst än inträffar, förhållandena icke kunna blifva värre, än de nu äro, ber jag att få yrka bifall till den af mig vid den nu föredragna punkten afgifna reservationen.

Med herr Beckman förenade sig herrar *Höjer*, *Pettersson* i Södertälje, *Almqvist*, *Sandquist*, *Johansson* i Öija, *Hammarström*, *Söderberg*, *Ström* i Transtrand, *Anderson* i Hasselbol, *Hultkrantz*, *Sandin*, *Jansson* i Edsbäcken, *Johansson* i Jönköping, *Johansson* i Aflösa, *Berg* i Göteborg, *Ericsson* i Ahlberga, *Åkerlund* och *Persson* i Arboga.

Vidare anförde:

Herr Widén: Efter de många instämmanden, som beledsagade den siste talarens anförande, torde det vara onödigt i afseende på sakens utgång att yttra sig i frågan. Men jag har begärt ordet för att å egna och medmotionärers vägnar tillkännagifva, att vi för vår del äro fullt tillfredsställda med herr Beckmans reservation. Med den hafva vi ernått allt hvad vi sökt göra gällande genom motionen. Den lilla skiljaktigheten mellan vår motion och reservationen anse vi fullkomligt betydelselös. Men när jag nu har ordet, skall jag tillika an hålla att något få beröra de synpunkter, som för oss varit bestämmande. Det är ju dessutom osäkert, huru denna fråga aflöper i Första Kammaren, och det kan därför vara lämpligt att nu hafva något mera utvecklat frågans innebörd.

Till en början erinrar jag, att motionens syfte är, såsom den siste talaren nämnde, att råda bot på det onda, som kringresande brännvinsagenter åstadkomma särskildt på landsbygden. Det är ett gammalt ondt, som det här gäller att afhjälpa. Redan vid 1890 års riksdag klagades, som utskottet framhåller, öfver det ofog, som till motverkande af nykterhetsarbetet bedrefs af kringresande spritagenter. År 1894 upprepades dessa klagomål, och det årets bevillningsutskott erkände, att »missförhållandena äro af den beskaffenhet, att åtgärder till deras undanröjande äro af behovet påkallade». År 1895 upptogs frågan ånyo och enahanda erkännande lämnades äfven då af

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
föreskrifning.
(Forts.)*

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förrordning.
(Forts.)

bevillningsutskottet; och detta upprepades, då frågan återupptogs äfven 1896.

Vid 1895 års riksdag beslöts på Kungl. Maj:ts framställning, att brännvinsbolagen icke vidare skulle få genom kringresande agenter upptaga beställningar å spirituosa; men däremot lämnades rätten härtill fortfarande fri för dem, som af bolagen öfvertagit rättigheter, samt sådana, som på auktion inropat eller på grund af burskap eller privilegium innehade brännvinsförsäljningsrättighet. För så vidt härmed afsågs att råda bot på ofoget med brännvins utbjudande genom agenter — och det var naturligen afsikten — var detta, enligt min mening, att börja i orätt ända. Brännvinsbolagen äro ju i alla fall ålagda att verka i sedlighetens intresse, — det torde de ock i allmänhet taget göra — och deras vinst går till det allmänna. Då är det verkligen som jag sade att börja i orätt ända att förbjuda *bolagen* att begagna ombud, men förbehålla denna rätt åt andra handlande med spirituosa, hvilka uteslutande taga hänsyn till sin *enskilda vinst*.

I år har bevillningsutskottet icke heller förnekat, att åtgärder i detta hänseende vore högeligen önskvärda. Utskottet erkänner detta fullständigt och säger, att »det öfverklagade missförhållandet är af den allvarliga beskaffenhet, att dess afhjälpande påkallar statsmakternas ingripande». Men bevillningsutskottet har i alla fall afstyrkt vår motion på grund af 17 § i franska handelstraktaten. I det hänseendet ber jag att få ytterligare betona, hvad den siste talaren redan framhållit, nämligen att vi i vår motion intagit en helt annan ståndpunkt än föregående motioner. Det är därför orätt att jämställa vår motion med dessa. Det yttrades vid 1895 års riksdag af en talare, som då förde bevillningsutskottets talan, såsom skäl mot det då påyrkade förbudet, bland annat, »att man genom ett sådant förbud skulle för svenska importfirmor omöjliggöra användandet af ombud för uppgörandet af aftal med återförsäljare och andra, som själfva hafva rättighet att utminutera och utskänka brännvin, och därmed, om ej alldeles omöjliggöra, så dock på ett betänkligt sätt försvåra handelsomsättningen med finare spirituosa». Det är för att undvika detta, som vi i vår motion undantagit rättigheten att genom ombud upptaga beställningar hos återförsäljare. Därmed anse vi oss hafva brutit ned det hinder, som skulle ligga i den franska handels-traktaten. Det är därför orätt att mot vår motion åberopa hvad som i fråga om franska handelstraktaten sagts mot föregående motioner. Frågan har af oss lagts i ett helt annat läge. Å andra sidan anse vi, att det medgifvande, som sålunda gjorts, kan ur nykterhetens synpunkt saklöst göras. Utbudandet af spirituosa till återförsäljare kan naturligen utan men för nykterheten ske på hvad sätt som helst.

Utskottet säger nu såsom slutskäl, att ett bifall till vår motion skulle »ingalunda innebära rättvisa mot landets egna undersåtar och icke heller gagna nykterheten inom landet». Hvad rättvisan beträffar, synes det mig vara en ganska egendomlig rättvisa, att, under det ett brännvinsbolag är förbjudet att använda agenter vid utbjudande af spirituosa, man ställer så till, att om samma bolag öfverlåter någon af sina rättigheter på en handlande, erhåller han

i detta afseende större rätt än bolaget hade; handlanden har nämligen rättighet att genom agenter utbjuda sin vara. Detta synes åtminstone mig strida mot hvad man enligt vanliga begrepp anser vara rätt. Det är ett ganska egendomligt sätt att skipa rättvisa åt landets egna undersåtar.

Hvad till sist det beträffar, att ett bifall till vår motion icke heller skulle »gagna nykterheten inom landet», synes mig detta vara högst egendomligt sagdt. Det gäller här förbud att utbjuda spirituosa genom kringresande agenter; och den, som vet, huru dessa agenter gå till väga, måste finna detta utskottets yttrande i högsta grad märkvärdigt.

Vi hafva i motionen anført exempel från Södermanland, men sådana exempel gifvas från många orter i vårt land. I motionen har sålunda erinrats, att till och med från personer, som stå vinhandlarne mycket nära, erkännes, att detta förfarande medför mycket ondt. Vi omnämna nämligen i motionen, att vid ett möte här i Stockholm framhållits, att »det icke vore någon hemlighet, att dessa ombud innästlade sig öfverallt, och att de ofta nog icke ens skydde att besöka till och med torparen och dagakarlen för orders upptagande mestadels på kredit på, man kunde säga, huru små partier spirituosa som helst». — Jag har en, som jag har anledning antaga, fullkomligt säker uppgift från en annan provins, att en brännvinshandlare i en liten småstad har icke mindre än 14 agenter, som resa omkring på den omgivande landsbygden och upptaga order på brännvin. Jag erhöll, kort efter sedan jag väckt min motion, en tidning mig tillsänd från Falköping, uti hvilken i mörka färger framhölls det onda, som dessa kringresande agenter med sin verksamhet bedrifva, och önskades all framgång åt min motion.

Jag vill till slut erinra om ett yttrande, som under debatten i denna kammare om samma ämne 1896 fälldes af en dåvarande, framstående ledamot af kammaren, nämligen herr Ivar Månsson i Trää. Han yttrade: »Det är intet ovanligt, att man på sin gård en dag får besök af flere sådana agenter. De vända sig icke till mig allenast, utan hvad värre är, de kommersa med mitt folk och göra upp affärer med dem, och det går till på det viset, att det icke, åtminstone sällan, är fråga om kontant likvid, utan det är på kredit, som sådana affärer bedrifvas, hvarvid de göra köparne alla möjliga förespeglingar, såsom att de kunna slå sig ihop om så och så mycket, och att varorna sedan komma att tillsändas köparne.» Han fortsätter längre ned: »Vi stå, snart sagdt, redlösa gentemot detta sakernas tillstånd, hvarför något bör göras så snart som möjligt.

— — — — —»

»Nu säger man, att allt hvad här göres, strandar på de franska handelstraktaterna och de franska agenterna. Men denna affär bedrifves icke af franska agenter, utan det är svenska agenter, våra egna landsmän, som användas på detta sätt. Nästan i hvarje kommun finnes ett par sådana ombud för handelshusen i våra städer.

Jag skulle verkligen önska, för att få ett slut på detta missförhållande, att man ville lagstifta för våra svenska agenter, ty de

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
föreskrifning.
(Forts.)*

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
föreskrifning.
(Forts.)

utländska tror jag icke befatta sig med sådana affärer.» — Huru är det möjligt, att man efter allt detta skall kunna komma och säga, att ett bifall till motionen »*icke skulle gagna nykterheten*».

Jag ber, herr talman, att på det lifligaste få yrka bifall till herr Beckmans reservation.

Häruti instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Broström*, *Erikson* i Öfre Odensvi, *Jansson* i Krakerud, *Waldenström*, *Svensson* i Skyllberg, *Gustafsson* i Sjögesta, *Biesert*, *Andersson* i Helgesta, *Forsberg*, *Lindgren* i Örebro, *Hörnsten*, *Andersson* i Pettersborg, *Brock*, *Collvin*, *Larsson* i Bondarfve, *Sterner*, *Gustafsson* i Mjölby, *Jonsson* i Hökhult, *Räf*, *Bengtsson* i Häradsköp, *Risberg*, *Danielsson*, *Sjöberg*, *Reuterskiöld*, *Mallmin*, *Pettersson* i Tjärsta, *Tamm*, *Olsson* i Märdäng, *Johanson* i Mossebo, *Jansson* i Saxhyttan, *Olsson* i See, *Hammar-skjöld* och *Ekman*.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Då jag på grund af beviljad ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i detta ärendes slutbehandling inom utskottet, har jag begärt ordet för att angifva min ställning i frågan.

Jag vill då blott tillkännagifva, att jag vid den förberedande behandlingen stått på aldeles samma ståndpunkt och förfäktat samma mening, som herr Beckman gjort såväl i sin reservation som i sitt yttrande här i dag i kammaren.

Jag vill dessutom erinra kammaren om tvenne omständigheter, som göra, att jag tycker, att kammaren nu bör enhälligt antaga reservationen. Sedan man förra gången hade denna fråga på tal, hafva vi nämligen åsatt en afsevärd tull på spritvaror. Detta är en omständighet, som gör, att det blir försvaradt för utländingen att sälja de billigare spritvarorna, åtminstone genom ombud på landsbygden. Vidare är det en annan omständighet, nämligen den, att våra grannar norrmännen försökt sig på att lagstifta på samma sätt, oakadt de stå i samma förhållande som vi beträffande den franska handelstraktaten. Men i Norge har man icke hört några klagomål öfver, att några olägenheter följt däraf.

Jag vill således, herr talman, på det lifligaste yrka bifall till herr Beckmans m. fl. reservation och afslag å utskottets hemställan.

Herr *Byström* instämde häruti.

Friherre Bonde: Jag har visserligen icke någonting alls att tillägga till det, som redan blifvit yttradt af föregående talare. Men då jag icke finnes upptagen såsom reservant emot det slut, hvartill utskottet kommit, vill jag härmed tillkännagifva, att jag inom utskottet delat reservanternas åsikter samt att orsaken till att mitt namn saknas, är den, att jag vid den slutliga behandlingen af ärendet af sjukdom var förhindrad att deltaga i utskottets arbeten och icke hade mig bekant den tid, inom hvilken reservation skulle afgifvas. Jag har därför velat förklara, att jag för min del fullkom-

ligt ansluter mig till den af herr Beckman afgifna reservationen, till hvilken jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! I den förevarande frågan vore det ju icke alls någon orsak att vidare yttra sig om den reservation, som är afgifven af herr Beckman och som nu här vunnit instämmande af så många af denna kammars ledamöter, om det icke funnes anledning att af vissa orsaker afvakta det beslut, som kan komma att fattas af medkammaren, så att vi få klart, antingen vi kunna direkt bifalla reservationen, eller målet måste vinnas på en omväg genom att ånyo taga frågan under ompröfning i utskottet.

Inom bevillningsutskottet hafva olika åsikter gjort sig gällande. Utskottet har i det stora hela varit ense med motionärerna, men man har funnit anledning att fästa sig vid vissa bestämmelser i den franska handelstraktaten, och den uppfattningen har häfdats, att man genom dessa bestämmelser skulle — om också inga direkta olägenheter vore att befara speciellt hvad Frankrike beträffade — dock löpa den risken att få obehag från andra håll; hvarvid särskildt framhållits, att man skulle riskera att få provinsen Skåne öfversvämmad af danska agenter. Om man då skulle lagstifta på det ifrågasatta sättet, skülle — menade man — de närmast Stockholm liggande landskapen, t. ex. Södermanland och Uppland, genom den nya lagen blifva hjälpta, under det att man skulle komma lika illa ut i t. ex. Skåne på grund af grannskapet till Danmark. Denna uppfattning häfdades ganska kraftigt i utskottet; och vi hade icke tillgängligt material för att utreda saken, utan den åsikten togs för god, att då vi hade sådana bestämmelser i den franska handels-traktaten, måste äfven de danska spritagenterna få laborera under samma fördelaktiga villkor som de franska. Nu vore att märka, att de franska agenternas utbud blott omfattade dyrare spritvaror; och då dessa, som inkomme på buteljer och mindre kärl, droge den högsta tull eller 1,85 per liter, med tillägg af ytterligare 15 öres afgift per liter, behöfde man ju föga riskera, att dessa utbudanden skedde i något större omfång, nämligen till de mindre bemedlade konsumenterna. Samma skäl gällde däremot icke i afseende å utbudanden från Danmark, och därför kunde man riskera, att de danska agenterna komme att bedrifva sitt geschäft i de närliggande landskapen. Vi hade, som sagdt, inom utskottet den föreställningen, att så var förhållandet. Men efteråt, sedan utskottets betänkande var klart, har det upplysts, att icke någon konvention med Danmark förefinnes, enligt hvilken danska handelsresande kunna fordra samma behandling, som gäller för de franska. Om man haft detta klart för sig i vederbörlig tid, tror jag, att utskottet gått med på den uppfattningen, att statsmakten kunde ingripa i detta afseende och hindra ett missförhållande, som nu äger rum till skada för landet. Om nu medkammaren fattar ett direkt beslut i denna fråga, ja, då är det största skäl för denna kammare att fatta beslut i öfverensstämmelse med herr Beckmans reservation. Men om åter

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
föreskrifning.
(Forts.)*

Angående
ändringar i
güllande
brännvins-
försäljnings-
förrordning.
(Forts.)

medkammaren önskar få saken af utskottet på nytt behandlad, torde det vara skäl att fatta ett likartadt beslut och genom en återremiss få frågan i ett bättre läge. Det är af denna anledning, som jag nu för att uppehålla saken vill anhålla, att kammaren måtte med välvilja omfatta förslaget om en återremiss i det af mig angifna syfte.

Jag ber således, herr talman, att få yrka återremiss af den nu föredragna punkten.

Med herr Lindblad förenade sig herrar *Matsson* och *Trolle*.

Herr Beckman: Jag hade tänkt yttra några ord rörande förhållandet i fråga om de danska handelsresande, men jag tror, att det kan vara onödigt nu, då jag nämligen kommer att instämma i det yrkande om återremiss, som här blifvit framställt.

Jag yrkar således, herr talman, att ärendet återremitteras till utskottet.

I detta anförande instämde herrar *Widén* och *Hazén*.

Herr Söderberg: Visserligen anser jag de farhågor, som af en föregående talare här uttalats, ganska litet värda, men jag vill dock icke motsätta mig en återremiss till utskottet, ifall man på detta sätt skulle kunna få ett samstämmigt beslut af båda kamrarna. Emellertid har det blifvit oss meddeladt, att i Norge redan 1894 fattats ett sådant beslut som det vi nu äro färdiga att fatta. Där har man icke fäst så stort afseende vid den franska handelstraktatens 17:de artikel, som man gjort här i svenska Riksdagen under en lång följd af år, utan norrmännen hafva helt enkelt fattat sitt beslut med hänsyn till lämpligheten för deras egna förhållanden och nykterhetsverksamhetens ordnande inom deras eget land, som sagdt, utan att fästa afseende vid, hvilka hinder den franska handelstraktaten skulle kunna lägga i vägen därför, och det har visat sig, att under de 10 år, som förflutit, ingen olägenhet däraf uppstått.

Emellertid vill jag nu icke längre upptaga kammarens tid, utan skall förena mig i yrkandet om återremiss under den förhoppning, att Riksdagen i år måtte göra slut på denna affär med spritdrycker, som äger rum på landsbygden genom dessa agenter.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, beslöt kammaren att återförvisa punkten till utskottet.

Punkten 2:o).

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, n:o 118, hade herr *P. P. Waldenström* yrkat,

att Riksdagen måtte besluta, att § 4 i kungl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895

skulle erhålla följande ändrade lydelse: Ej må någon tillhandagå allmänheten eller medlemmar af slutet sällskap, klubb eller annan förening med anskaffande af brännvin i mindre belopp, än han själf äger försälja.

Utskottet hemställde, att herr *Waldenströms* förevarande motion angående ändring af § 4 mom. 1 i brännvinsförsäljningsförordningen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Jansson* i Krakerud, *Beckman* och *Eklund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa: att Riksdagen, i anledning af herr *Waldenströms* ifrågavarande motion måtte för sin del besluta, att § 4 mom. 1 i gällande förordning angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895, sådant sagda moment lydde enligt kungl. kungörelsen den 25 september 1897, skulle erhålla följande förändrade lydelse:

Ej må någon tillhandagå allmänheten eller medlemmar af klubb eller annan förening med anskaffande af brännvin i mindre belopp, än han själf äger försälja;

samt af herr *Berg* i Göteborg.

Punkten föredrogs, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr *Beckman*, som anförde: Äfven vid denna punkt finnes, såsom herrarne finna af betänkandet, en reservation, afgifven af åtskilliga af utskottets ledamöter.

Det är sant, att den nu förevarande frågan är ganska kinkig, men det är å andra sidan uppenbart, att någonting härvidlag *måste* åtgöras. Genom omständigheternas makt har frågan rörande utskänkning af spirituosa hos studentnationerna vid Uppsala universitet trängts fram i förgrunden; och det är alldeles visst, att såsom denna utskänkning nu bedrifves, är den mycket betänkelig. Det förefaller mig vara högst olämpligt, att man just i fråga om dem, som kanske en gång i framtiden skola blifva vårdare af rätt och lag i vårt land, skall, så att säga, statuera ett exempel på att man kan kringgå ett lagbud, som gäller för Sveriges folk i öfrigt. Redan denna synpunkt synes mig vara ytterst beaktansvärd. Därtill kommer, att — såvidt jag kan finna — en stor del af den studerande ungdomen vid Uppsala universitet själf vaknat upp till besinning i denna sak och börjat anse det med sin egen värdighet mindre öfverensstämmande att tolerera en sådan utskänkning å nationssalarne. Det har tillställts mig uttalanden från ett par föreningar i Uppsala — icke nationsföreningar, utan nykterhetsföreningar —, i hvilka uttalanden alldeles bestämdt betonas, att äfven bland den studerande ungdomen själf en strömning numera gör sig gällande i syfte att få bort den ifrågavarande utskänkingen. Från hvilken synpunkt man än ser denna fråga, måste man — synes det mig — finna denna utskänkning helt och hållet fördömlig, icke minst därför att — jag vill ännu en gång betona detta — den studerande ungdomen i detta fall intager en undantagsställning, hvilket måhända kan gifva dem, som en gång i framtiden skola — åtminstone i yttre mening — blifva landets ledare, anledning att tro, att lagen icke skulle vara lika för alla medborgare.

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förordning.
(Forts.)

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
föreskrifning.
(Forts.)

Jag kommer nu till den andra sidan af saken, nämligen den växlande och osäkra rättsskipningen i fråga om utskänkning af spirituosa i klubbar, föreningar och sammanslutningar af olika slag. Jag behöfver icke här referera de skäl, som från denna synpunkt kunna anföras för bifall till motionärens förslag, ty de finnas angifna såväl i motionen som delvis äfven i reservationen. Vi finna här, hurusom man ena gången faller, andra gången friar s. k. salning inomhus. Om Riksdagen nu skulle anse dylik salning vara laglig, skulle följden däraf gifvetvis blifva den, att man på mångfaldigt sätt skulle bilda sammanslutningar just i syfte att för billigt pris inköpa spritvaror. Ett sådant förfarande är emellertid alldeles uppenbart stridande mot lagens anda och mening, äfven om det möjligen icke är stridande mot lagens bokstaf. Och säkert är, att om det får fortfara, blir det ett farligt slag mot den nykterhetslagstiftning, som man förut här i Riksdagen med så mycket allvar och nit sökt främja.

Då jag enskildt hört, att hos en och annan här i kammaren ett missförstånd lär råda, i det att man trott, att motionärerna förglömt att göra särskild framställning om stadgande af viss straffpåföljd för öfverträdelse af den nu föreslagna lagbestämmelsen, vill jag nämna, att en sådan är absolut obehöfelig. I § 38 af nu ifrågavarande förordning stadgas uttryckligen bland annat, att den, som bryter mot föreskriften i 4 § 1 mom., som nu lyder: »Ej må någon tillhandagå allmänheten med anskaffande af brännvin i mindre belopp, än han själf äger försälja», är hemfallen till böter. Då så är förhållandet, kan det ju icke komma i fråga, att man skulle behöfva ett särskildt tillägg till lagen angående den straffpåföljd, som här bör finnas.

Jag behöfver knappast utmåla, hvilka faror skulle kunna hota oss, i händelse hvarje klubb och förening af hvad slag det vara må skulle få rätt att inomhus opåtaldt idka utskänkning. Det ligger i öppen dag, att sådant måste förekommas. Om nu det förslag, som här föreligger, skulle på grund af den ena eller andra kammarens beslut för denna gång falla, måste dock enligt min åsikt *regeringen* ovillkorligen i alla fall taga upp denna fråga. Man kan omöjligt undgå att med det snaraste tillse, att vi icke bibehålla en underlåtenhet i detta afseende, hvilken kan blifva en bräsch i hela den restriktiva mur, som man här sökt uppföra.

Med anledning af hvad jag nu yttrat ber jag att få yrka bifall till den af herr Jansson och mig m. fl. vid denna punkt afgifna reservationen.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Utskottet tyckes icke egentligen ha haft något att anmärka mot motionen, utan det har blott ansett, att en ändring af lagen i det syfte, som motionären föreslagit, skulle kräfva en ändring äfven af en annan paragraf, så att Konungens befallningshafvande finge rättighet att lämna sådana där klubbar och föreningar, hvarom här är fråga, tillstånd att för kortare tid än ett år idka utskänkning. Jag förstår emellertid icke alls, hvarför Konungens befallningshafvande skulle behöfva eller böra ha en dylik rättighet. Det har ju varit och är

fortfarande en hel mängd klubbar och föreningar i vårt land, som icke haft en aning om, att de kunnat ställa till med salning på nu nämndt sätt, eller känt något behof att hos Konungens befallningshafvande begära tillstånd att ha utskänkning af spritdrycker, utan medlemmarne ha gått hem från klubbmötena lika nyktra, som de kommit dit. Jag förstår därför icke — som sagdt — hvarför Konungens befallningshafvande nu skulle ha någon dylik rättighet.

Hvart skulle det väl leda, om Riksdagen förklarade, att sådan där klubbсалning skall vara laglig? Ja, herr Beckman sade det nyss, men jag ber att ytterligare få beröra den frågan. Vi behöfva endast erinra oss ett fall, som helt nyligen inträffat i Malmö, för att förstå, hvart ett sådant förfaringssätt skulle leda. Där bildade en grupp arbetare en klubb efter studenternas manér och skaffade sig brännvin genom att sala därtill precis på samma sätt som studenterna. Klubbmästaren blef stämd och dömdes af rådhusrätten till 90 kronors böter, men han öfverklagade domen och blef frikänd såväl i hofrätten som högsta domstolen. Tänken Eder nu, mina herrar, att öfver hela vårt land alla brännvinsförbrukare företoge sig att bilda sådana där klubbar och skaffade sig brännvin genom salning på studentmanér, huru skulle det komma att taga sig ut? Nu kan man ju säga, att det hittills icke visat sig vara så synnerligen stor fara i detta afseende. Ja, man har icke i allmänhet vetat, att man haft laglig rätt till sådan salning. Den, som känner studentlifvet i Uppsala, vet också mycket väl, att studenterna icke alltid komma hem lika stadiga på benen, som de voro, när de gingo bort till nationsfesterna. Att sådan salning är ett kringgående af lagen, åtminstone af lagens anda och mening, det finner jag alldeles ofelbart framgå af justitiekanslerns åtgärder i det i min motion anförda exemplet från Visby. Såsom vi veta, befallde nämligen justitiekanslern, att det friande utslag, som Visby rådsturätt fällt i ett mål angående sådan utskänkning, hvarom här är fråga, skulle öfverklagas. Så skedde äfven, men hofrätten stadfäste rådsturättens beslut. Justitiekanslern befallde då, att målet skulle fullföljas i högsta domstolen. Detta skulle han naturligtvis icke ha gjort, om han icke för sin del ansett, att utskänkning af ifrågavarande slag vore stridande mot lagens anda, om också ett formalistiskt juristeri icke kunde döma den brottslige efter lagens bokstaf.

Herr talman! Jag hoppas, att åtminstone denna kammare måtte kraftigt uttala sig för den af herr Jansson i Krakerud m. fl. här afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hazén, Räf, Johansson* i Aflösa, *Jonsson* i Hökhult, *Johansson* i Jönköping, *Anderson* i Hasselbol, *Collvin, Söderberg, Hultkrantz, Lindgren* i Örebro, *Ström* i Transtrand, *Janson* i Bråten och *Broström*.

Herr Hammarström: Herr talman, mina herrar! Det lär väl ingen i denna kammare vara okunnig om den benägenhet, som i allmänhet förefinnes, att kringgå lagens bestämmelser, så snart det

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
föreskrifning.
(Forts.)*

gäller affärer med spritdrycker. Jag hemställer till herrarne, om vi verkligen genom ett bifall till utskottets nu föreliggande betänkande skola taga det ödesdigra steget att sanktionera ett sådant olagligt förfarande som det, hvarom här är fråga. Att det är olagligt, därom kan man väl icke diskutera, då man ju i detta fall uppenbart kringgår lagens bestämmelser. Att något sådant fått försiggå i långliga tider, är beklagligt, men det har sin förklaringsgrund, ty man måste härvidlag komma ihåg, att uppfattningen om sprithandteringen och om spriten såsom njutnings- och näringsmedel och mera sådant har varit en annan förr, än hvad den är i närvarande stund, tack vare den intensiva nykterhetsverksamhet, som de sista årtiondena bedrifvits i vårt land. Äfven här gäller det, att tiderna förändras och mänskligheten med dem. Jag ber herrarne tänka på, att det är mången fader och moder, som med sorg i tankarne följer sina söner, då dessa studera i Uppsala, just på grund af det fördärliga förhållande därstädes, som i motionen blifvit framhållet. Jag vädjar till den talrika grupp af ledamöter i denna kammare, som studerat vid Uppsala universitet. huruvida de nu vid mognare år och med allvarligare syn på tingen verkligen kunna godkänna ett sådant kringgående af lagen, som i nu förevarande hänseende under årens lopp ägt rum och allt fortfarande äger rum vid studentnationerna i Uppsala. Jag vill äfven erinra därom, att en massa studenter uttalat sitt instämmande i den motion, som herr Waldenström här i denna fråga afgifvit, och dessa studenter äro icke allenast sådana, som anslutit sig till någon nykterhetsförening, utan äfven andra, som stå utanför dessas läger och som af rent sedliga hänsyn gått med på ett dylikt uttalande. För en tid sedan behandlade vi här i kammaren en fråga, som också rörde Uppsala och hvilken man då sade vara mycket stor och betydelsefull, nämligen frågan om uppförande därstädes af ett gymnastikhus åt studenterna, och det lider väl intet tvifvel om, att den frågan äfven var stor och betydelsefull, men, mina herrar, den fråga, som *nu* är före, är mycket större och betydelsefullare än den förra, emedan den griper djupare än den in i ungdomens lif. Det är här icke blott fråga om Uppsala, utan om Riksdagen nu afslår den föreliggande motionen och ingenting vidare åtgöres i förevarande hänseende, kommer detta, såsom herr Beckman sade i sitt anförande — i hvilket jag, i förbigående sagdt, för att icke behöfva allt för länge upptaga kammarens tid, ber att få instämma — att verka därhän, att man landet rundt kommer att bilda klubbar och föreningar för att kunna hålla supkalas bakom slutna dörrar. Följderna af ett sådant Riksdagens beslut skulle sålunda enligt mitt förmenande blifva mycket sorgliga, ja, ödesdigra.

Utskottet har också varit mycket knappt i sin motivering, ity att det endast använt sju rader för sin hemställan. Det vill i alla fall häraf nästan synas, som om utskottet känt sig stå på svaga fötter.

Jag ber att få yrka bifall till den af herr Jansson m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservation.

Herr Höjer: Jag skall villigt erkänna, att den ärade motionären och de, som med honom tänkt lika i detta fall, kunnat hafva skäl att anse, att motionen blifvit något snävt behandlad af utskottet. Men i själfva verket förhåller sig saken så, att motionärens förslag af utskottets alla medlemmar mottagits med både välvilja och sympati. Jag kan icke påminna mig, att någon enda ansåg, att icke den ärade motionären i sak hade rätt. Vi ansågo alla, att här förelåg ett missbruk och ett missbruk af allra gröfsta slag, när det kunde hända, att sällskap, klubbar och nationsföreningar vid universiteten tillhandahöllo spritdrycker icke endast på egna lokaler, utan äfven till afhämtning ej blott åt egna medlemmar, utan äfven åt främmande personer. Man erkände, att något borde göras för att i detta fall få slut på ett alldeles odisputabelt missförhållande. Majoriteten ansåg det strida mot författningens anda, att en klubb kunde tillhandahålla sina medlemmar spritdrycker, utan att den erhölet vederbörligt tillstånd af Konungens befallningshafvande, enär klubben därigenom undandroge sig dels att erlægga försäljningsafgift, dels ock att efterkomma i gällande författning lämnade föreskrifter. Dock ansåg man, att det icke vore nog att, såsom motionären föreslagit, endast vidtaga en förändring i § 4 och på detta sätt ställa sällskap, klubbar och föreningar under gällande lag, utan att man därjämte borde — den ärade motionären anser det måhända vara orätt — vidtaga ändring i *andra* paragrafer i förordningen, icke endast smärre förändringar uti §§ 2 och 42, utan äfven och framförallt en mera genomgående förändring af § 18. Utskottets majoritet ansåg, att just i § 18 behöfde införas ett stadgande, som tillät Konungens befallningshafvande att efter vederbörande kommunalstyrelsens hörande meddela klubbar eller föreningar tillstånd till brännvinsutskänkning på kortare tid än ett år, hvaremot Konungens befallningshafvande borde tillerkännas rätt att föreskrifva öfriga nödiga förändringar, däribland uttryckligt förbud mot utskänkning på annat ställe än på förenings lokal. Det är mycket möjligt, att utskottets majoritet i detta fall misstagit sig, men så har emellertid varit dess åsikt. Då nu motionären icke föreslagit förändring i några af de utaf mig citerade paragraferna, enkannerligen § 18, och utskottets majoritet ansett, att utskottet icke hade befogenhet att utsträcka sin motionsrätt äfven till det område, till hvilket brännvinsförsäljningsförordningen hörde, kom utskottet på dessa rent formella skäl till det slut, hvartill det kommit. Och utskottet ansåg sig så mycket mera hafva rätt att komma till ett sådant slut, som utskottet i detta fall i afseende på sin uppfattning om motionsrätten kunde åberopa ett prejudikat från 1893 års riksdag, då bevillningsutskottet andragit alldeles samma skäl i fråga om en under utskottets behandling föreliggande motion, som blifvit väckt just af herr Waldenström.

Det är på grund af dessa formella skäl, hvilkas riktighet jag icke kan underkänna, och icke på grund af någon ligkiltighet för själfva saken, som utskottets majoritet kommit till sin hemställan, till hvilken jag också anhåller att få yrka bifall.

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förordning.
(Forts.)*

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
föreskrifning.
(Forts.)

Herr Hjärne: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att instämna i reservanternas förslag. Jag vill icke upprepa de grunder, som de anfört, utan förklarar endast, att jag anser, att en lagstiftning i sådant syfte skulle i hög grad understödja alla sträfvanden för ordning och nykterhet vid universiteten. Jag vill äfven tillägga, att en sådan lagstiftning också skulle i hög grad komma att förebygga oordningar af ekonomisk och annan art, som tyvärr äfven under senare tider ganska ofta förekommit vid universiteten i sammanhang med de missförhållanden, hvarom nu är fråga.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Med herr Hjärne förenade sig herrar *von Schéele, Wallis, Zimdahl, Pettersson* i Södertälje, *Andersson* i Baggböle, *Persson* i Arboga, *Matsson, Svensson* i Skyllberg, *Nylander, Johansson* i Stora Mellby, *Ekman, Gustafsson* i Mjölby, *Bengtsson* i Häradsköp, *Carlheim-Gyllensköld, Larsson* i Säby, *Brock, Lindvall* och *Jönsson* i Yngsjö.

Herr Darin: Herr talman, mina herrar! Då jag begärt ordet för att yttra mig något litet i föreliggande fråga, vill jag säga, att det icke hufvudsakligen kommer att blifva ur nykterhetssynpunkt. som jag vill skärskåda densamma, utan framförallt ur hänsyn till den helgd jag anser det vara Riksdagens oafvisliga plikt att bereda lagar och författningar. Jag har förut vid denna riksdag, på grundlagens mark, sträfvat i samma syfte, ehuru jag då icke vann gehör: kanske jag skall lyckas bättre nu.

Det, som gifvit uppslag till den föreliggande framställningen, har, såsom nämnts, varit vissa missförhållanden, som påvisats vid det ena af våra universitet. De missförhållanden, jag vill framhålla. gälla ett annat område, som äfven i dag berörts af motionären. Då Malmö blifvit särskildt nämnt, anser jag mig böra i det hänseendet lämna några upplysningar.

Det har helt nyligen inträffat på min hemort, att arbetare bildat en förening eller klubb, såvidt känt är, *endast* i syfte att tillhandahålla medlemmarne brännvin. Jag erkänner, att de ifrågasvarande personerna i någon mån utmanats därtill genom en kanske mindre välbetänkt anordning af brännvinsförsäljningen i samhället. Vårt brännvinsbolag har i mycket välmående syfte, nämligen för nykterhetens främjande, satt priset på klubben mycket högt. Detta har föranlett en del arbetare att göra sina inköp på annan ort än i Malmö. De hafva därför genom en person, som representerat föreningen, gjort inköp från landsbygden. Föreningens medlemmar göra tydligtvis insatser i föreningens kassa, och med dessa insatser verkställas inköpen. Brännvinet forslas sedermera på järnväg till Malmö och upplägges där i ett skjul nära en järnvägsstation i en förstad, och där inställa sig medlemmarna af klubben för att själfva *omedelbart*, d. v. s. utan mellanhand, omhändertaga ett kvantum, som motsvarar en hvars insats i föreningens kassa. Detta förhållande har pågått någon tid och har naturligtvis icke kunnat undgå uppmärksamhet, särskildt från allmänna åklagarens sida.

Ty vid vissa tider, då forornä anlända, inställa sig klubbens medlemmar i stora skaror för att afhämta sina varor. Atal har följt, och polisdomstolen i Malmö har — jag vet icke med hvad domskäl — förklarat föreningens handlingar brottsliga mot brännvinsförsäljningsförordningen. Emellertid har detta utslag af föreningen öfverklagats i hofrätten, och i dessa dagar har samma utslag blifvit upphäfdt. Det måste därför finnas någon lucka i gällande förordning. Denna lucka har också i annat sammanhang påvisats.

Ur den synpunkt jag först angaf, nämligen ur synpunkten af lagars och författningars helgd, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af herr Höjers yttrande.

Han sade, att det var af »formella» skäl, som utskottet hemställt om afslag på motionen. Men så vidt jag har mig bekant, äger detta icke sin riktighet. På afdelningen, där man beslöt hemställa om bifall till motionärens förslag, gick man till mötes den mening, hvilken gjorde sig gällande bland en del af afdelningens medlemmar, som ville, att man icke helt och hållet skulle förhindra vissa klubbar eller föreningar att häfva kvar denna utskänkningsrörelse. Därför föreslog man en ändring i § 13, icke såsom herr Höjer sade i § 18. Paragraf 13 handlar nämligen om, huru man skall gå till väga för att skaffa sig denna rättighet vid t. ex. hälsobrunn eller badort, på passagerarefartyg eller där värdshusrörelse af annan anledning kan för någon del af året tillfälligtvis vara af omständigheterna påkallad. Det var således endast af billighetsskäl man gick till mötes i detta fall. Men då nu utskottet i sin helhet icke ansett sig kunna gå med på dessa förändringar, och motionären icke utsträckt sitt förslag till dessa paragrafer, bortfaller således alla billighetshänsyn. Jag tror därför, att man tryggt kan godkänna reservanternas förslag. Atminstone finnes det, enligt min mening, intet hinder därför af formell art.

Jag yrkar således bifall till reservanternas förslag.

Herr Roos: Herr talman! Såsom vi nyss hörde af herrar Höjer och Ollas Ericsson, har utskottet grundat sitt afstyrkande af motionen hufvudsakligen på det formella skälet, att motionären icke tillika föreslagit en ändring i § 13. Jag tror icke, att detta skäl bör tillmätas någon giltighet. Såsom herrarne torde erinra sig, hade § 13 för åtskilliga år sedan en annan lydelse än nu. Då löd första delen därpå sålunda: »Vid sådan hälsobrunn eller badort, där särskild läkare finnes anställd, på passagerarefartyg eller där värdshusrörelse af annan anledning kan för någon del af året vara af omständigheterna påkallad — — —.» Man anmärkte då däremot, att vissa myndigheter tillämpade den för vidsträckt, ity att de på grund af samma § gäfvö exempelvis sådana sällskap, som här är fråga om, rättighet till brännvinsutskänkning under en del af året, t. ex. från den 1 april till den 1 september, och därefter

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förordning.
(Forts.)*

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förordning.
(Forts.)

nytt tillstånd från den 1 september till den 1 april följande år. För att förebygga dylikt och för att utmärka, att det endast var fråga om undantagsutskänkningsrättigheter, tillades efter ordet »året» ordet »tillfälligtvis». Här är nu fråga om utskänkning, som skall äga rum under hela året, och kan således icke hafva något att göra med § 13. Skola därför i brännvinsförsäljningsförordningen några ytterligare förändringar vidtagas utöfver hvad motionärens förslag innehåller, så böra dessa icke hafva sin plats i denna paragraf. Reellt taget, kan ock invändas, att, om ändringen skulle bestå däri, att klubbar och föreningar finge utskänkningsrätt på grund af § 13 i stället för någon annan §, verkan af den föreslagna lagändringen blefve förfelad. Skulle de icke få rättigheten efter de paragrafer, som nu tillämpas, utan efter annan paragraf, blefve det väl öfver hufvud taget sak samma.

På grund häraf och med åberopande af hvad flere föregående talare anfört, anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Den siste talaren synes mig hafva visat, att det icke är nog därmed, att man, såsom föreslogs af bevillningsutskottets andra afdelning, vidtager en förändring i 13 § brännvinsförsäljningsförordningen, utan om, med anledning af den föreslagna förändringen, någon utveckling af bestämmelserna i förordningen bör göras, så torde det måhända vara af behofvet påkalladt, att en helt och hållet ny paragraf insättes. Det är icke utan, att motsvarande tanke förefunnits hos bevillningsutskottet, enär man, såsom herr Höjer förut påpekat, inom utskottet allmänt hyste sympatier för motionens syftemål, men ansåg vissa närmare bestämmelser i den af den siste talaren anförda riktningen vara af nöden. På denna grund ansåg man inom utskottet, att man icke för närvarande kunde gå motionärens framställning till mötes. Skulle saken, såsom herr Hjärne antydde, hafva inskränkt sig därtill, att man önskade förebygga missbruk inom nationsföreningarna i Uppsala, ja, då tror jag, att ingen röst skulle hafva höjt sig mot ett sådant förslag, och om det, såsom en talare från Malmö påpekade, endast gällt att förebygga oriktig lagtillämpning och ett kringgående af författningen på det sätt, att föreningar bildades på de allra lösligaste grunder endast för att sala ihop till anskaffande af brännvin, så är det ej heller tu tal om, att icke denna kammare skulle på rak arm hafva varit med om motionen.

Saken inskränker sig emellertid icke allenast härtill. Först och främst vill jag hemställa till herrarne, om man verkligen kan anse, att reservanterna gifvit en lycklig affattning åt de nya bestämmelserna. De säga: »Ej må någon tillhandaga — — — medlemmar af klubb eller annan förening med anskaffande af brännvin i mindre belopp, än han själf äger försälja». Det finnes ju många medlemmar af klubbar eller föreningar i denna kammare, och utanför kammaren träffar man på sådana öfverallt. Om nu en eller par sådana skulle uppdraga åt ett stadsbud att åt dem anskaffa en viss kvantitet af hvad som faller under brännvinsförsäljningsförordningen, så skulle

detta stadsbud kunna åtalas enligt den lydelse af ifrågavarande lagstadgande, som af reservanterna föreslagits. Detta är väl emellertid icke meningen. Vi böra affatta våra lagar på sådant sätt, att de icke blifva föremål för missuppfattningar och alls icke motsvara hvad med dem afsetts.

Vill man emellertid själfva saken, så tror jag, att det är skäl i, att man behjärtar, hvad som här framhållits, nämligen att det kan finnas behof för klubbar och föreningar att såväl »tillfälligtvis» som måhända för en viss, något mera utsträckt tid förskaffa sig behörigt tillstånd att tillhandahålla sina medlemmar spritdrycker, och att Konungens befallningshafvande eller annan vederbörande myndighet bör äga laglig rätt att bifalla en sådan framställning. Därigenom skulle man underlätta själfva saken, men man bör icke omskrifva förordningar på sådant sätt, att de på nytt kunna vantolkas och blifva föremål för misstydingar.

Fördenskull vill jag, med instämmande i hvad utskottet hemställt, förorda, att motionären ett annat år kommer igen med motionen, men dock då med tillägg af lämpliga fyllnadsbestämmelser.

Herr Berg i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Efter den af herrar G. Jansson, Beckman och Eklund vid betänkandet fogade reservation finnes en blank reservation, afgifven af mig. Det skulle således kunna synas, som om jag hade en annan mening än dessa tre reservanter. Så är emellertid icke förhållandet, utan är jag af samma uppfattning som de.

Med anledning af hvad den siste talaren anförde i fråga om den föreslagna förändrade lydelsen af § 4 mom. 1 i brännvinsförsäljningsförordningen: »Ej må någon tillhandagå allmänheten eller medlemmar af klubb eller annan förening med anskaffande af brännvin i mindre belopp än han själf äger försälja» och med anledning däraf att den ärade talaren påstod, att detta skulle leda till oegentligheter, därutinnan att man t. ex. icke skulle kunna sända ett stadsbud efter en mindre kvantitet spirituosa, så vill jag endast påpeka, att enligt min åsikt redan enligt den nu gällande lydelsen af ifrågavarande moment ett stadsbud skulle under det angifna förhållandet vara hemfallen till straff, ty, såsom jag tror, lyder momentet nu så: »Ej må någon tillhandagå allmänheten med anskaffande af brännvin i mindre belopp än han själf äger försälja». Det är således endast orden »medlem af klubb eller annan förening», som reservanterna vilja tillägga i momentet.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Jansson i Krakerud: Om lagutskottet eller statsutskottet skulle hafva motiverat sitt afstyrkande af en motion på samma sätt, som bevillningsutskottet här gjort, så skulle man kunnat förstå det. För dessa utskott är det naturligtvis nödvändigt, för så vidt icke motionärens förslag öfverensstämmer med hvad utskottet önskar. Att emellertid *bevillningsutskottet* afstyrkt motionen, därför att utskottet anser, att ytterligare några paragrafer i brännvinsförsäljningsförord-

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förordning.
(Forts.)*

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
föreslagnings-
föreslagnings-
föreslagnings-
föreslagnings-
(Forts.)

ningen böra ändras, är för mig mycket svårt att förstå, ty bevillningsutskottet har ju grundlagsenlig motionsrätt. Om det varit utskottets mening att, på sätt utskottet påpekat, gå motionären till mötes, hade följaktligen utskottet bort begagna sig af sin motionsrätt och föreslå ändring af de paragrafer, i fråga om hvilka utskottet anser, att en ändring bör vidtagas. Jag vill särskildt fästa utskottsledamöternas uppmärksamhet därpå, att då bevillningsutskottet önskar tillstyrka vare sig en motion eller en kungl. proposition, men anser, att åtskilliga ändringar behöfva vidtagas, brukar utskottet alltid begagna sin motionsrätt och framkomma med de ändringsförslag, som utskottet anser vara en följd af hvad som föreligger, synnerligast då motionären anmodar utskottet därom. Då man således här talar om, att bevillningsutskottet så gärna velat gå motionären till mötes, men *icke kunnat* göra det, därför att motionären icke föreslagit de ändringar, som utskottet i sin motivering påpekat, menar man väl icke så mycket allvar därmed. Hade det nämligen varit allvarligt menadt, så hade det, såsom jag nyss nämnde, icke varit något hinder för utskottet att vidtaga en sådan åtgärd.

Beträffande hvad herr Lindblad anförde, har redan en annan talare bemött honom, hvilket gör, att jag för närvarande icke anser mig böra upptaga kammarens tid med att ytterligare vederlägga detsamma.

Jag ber därför endast att få yrka bifall till reservationen och afslag på utskottets hemställan.

Herr Höjer: För det första vill jag gifva herr Ollas A. Ericsson alldeles rätt däri, att jag kom att taga miste på paragraf. Jag sade § 18, men jag menade § 13. Emellertid ber jag få fästa hans liksom kammarens uppmärksamhet därpå, att den åsikten, att det icke är nog med en förändring af den paragraf, som af motionären omnämmts, utan att därtill måste följa en förändring af några andra paragrafer i förordningen, nämligen §§ 3, 13 och 42, framställdes just i det förslag till utlåtande, som afgafs af utskottets andra afdelning, för hvilken herr Beckman är ordförande och af hvilken min ärade vän herr Ollas A. Ericsson är medlem.

Den åsikten, att det icke är nog med att göra en ändring i 4 §, hörde vi nyss gillas af herr Roos, hvilken äfvenledes ansåg, att det behöfdes någonting mera än en ändring i 4 §. Jag utgår således därifrån, att det är flera personer än jag både inom och utom bevillningsutskottet, hvilka anse, att ett tillägg i en eller annan form till hvad motionären föreslagit är af behovet påkalladt.

Med anledning däraf ber jag att få vända mig mot den siste ärade talaren, herr Jansson i Krakerud, hvilken förmenade, att om bevillningsutskottet hade haft riktigt god vilja, så hade det kunnat föreslå de förändringar, som dess majoritet ansett vara af behovet påkallade. Nej, det är fullständigt ärligt och alls icke på grund af brist på god vilja i sak, som utskottets majoritet i sin alltför korta motivering förklarar, att utskottet med afseende på dessa paragrafer icke har någon motionsrätt. Detta har varit utskottets mening, och

det är än i denna stund min åsikt. Jag kan icke gå in på den uppfattningen, att bevillningsutskottets motionsrätt skulle vara utan någon gräns. Bevillningsutskottet har, så vidt jag kan förstå grundlagen, motionsrätt i frågor, som röra *bevillning*. Men här, mine herrar, är det fråga om brännvinsförsäljningsavgiften. Men denna har icke något med bevillningen att göra. Det finnes tillverkningsavgift i fråga om brännvin, hvilken avgift är en accis och hör till bevillningen, men *brännvinsförsäljningsavgiften*, hvarom talas i brännvinsförsäljningsförordningen, är *icke* bevillning och hör *icke* hit. Med afseende på brännvinsförsäljningsförordningen synes det mig liksom utskottets majoritet, att utskottet icke skulle hafva motionsrätt, och jag säger det än en gång och jag stryker under det — min ärade vän, herr Jansson i Krakerud, må tro hvad han vill — att det icke hos utskottet var på grund af brist på god vilja för själfva saken —, ty i sak voro vi fullkomligt ense —, utan uteslutande på grund af de *formella* skälen, som utskottet kom till det slut, hvartill utskottet kommit.

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förordning.
(Forts.)*

Herrar *Almqvist* och *Bromée* i Billsta instämde häruti.

Herr Beckman: Herr talman! Jag vill endast nämna, att den interiör, som framdragits från bevillningsutskottet, är alldeles riktig. Det var fråga om att föreslå ett sådant tillägg, som här sagts. Jag vill icke ingå på, huruvida detta i formellt afseende hade varit riktigt, utan jag håller mig endast till realiteten. Och realiteten uppkom på det sätt, att man för att kunna genomdrifva *någoting* ville gå med på ett tillägg till Konungens befallningshafvandes befogenhet att bevilja utskänkningsrättigheter. Detta betyder icke, att man var ense om lämpligheten däraf i och för sig, men man höll därpå för att möjligen kunna genomdrifva en så viktig sak som den det här är fråga om. Och då det föreföll, som om detta mål skulle kunna vinnas på det angifna sättet, ansåg sig afdelningen böra afgifva förslag därom. För min personliga del var jag icke vidare böjd därför. Jag tror icke Konungens befallningshafvande mer än jämnt i slika frågor. Jag tror tvärtom, att det vore lyckligt, om man kunde få Riksdagen att antaga ett beslut i den form, som här föreligger, d. v. s. helt enkelt att med bibehållande af bestämmelserna i öfrigt ställa dessa klubbar och föreningar under samma lagstiftning, som gäller för den stora allmänheten.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag glömde, när jag hade ordet förra gången, att nämna, hvad jag annars bort nämna, nämligen att jag från alla håll och kanter inom landet, från nykterhetsföreningar, representerande många tusental nykterhetsvänner, fått mottaga uttryck af deras lifliga anslutning till hvad jag i min motion begärt.

Hvad beträffar det, som herr Höjer yttrade, är jag naturligtvis mycket tacksam för bevillningsutskottets goda vilja och vill visst ej betvifla dess uppriktighet. Men det, han talade, påminde mig om

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förrättning.
(Forts.)

en liten händelse, som jag skall be att få tala om. Jag var kallad af en missionsförening till en stad i mellersta Sverige för att predika en söndag. Missionsföreningen begärde af prosten att få låna kyrkan. Ja, mycket gärna för mig, svarade han, men jag är tjänstledig och har vice pastor, och ni får tala vid honom. Då vände sig föreningen till vice pastorn och framställde till honom sin begäran. Han sade då: Ja, hjärtans gärna för mig, men jag kan ej ge lof utan att skrifva till biskopen. Och så skref han till biskopen, och biskopen svarade: Ja, hjärtans gärna för mig, bara det inte vore på en söndag. Världen är full af hjärtans välvilligt folk.

Öfverläggningen rörande punkten 2:o) var härmed slutad. Efter af herr talmannen å de därunder framställda yrkandena gifna propositioner afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den af herr Jansson i Krakerud med flere vid punkten afgifna reservationen.

Punkten 3:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4:o).

I en inom Andra Kammaren väckt, till bevillningsutskottet remitterad motion, n:o 120, hade herr *O. G. Erikson* i Öfre Odensvi *m. fl.* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i nu gällande kungl. förordning den 24 maj 1895, att det icke måtte vara tillåtet innehafvare af rätt till minuthandel med eller utskänkning af brännvin att själf eller genom ombud afsluta köp om brännvin eller därmed jämförliga spirituösa drycker i mindre partier än 250 liter på annat ställe än i den tillåtna försäljningslokalen och ej heller att utlämna den försålda varan, förrän han för densamma erhållit full likvid.

Utskottet hemställde, att herr Eriksons i Öfre Odensvi och hans medmotionärens förevarande motion angående förbud för innehafvare af rättighet till försäljning af brännvin att själf eller genom ombud afsluta köp om brännvin i mindre belopp än 250 liter utom försäljningslokalen m. m. icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af:

Herr Erikson i Öfre Odensvi, som yttrade: Med anledning af det beslut, som kammaren fattat beträffande första punkten af bevillningsutskottets betänkande och då min motion i det närmaste sammanfaller med den i denna punkt behandlade motionen, skall jag be att få yrka återremiss på den nu förevarande fjärde punkten.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

*Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försäljnings-
förförordning.
(Forts.)*

Punkten 5:o).

I fråga om denna punkt yttrade motionären

Herr Lundgren: Herr talman, mina herrar! I mina bägge motioner angående vissa ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförförordning har jag tillåtit mig erinra därom, att ifrågavarande förordning har såväl ett sedligt som ett ekonomiskt syfte, det förra bestående däri, att brännvinsförsäljningen skall hållas inom vissa gränser och det senare gående därpå ut, att nettovinsten på försäljningen skall tillfalla det allmänna, det vill här säga stads- och landskommuner, landsting och hushållningssällskap. Vidare har jag sökt påvisa, att ifrågavarande förordning icke alltid handhafves på sådant sätt, att dessa syften bli nöjaktigt tillgodosedda, och att detta varit anledningen till motionerna.

Angående brännvinsförsäljningsförförordningens handhafvande skall jag be att få nämna ett exempel utom de i motionerna anförda. I § 18 mom. 3 heter det, att spritbolag må icke låta aflöningen till de hos bolaget anställda personer vara beroende på omsättningen af sprit eller utgå med viss del af vinsten. Denna föreskrift har uppenbarligen tillkommit i den meningen, att föreståndare för utskänkingsställe såväl som andra vid spritbolag anställda personer icke skola af vinstbegär känna sig manade att arbeta för en större förbrukning eller omsättning af spritvaror, än förhållandena för öfrigt betinga. Sagda föreskrift går alltså i afgjordt sedlig och nykterhetsvänlig riktning, hvarför det är så mycket mer angeläget, att densamma äfven noga efterlefves. Men i det afseendet har det varit mycket illa beställt, och mångenstädes är denna föreskrift fortfarande åsidosatt till fromma endast för dryckenskapen och för dem, som genom ett dylikt aflöningssätt med orätt tillskyndas inkomster, hvilka tillsammans torde representera betydliga summor, som det allmänna sålunda går miste om. Då anmärkningar i detta afsende blifvit hos vederbörande framställda, hafva de, så vidt jag vet, icke ledt till något resultat.

Men det gifves äfven andra sätt för afvikelsen från brännvinsförsäljningsförförordningens såväl bokstaf som anda, hvarigenom dryckenskapen befrämjas och det allmänna går miste om rättmätiga inkomster, ofta endast till gynnande af enskilda intressen. För att råda bot därför anser jag det vara nödvändigt — den meningen har äfven förut varit här uttalad —, att sådana förändringar vidtagas i förordningen, att densamma kommer i större öfverensstämmelse med den alltmer nykterhetsvänliga tidsandan och det allmännas intressen

Angående
ändringar i
gällande
brännvins-
försljnings-
förordning.
(Forts.)

i öfrigt. De af mig föreslagna ändringarne i detta hänseende har emellertid utskottet ansett sig böra afstyrka, hufvudsakligen på den grund att tillräckliga skäl icke blifvit anförda. Då jag helt säkert torde få anledning att härtill återkomma vid nästa riksdag och då äfven vara i tillfälle att närmare belysa hithörande förhållanden, afstår jag från att nu bemöta utskottets utlåtande, och, herr talman, jag framställer heller intet yrkande.

Ytterligare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Om ändrad
lydelse af 1 §
instruktionen
för taxerings-
myndig-
heterna.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande n:o 19, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § instruktionen för taxeringsmyndigheterna.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 150, hade herr *G. B. Hellman* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att de i 1 § mom. 3 instruktionen för taxeringsmyndigheterna förekommande orden »börande vid bestämmande af detta värde afseende icke fästas å beskaffenheten af sådana byggnader, som på egendomens afkastning icke hafva något egentligt inflytande, liksom värdet af kreatur, redskap och andra inventarier eller förlag vid jordbruksfastighet icke heller må vid fastighetsvärdets bestämmande tagas i beräkning» skulle utbytas mot orden: »börande vid bestämmande af detta värde skäligt afseende fästas vid åbyggnadernas beskaffenhet och brandförsäkringsvärde, befintligheten af trädgård, park, andel i härad eller sockenallmänning eller andra förmåner.»

Utskottet hemställde, att herr *Hellmans* förevarande motion om ändrad lydelse af 1 § 3:o instruktionen för taxeringsmyndigheterna icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herr *Lindblad*.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af motionären

Herr *Hellman*, som anförde. Herr talman, mina herrar! Utskottet har, såsom synes af betänkandet, afstyrkt min motion om ändring af tredje punkten i § 1 af instruktionen för taxeringsmyndigheterna. Granskar man nu hvad utskottet anført, förefaller det verkligen, som om utskottet haft svårt att finna afgörande skäl för sitt afstyrkande af motionen. Ätminstone ha de anförda skälen icke till fullo kunnat öfvertyga mig om, att den af mig föreslagna ändringen varit obehöflig och omotiverad. Ja, utskottet medgifver ju rent af, att sådana olägenheter, som jag visat vara en följd af de nu rådande bristerna i bevillningsförordningen, kunna förekomma och verkligen också förekommit. Utskottet säger ju nederst på

sidan 3: »Motionären framhåller emellertid, att den af honom påpekade bristen i gällande lagstiftning skulle kunna medföra, att, om annan fastighet genom förvärf af jord blefve jordbruksegendom, taxeringsvärdet då kunde komma att sättas högre än det värde, som före sagda förändring med stöd af brandförsäkringsvärdet faststälts för fastigheten». Och utskottet tillägger: »Väl är det möjligt, att ett sådant förfaringssätt som det af motionären anförda kan förekomma, men bevillningsutskottet håller för troligt», säger det, »att vederbörande taxeringsmyndigheter i allmänhet icke skola underlåta att vid taxering af en jordbruksegendom, som tidigare varit annan fastighet, såvidt möjligt taga hänsyn till det förut fastställda taxeringsvärdet.»

Utskottet tröstar sig här med att »hålla för troligt», att taxeringsmyndigheterna skola kunna afhjälpa sådana förhållanden, men det tillägger försiktigtvis: »så vidt möjligt». Utskottet har ej känt sig riktigt säkert, tyckes det; och huru skall det vara möjligt att taga hänsyn till förra taxeringsvärdet, när en fastighet, som förut varit taxerad såsom annan fastighet, blifvit omförd till jordbruksfastighet? Ty såsom tredje punkten af § 1 i nu gällande instruktion lyder, innehåller den ett bestämdt förbud att taga hänsyn till byggnaderna, ehuru i de fall jag förutsatt dessa byggnader utgjorde fastigheternas hela värde. Utskottet söker äfven komma ifrån den sak, hvarom min motion rör sig, genom att i slutet af sin motivering hänvisa till § 3 i sjelfva bevillningsförordningen och dess föreskrift, att fastighet skulle uppskattas till sitt *verkliga* värde. Utskottet säger nämligen: »§ 3 bevillningsförordningen föreskrifver nämligen, att fastegendom skall uppskattas till sitt *verkliga* värde, och taxeringsmyndigheterna lära vara oförhindrade att vid denna uppskattning fästa tillbörligt afseende jämväl vid sådana egendomen tillhöriga förmåner, som motionären omförmäler.» »Lära vara» heter det således i betänkanudet. Betydelsen af föreskriften om det verkliga värdet såsom grund för taxeringen, hvarom ju talas i § 3 i bevillningsförordningen, inskränkes just genom nu gällande ordalydelse af instruktionens § 1 mom. 3, däri jag föreslagit ändring, och det är just af den anledningen jag framställt mitt förslag om ändring af punkten i fråga. Jag önskar ej något annat och har ej i min motion afsett något annat än beredande af möjlighet för taxeringsmyndigheterna att kunna äsätta hvarje fastighet dess *verkliga* värde. Sådan som instruktionen nu lyder, verkar den i vissa fall såsom ett absolut och direkt förbud för taxeringsmyndigheterna att taxera fastighet till dess verkliga värde, då den säger, att vid bestämmandet af fastighetens värde afseende ej må fästas vid beskaffenhet af byggnader och dylikt. Enligt vanlig uppfattning är den säkraste mätaren på en varas verkliga värde det belopp, hvarmed den gäldas vid frivilliga köpeaftal. Köpeskillingen för fastigheten skulle således i de flesta fall gifva den säkraste antydning om, hvad man borde anse dess *verkliga* värde vara. Men då enligt instruktionen, såsom den nu lyder, man ej får taga hänsyn till sådana på egendomens värde inverkan saker som bättre eller sämre byggnader, parker och träd-

Om ändrad lydelse af 1 § instruktionen för taxeringsmyndigheterna.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse af 1 §
instruktionen
för taxerings-
myndig-
heterna.
(Forts.)

gårdsanläggningar etc., men detta är något, som gifvetvis *måste* inverka på värdet, kan detta leda till orättvisa och olikhet inför lagen i fråga om beskattningen.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på några prejudikat i detta fall. Så förekom det t. ex., att en person — jag utesluter namnet, ty det gör ju ingenting till saken — hade en liten hemmanslott, som egentligen var afsedd till byggnadstomt för en villa: men han lät åsätta jordbiten mantal: det var ³/₂₅₆ mantal. Taxeringsnämnden åsatte nu detta mantal taxeringsvärde såsom jordbruksfastighet af 1,500 kronor och taxerade den särskildt därå uppförda dyrbara och präktiga byggnaden till 12,000 kronor. Handlanden — ty mannen i fråga var handlande — besvärade sig hos pröfningsnämnden och yrkade, att taxeringen af byggnaden skulle upphävas, därför att han ej hade någon särskild inkomst af den, enär det ej var någon annan än han själf och hans familj, som bodde där. Pröfningsnämnden hade fått den upplysningen, att något egentligt jordbruk icke bedrefves å egendomen, som allenast utgjordes af några få tunnland jord, utlagda till park omkring den dyrbara och storartade byggnad, som därstädes uppförts, samt att densamma vore af sådan beskaffenhet, att den utgjorde egendomens hufvudsakliga värde; och därför fastställde pröfningsnämnden taxeringsmyndigheternas åtgärd. Personen i fråga klagade så hos kammarrätten, som sade, att som ifrågavarande byggnad, på grund af hvad i målet förekommit, måste anses såsom mangårdsbyggnad å egendomen, hvilken taxerats såsom jordbruksfastighet, funne kammarrätten skäligt, att det hela taxerades endast till 1,500 kronor. Med andra ord, byggnaden, det, som utgjorde *egentliga* värdet af egendomen, blef otaxerad; för den behöfde handlanden ej skatta. Det synes mig ligga en stor orättvisa i detta. En annan handlande kunde ha köpt en liten tomt därintill och låtit uppföra ett likadant hus på den. Men om han ej varit nog förständig att låta åsätta sin egendom mantal, utan låtit taxera den som »annan fastighet», skulle han blifvit taxerad för 12,000 kronor. Den förre åter, som hade förstånd att åsätta mantal, slapp ifrån med en taxering af 1,500 kronor. Detta är ett bevis på olägenheterna af bestämmelsernas nuvarande formulering.

Det kunde framdragas flera sådana exempel. Det förekommer ofta nog, särskildt i uppväxande stationssamhällen och kanske också i närheten af städerna, att handtverkare t. ex. skaffa sig egen bostad, mången gång på ofri grund, på jord, för hvilken de få erlægga tomthyra eller dylikt. Hus, som där uppföres, blir genast taxerad som »annan fastighet». Efter några års förlopp kan det hända, att det lyckas en och annan af dessa husägare att göra aftal med jordägaren att få köpa jordbiten. Den ene är där vid lag nog förständig att låta det ske genom egostyckningsförfarande, och jorden blir då satt i mantal, uppföres som jordbruksfastighet. Den andre åter, som har huset näst intill, köper ej på det sättet och får ej jorden satt i mantal, hvarför hans egendom allt framgent kvarstår såsom »annan fastighet». Oaktadt de ha lika värden på

egendomarne, kan genom detta förfaringsätt den ene bli taxerad till blott en bråkdel af hvad den andre blir taxerad till.

Ett annat exempel. En egendom var taxerad till 40,000 kronors värde och försedd med fullt tillräckliga åbyggnader för gårdens behof. Ägaren, som var en förmögen man, uppförde emellertid en slottslik byggnad, anlade omkring densamma en stor park och trädgård etc. Till följd däraf höjde taxeringsnämnden vid nästa taxering egendomens taxeringsvärde till 200,000 kronor. Detta öfverklagades af ägaren, och pröfningsnämnden sade för sin del, att enär ifrågavarande egendom med hänsyn till manbyggnadens dyrbarhet måste vid försäljning betinga vida större köpeskilling, än om byggnaden icke funnes, så ogillade nämnden besväret. Ägaren öfverklagade detta beslut hos kammarrätten, och kammarrätten, hvilkens utslag sedermera fastställt af Kungl. Maj:t, förklarar däremot, att den, med ändring af pröfningsnämndens beslut, bestämmer jordbruksfastighetens taxeringsvärde till samma belopp som föregående år eller fyratiotusen kronor. Detta gör kammarrätten, »enär annan anledning till höjande af taxeringsvärde å ifrågavarande jordbruksfastighet utöfver det å densamma för senaste taxeringsperiod satta värde icke uppgifvits än manbyggnadens dyrbarhet, men vid bestämmande af jordbruksfastighets verkliga värde» — märken det mina herrar — afseende enligt § 1 mom. 3 instruktionen för taxeringsmyndigheterna icke borde fästas vid beskaffenheten af sådana byggnader, som på egendomens afkastning icke hade något egentligt inflytande.» Just den punkt i instruktionen, som jag i min motion afser att vinna sådan ändring i, nämligen att skäligen hänsyn bör tagas till sådana förhållanden, som verkligen inverka äfven på jordbruksfastighets handelsvärde, kan således enligt mitt förmenande, sådan instruktionen nu är affattad, icke af taxeringsmyndigheterna tolkas på det sätt — som bevillningsutskottet tror —, att de få taga hänsyn till byggnadernas bättre beskaffenhet, där de inverka på egendomens handelsvärde. Detta visas ju af de prejudikat, som de högsta dömande myndigheterna i vårt land gifvit vid upprepade tillfällen.

På grund af hvad jag tagit mig friheten att anföra, yrkar jag, herr talman, afslag å utskottets hemställan, och bifall till min motion.

Herr Beckman: Det är mycket sant, att utskottet har måst nöja sig med att tala om *möjligheter*, ty utskottet har haft så liten kännedom om, att ett allvarigare missförhållande i det afseende, som motionären åsyftar, i verkligheten förefinnes. Utskottet har emellertid särskildt tänkt sig, att han velat betona hvad som förekommer på andra sidan i motionen, där det heter: »Det kan således inträffa, att en sådan 'annan fastighet', åsatt visst taxeringsvärde på grund af brandförsäkringsvärdet, genom tillköp af jord och omföring såsom 'jordbruksfastighet' åsättes lägre taxeringsvärde än densamma förut hade, trots det att egendomens verkliga värde måste anses hafva blifvit tillökadt.» Men i det fall, där det ej är fråga

Om ändrad lydelse af 1 § instruktionen för taxeringsmyndigheterna.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse af 1 §
instruktionen
för taxerings-
myndig-
heterna.
(Forts.)

om hemmansdelar, utan om annan lägenhet, föreskrifver ju redan nu bevillningsförordningens § 5, att under »annan fastighet» skall särskildt uppskattas »lägenhet med tillhörande åbyggnad, då lägenhetens hufvudsakliga värde utgöres af åbyggnaden». Det har dessutom inom utskottet upplysts — jag vet personligen ej med hvad rätt, men jag tar för gifvit, att det är korrekt —, att taxeringsmyndigheterna redan nu i många fall ansett sig oförhindrade att taga hänsyn till värdet af åbyggnaderna äfven af lägenhet i allmänhet, således ej särskildt den lägenhet, som jag här nyss åsyftade.

Jag kan således ej finna, att det är bevisadt, att verkligt behof föreligger att nu vidtaga denna ändring. Därför anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Då vidare ej anfördes, framställde herr talmannen propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, hvarefter kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Om öfver-
förande af
medel från de
ecklesiastika
bostäl-
lenas
skogsfond till
prästerskapets
lönereglerings-
fond.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtan n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande af medel från de ecklesiastika bostäl-
lenas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond.

I en den 11 december 1903 aflåten proposition, n:o 52, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att medgifva, att under en tid af fem år från och med år 1905 finge från de ecklesiastika bostäl-
lenas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond årligen öfverföras ett belopp af 34,000 kronor att användas såsom lönetillskott åt svagt aflönade prästmän.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte medgifva, att under en tid af fem år från och med år 1905 finge från de ecklesiastika bostäl-
lenas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond årligen öfverföras ett belopp af 34,000 kronor att användas såsom lönetillskott åt svagt aflönade prästmän.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Persson* i Tällberg, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att från de ecklesiastika bostäl-
lenas skogsfond finge under år 1905 till prästerskapets löneregleringsfond öfverföras ett belopp af 34,000 kronor att användas till löneförbättring åt svagt aflönade prästmän.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr Persson i Tällberg, som yttrade: Herr talman! Rörande den föreliggande frågans *rättsliga* sida — om jag så må uttrycka mig — föreligger icke någon skiljaktighet mellan utskottets och min mening.

Däremot har jag ej kunnat instämma i det slut, hvartill utskottet kommit. Utskottet är enigt med mig däri, att det hade varit önskligt, att en utredning blifvit verkställd, så att man kunnat få klart för sig, af hvilken natur de boställen äro, från hvilka medel tagits till bildande af denna skogsfond. Jag håller strängt på att, intill dess en sådan utredning kommer till stånd, det vore riktigtast att taga af *statsmedel*. Jag är nämligen enig med utskottet och äfven med Kungl. Maj:t därom, att dessa svagt aflönade präster måtte få något bidrag. Nu kan man visserligen säga, att Riksdagen ej skulle vara benägen att slå in på den vägen att taga af statsmedel till aflönande af präster. Hvad är det emellertid annat än statsmedel här är fråga om, förutsatt nämligen att dessa medel, hvarom här är fråga, ha utgått från boställen af krononatur! Men äro dessa ecklesiastika boställen icke af krononatur, då anser jag det vara ytterst olämpligt, att man tar medel, som komma från dessa boställen, hvilka kanske äro privat egendom, och öfverför dem till prästerskapets löneregleringsfond.

Det är därför jag ansett det vara önskvärdt, att man endast skulle bevilja medel för år 1905 eller, rättare sagdt, för 1905 öfverföra medel ifrån ecklesiastika boställedenas skogsfond till aflöningsfonden, på det att det icke måtte uppstå en lucka under ett år, då Kungl. Maj:t icke komme att ha medel tillgängliga för att lämna bidrag åt dessa svagt aflönade präster.

Frågan, huruvida man skulle vara benägen att af statsmedel lämna bidrag till aflönandet af svagt aflönade prästmän, har, så att säga, en gång förut — fränsetd år 1900 — varit föremål för Riksdagens pröfning. Redan 1898 väcktes i Första Kammaren en motion, däri, bland annat, hemställdes, att Riksdagen från och med 1899 och därpå följande år, intill dess nya prästlöneregleringar blifvit fastställda, skulle till Kungl. Maj:ts disposition ställa ett årligt anslag af 120,000 kronor att användas till höjande af omförmälda prästmäns löner. Detta ärende behandlades af statsutskottet, och statsutskottet hade ingenting att erinra emot själfva formen för dessa medels utgående, nämligen att lönetillskottet, i fall det ansetts behöfligt, skulle ha fått utgå af statsmedel. Men utskottet afstyrkte framställningen dels på den grund, att en kommitté var tillsatt, som skulle utreda prästerskapets aflöningsfråga, dels på den grund att det ansåg, att en del af dessa prästerliga ämbeten skulle kunna indragas. Några betänkligheter synas icke hafva blifvit uttalade emot att taga statens medel i anspråk för sådant ändamål. Jag ber i sammanhang härmed ytterligare få betona, att om dessa hemman äro af krononatur, kan man i alla fall säga, att den inkomst af dem, som användes för kyrkans räkning, också är af statsmedels natur.

Att Riksdagen icke varit villig att sammanblanda dessa fonder

Om öfverförande af medel från de ecklesiastika boställedenas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond.
(Forts.)

Om öfver-
sörjande af
medel från de
ecklesiastika
bostälernas
skogsfond till
prästerskapets
lönereglerings-
fond.
(Forts.)

— hvilket enligt detta förslag skulle ske under ytterligare 5 år — bevisas af den behandling, som en motion i detta syfte förut fått. År 1888 väckte nämligen en ledamot af denna kammare en motion därom, att dessa båda fonder skulle sammanslås till en. Då behandlades frågan af lagutskottet på den grund, att det gällde ändringar i de författningar, som röra dels prästerskapets löneregleringsfond, dels skogsmedelsfonden. Utskottet afstyrkte då en sådan sammanslagning, emedan utskottet hyste farhågor för att, om man skulle sammanslå dessa fonder och således äfven taga till prästerskapets aflöning af de medel, som inflyta till skogsmedelsfonden, man skulle sakna nödiga medel för det ändamål, till hvilket skogsmedelsfonden var afsedd, nämligen förordnandet af skogshushållningen på de ecklesiastika boställena.

Nu kan man visserligen svara mig, att oakadt man skulle taga 34,000 kronor per år under ytterligare 5 år, på samma sätt som man hittills tagit 25,000 kronor årligen, skulle dock, enligt verkställd beräkning, fonden icke komma att minskas därhän, att den icke förmådde fylla sitt egentliga ändamål. Ja, det må ju vara, att fonden icke kommer att egentligen minskas. Men jag hemställer till enhvar här i kammaren, huruvida det är rätt att taga af denna fond, beträffande hvilken utskottet är enigt med mig däri — och jag hoppas att Kungl. Maj:t delar samma uppfattning — att vi icke ha klart för oss, huruvida alla dessa boställen, hvarifrån medlen komma, äro af krononatur eller enskild natur. Tills den frågan blifvit utredd, anser jag för min del, att man icke bör därifrån taga medel för nu afsedda ändamål.

Det är därför jag, herr talman, skall tillåta mig att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min reservation. Och när jag detta gör, vill jag säga, att det icke är därför att jag på något sätt skulle hysa några som helst antipatier mot, att Kungl. Maj:t sedermera ytterligare för 5 år i sänder blir satt i tillfälle att verkställa denna löneförbättring åt svagt aflönade prästmän, utan hvarför jag nu endast föreslår 1 år, är därför att det nu icke föreligger något förslag om att taga af statsmedel, och jag var därför, enligt denna min uppfattning, benägen medgifva, att medel endast för år 1905 skulle få tagas ur skogsfonden och öfverföras för nu afsedda ändamål.

Jag skall, såsom sagdt, be att få yrka bifall till min reservation.

Häruti instämde herrar *Emthén, Ersson* och *Olsson* i Älfvalsåsen.

Herr *Olsson* i Fläsbro: Herr talman, mina herrar! Ursprungligen hade jag och andra utgiftsafdelningens ledamöter för öfrigt ställt oss på herr *Daniel Perssons* sida i denna fråga. Jag har nämligen ansett och anser fortfarande, att det icke skulle vara rätt att tillgripa medel ur de ecklesiastika bostälernas skogsfond för här omhandlade ändamål, innan utredning blifvit verkställd angående äganderätten till de skogar, af hvilkas afkastning denna fond är bildad. Denna utredning skulle nämligen kunna resultera i att det blir klart, att

staten icke har någon som helst rätt att förfoga öfver denna fond, vid hvilket förhållande staten sålunda för nödig löneförbättring åt svagt aflönade prästmän komme att tillgripa medel, öfver hvilka den icke hade att förfoga.

Emellertid gjordes i statsutskottet in pleno den meningen gällande, att Riksdagen nu borde bifalla hvad Kungl. Maj:t hemställt. Däremot hade utskottet ingenting emot att i motiveringen uttrycka sina tvifvel angående lämpligheten af att förfara på samma sätt äfven i framtiden. Då sålunda äfven utskottet, åtminstone i någon liten mån, ställde sig på reservantens sida, ansåg jag icke tillräckliga skäl föreligga att reservera mig mot detta beslut.

Jag har härmed velat säga, att jag, ehuru icke reservant, dock icke har något emot att herr Daniel Perssons reservation bifalles.

Herr Nilsson i Skärhus: Beträffande den framställning, som här gjorts, att ingen meningsskiljaktighet skulle varit rådande inom afdelningen i fråga om det beslut, man borde fatta, hvilket då, såsom påpekadt, skulle ha kommit att öfverensstämma med herr Daniel Perssons reservation, så vill jag nämna, att jag dock var af skiljaktig mening gentemot de öfriga medlemmarne inom afdelningen så till vida, att jag för min del icke ville vara med om att, i fråga om löneförbättring åt dessa svagt aflönade präster, slå in på den vägen att lämna tillskott i form af rena statsanslag. Enligt mitt förmenande finns det ingenting som står i närmare samband med prästernas aflöningsförhållanden än just de ecklesiastika boställsskogarne med hvad därtill hörer.

Det finns ju äfven hemman, som blifvit anslagna ifrån det ena pastoratet till det andra för viss tid, och meningsskiljaktighet har rådt därom, huruvida dessa hemman skulle anses tillhöra de församlingar, inom hvilka de ligga. I vissa fall har en reglering i detta afseende ägt rum, åtminstone, enligt hvad jag har mig bekant, i Skåne.

Det finns äfven skogsmedel, som komma ifrån ecklesiastika boställen af kronojords natur, men icke kunde jag ställa mig på den ståndpunkten, att man däraf icke skulle få ta lönetillskott för svagt aflönade präster, såvida de öfver hufvud taget skulle ha något lönetillskott.

Jag för min del ansåg, att församlingar med svagt aflönadt prästerskap borde särskildt bestrida löneförbättringen, och att något anslag för ifrågavarande ändamål således icke borde komma i fråga. Men när man nu en gång kommit in på den bogen att erkänna, att lönetillskott äro behöfliga, samt en del församlingar äro för fattiga att gifva sitt prästerskap lönetillskott, ansåg jag mig böra ställa mig på utskottets sida, och får jag därför yrka bifall till dess hemställan.

Herr vice talmannen Pehrson: Herr talman! Vid 1900 års riksdag begärde Kungl. Maj:t, att under en tid af fem år från och med år 1900 finge från de ecklesiastika boställesnas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond årligen öfverföras ett belopp af

Om öfverförande af medel från de ecklesiastika boställesnas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond.
(Forts.)

Om öfverförande af medel från de ecklesiastika bostälernas skogsfond till prästerskapets lönerogleringsfond.
(Forts.)

25,000 kronor att användas såsom lönetillskott åt svagt aflönade prästmän.

Den period, för hvilken Kungl. Maj:t då begärde ifrågavarande anslag, är nu tilländagången, och Kungl. Maj:t anser sig nu på goda skäl, som jag tror vi alla få lof att medge, böra förnya denna framställning och har därför vid innevarande års riksdag föreslagit Riksdagen att medgifva, att under en tid af fem år från och med år 1905 finge från de ecklesiastika bostälernas skogsfond till prästerskapets lönerogleringsfond årligen öfverföras ett belopp af 34,000 kronor att användas såsom lönetillskott åt svagt aflönade prästmän.

Vid den förberedande behandlingen inom utskottet af detta ärende har icke ens reservanten haft någonting att invända i afseende å behovet af ifrågavarande anslag. Han har icke velat neka till, att detta anslag borde beviljas för ett år, men tycker, att det är för lång tid med en femårsperiod, som Kungl. Maj:t föreslagit, och därför att den utredning, som pågår angående de ecklesiastika bostälernas uppkomst och natur, först borde vara utförd, innan man, enligt reservantens mening, kunde anses vara berättigad att fortsätta med användandet af medel från de ecklesiastika bostälernas skogsfond till det ändamål, hvarom nu är fråga, eller till en förbättrad aflöning åt de sämst aflönade prästmännen.

Men när man betänker, dels hvilken tid denna utredning kommer att tarfva, dels hvilket sätt reservanten föreslår här för ordnandet af saken, i afvaktan på denna utredning, tror jag, att reservantens förslag icke gärna bör af kammaren godkännas. Utredningen i fråga läser ju tarfva många år fram i tiden.

Under denna tid skulle man, enligt reservantens förslag, icke få använda några medel af de ecklesiastika bostälernas skogsfond för ändamålet i fråga, utan i stället pekar reservanten på rena statsmedel. Jag vet icke om kammaren är beredd att uttala sig för detta senare.

Jag tror också, beträffande denna utredning, att huru den än kommer att utfalla, så läser det väl icke lida något tvifvel, att det beslut, som Riksdagen, med anledning därpå kan komma att fatta, icke kommer att ha någon retroaktiv verkan, utan de medel, som äro ifrån fonden i fråga utbetalda, de äro utbetalda, och någon återbetalning kommer icke i fråga.

Men ännu en gång vill jag särskildt framhålla, hurusom, efter min mening, det skulle vara ett förhastadt uttalande af kammaren, om kammaren i likhet med reservanten ville peka på rena statsmedel för ifrågavarande ändamål.

Jag tror därför att kammaren bör godkänna statsutskottets hemställan, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

Herr *Johansson* i Stora Mellbyn instämde häruti.

Herr *Persson* i Tällberg: Herr talman! Ja, den siste ärade talaren sade, att huru utredningen än kommer att utfalla, läser icke något komma att återbetalas af hvad som från fonden utgått. Det

är just detta, som jag är rädd skulle blifva fallet. Äfven om det kommer att visa sig, att skogarne icke vore statens tillhörighet, utan af enskild natur, få icke de, som vederbör, något åter af hvad som utgifvits. Och det är just därför, som jag icke velat gå med på att taga något från denna fond.

Äfven det andra skälet, som herr vice talmannen anförde, nämligen att denna utredning komme att kräfva så lång tid, anser jag vara ett skäl, som talar för min uppfattning. Ty om vi taga medel från oriktigt håll, blir det naturligtvis så mycket mer oriktigt, om det får fortgå i många år. Jag har ingenting emot, att det föreslagna beloppet må få utgå för en tid af fem år i sänder, blott vi få klart för oss, att det icke är andras tillhörigheter vi besluta om. Men hvad jag önskar är, att en utredning sker, så att man får veta, af hvilken natur dessa medel äro. Ty nu kanske man i själva verket tager af enskilda personer i t. ex. Dalarna och Norrland och lämnar lönetillskott åt präster i andra delar af vårt land af medel, som icke alls höra dit.

Jag vidhåller mitt yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Söderberg, Ericsson* i Ofvanmyra och *Bromée* i Billsta.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Herr talman, mina herrar! De skogar, af hvilka dessa medel komma, äro nästan uteslutande ecklesiastika boställsskogar af krononatur. Dessas ordinarie afkastning går till prästerskapets löneregleringsfond, men den extra afkastningen går till en särskild fond, skogsfonden, hvilken är bildad för att man däraf skall kunna underhålla och vårda dessa skogar.

Skogsfondens ändamål är således skogarnes underhåll och vård, löneregleringsfondens åter att hjälpa upp lönerna för de svagast aflönade prästmännen. Dessa medel kunna icke för närvarande sägas vara statsmedel, utan de äro ecklesiastika boställsmedel.

Nu håller man på att undersöka, af hvilken natur de ecklesiastika boställena äro, och man gör en grundlig undersökning. Det är klart, att om det skulle befinnas, att hvad som af ålder ansetts vara kronoskog i stället vore sockenallmänning, då måste en förändring vidtagas med afseende på dessa skogar: den bör få dem, som rätten hafver. Men så länge detta icke är utredt, inflyta medlen till dessa fonder på sätt jag angifvit. Skulle det befinnas, att några af dem icke äro kronoskogar, utan sockenallmänningar, så lära nog i alla fall icke de redan använda eller influtna medlen komma att frångå de fonder, till hvilka de utgått, utan det kommer på sin höjd att blifva så, att skogarna öfverlämnas till de ursprungliga ägarne, hvilka dessa än äro. För närvarande betraktas de, såsom jag redan sagt, såsom hörande till den ecklesiastika boställsjorden.

Nu har domänstyrelsen gifvit till känna, att skogsfonden icke behöfver de penningar, hvarom här är fråga. Den är ändock tillräcklig för skogarnas underhåll och vård. Därför har man ansett

Om öfverförande af medel från de ecklesiastika boställenas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond.
(Forts.)

Om öfverförande af medel från de ecklesiastika bostälленas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond.
(Forts.)

sig kunna begära att af dessa medel få öfverflytta ett belopp till löneregleringsfonden, hvilken är i stort behof däraf. Ty de svagt aflönade prästerna äro spridda öfver hela landet. Och man har begärt att nu få öfverflytta ett något högre belopp för de närmaste fem åren än hvad som 1900 beviljades för då ingångna femårsperiod. Jag kan icke inse, att man därmed på något sätt ingriper i den utredning, som pågår, eller skadar dess resultat. Om det framdeles skulle visa sig, att ingenting af dessa skogars afkastning bort utgå för nu ifrågavarande ändamål, ifall de med orätt blifvit uppförda såsom varande af krononatur, då först får man söka, såvidt möjligt, hjälpa de svagast aflönade prästerna på annat sätt.

Jag har naturligtvis ingenting emot herr Perssons i Tällberg förslag, som är gjordt i välvilligt syfte, i det han vill för år 1905 medgifva den begärda öfverflyttningen och sedermera för femårsperioden. Ännu mindre har jag någonting emot ett uttalande från Riksdagen, att man i nödfall bör använda statsmedel för att hjälpa de svagast aflönade prästerna, ehuru det förefaller mig egendomligt, att ett så viktigt uttalande skulle göras i sammanhang med en så jämförelsevis liten fråga som den föreliggande.

Jag har velat lämna dessa upplysningar till försvar för att jag tillstyrkt att fortfarande begära en sådan öfverflyttning af medel från de ecklesiastika bostälленas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond.

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få understödja herr Daniel Perssons uttalande, att en utredning må snarast ske, huruvida de skogar, af hvilkas afkastning medel lämnas till prästerskapets löneregleringsfond, äro af krononatur eller enskild egendom, som tillhör kommunerna. Men på samma gång skall jag be att få vidröra äfven en annan sak. Det finnes t. ex. stomhemman inom kommunerna, som vid prästerskapets lönereglering helt enkelt togos från en kommun och användes till aflöning af prästen i en annan. Så var fallet med ett stomhemman i stora Mellösa socken, som hette Rönninge och utgjorde ett helt hemman. Det öfverflyttades direkt från kommunen till prästlöneregleringsfonden, och afkastningen däraf användes till aflöning åt prästen i en annan församling. Jag tror, att på samma gång en undersökning bör göras, huruvida skogarna vid prästboställena tillhöra staten eller icke, en undersökning jämväl borde ske, om de stomhemman, som tagits från en socken och lagts till en annan, verkligen tillhöra staten eller vederbörande kommun. Ty jag anser, att det ena är lika orättvist som det andra. För närvarande kan jag icke annat än yrka bifall till statsutskottets hemställan. Jag anser emellertid, som sagdt, att en utredning i båda de af mig omnämnda afseenden bör snarast möjligt ske.

Herr Elowson: Såvidt jag kan finna, har från alla sidor erkänts behofvet af, att de svagast aflönade prästerna måtte få tillfälle att genom bidrag från löneregleringsfonden erhålla någon för-

bättring af sina löner. Detta kan under nuvarande förhållanden icke ske, om icke prästerskapets lönerogleringsfond i sin ordning erhåller förstärkning. På senare tiden har det tillskott, som till förbättring af de svagt aflönade prästmännens ekonomiska ställning utgått af ifrågavarande medel, vuxit rätt ansenligt, och det är nu ifrågasatt att ytterligare kunna öka detsamma.

Nu har häremot från reservantens sida gjorts den invändningen, att man borde afvakta utgången af den utredning, som förehafves angående äganderätten till de skogar, från hvilkas afkastning medel infutit i de ecklesiastika bostälленas skogsfond.

Detta må vara ett skäl i och för sig. Men det är dock mest af formell beskaffenhet. Jag har haft tillfälle att under många år inom ett stift taga kännedom om de ecklesiastika bostälленas uppkomst och natur, och jag har därvid funnit, att boställsskogarna härleda sig från flera olika håll.

Det är likväl, om man fäster något afseende vid denna formella invändning, en anmärkning, som man kan göra — den är redan påpekad från statsrådsbanken, — nämligen att Andra Kammaren, om den bifulle reservantens förslag, skulle liksom gifva på hand, att den utan närmare utredning ville gifva anslag af statskassan till att understödja de svagast aflönade prästmännen.

Det förefaller mig dock, som om detta vore af den beskaffenhet, att man af denna anledning bör vakta sig för att bifalla reservationen.

Det må vara föremål för beklagande, att en sådan utredning, hvarom här varit tal, angående de ecklesiastika bostälленas natur, ännu icke är afslutad. Ty i följd däraf känner man icke fullständigt, huru det förhåller sig med äganderätten till bostälленas skogar. »Det kan därför ifrågasättas», säger reservanten, »huruvida icke särskildt anslag af statsmedel borde för det afsedda ändamålet beviljas, d. v. s. till löneförbättring åt bemälda svagt aflönade präster». Detta uttalande synes mig vara för långt gående. Det förefaller mig icke lämpligt att utan någon som helst utredning af denna sak inslå på den af reservanten anvisade vägen.

Herr talman! Jag anhåller om bifall till statsutskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Persson i Tällberg vid förevarande utlåtande fogade reservationen. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om öfverförande af medel från de ecklesiastika bostälленas skogsfond till prästerskapets lönerogleringsfond.
(Forts.)

Om öfverförande af medel från de eklelesiastiska boställesnas skogsfond till prästerskapets löneregleringsfond.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Persson i Tällberg vid utlåtet foga reservationen.

Voteringen utföll med 144 ja mot 49 nej; hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets utlåtande n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reseunderstöd åt tekniker för att besöka 1904 års världsutställning i S:t Louis, yttrade:

Herr Bergström: Herr talman! Mot denna statsutskottets hemställan har jag naturligtvis icke något att invända. Tvärtom. Men jag vill begagna tillfället att i anslutning till en fråga, som vi hade före vid behandlingen af sjunde hufvudtiteln, framföra en vördsam anhållan till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet.

När vi senast vid Parisutställningen 1900 utsände en hel del statsstipendiater i enahanda syfte, som det nu är fråga om, så ingåfvos på vanligt sätt dessa stipendiater sina berättelser till kommerskollegium, och kommerskollegium öfverlämnade dem till Teknisk tidskrift för offentliggörande. Men om man tar reda på, i hvilken omfattning dessa berättelser på detta sätt kunnat offentliggöras, lär man ur teknisk synpunkt icke kunna vara tillfredsställd med detta resultat, jag menar med hänsyn till att en hel del berättelser måst stanna utanför. Det är onekligen så, som en af Parisstipendiaterna från 1900 skref till mig i fjol och som jag här skall tillåta mig anföra. Han skref så här: »Våra tekniska författare ha hittills alltför mycket tegat. Hvarför? Jo, helt naturligt — ingen förläggare anser sig kunna våga påtaga sig ansvaret för utgifvande af teknisk litteratur. Publiken för sådana böcker på svenska är för liten. Men behovet af dem är därför icke mindre! Ligger det då icke närmast till hands, att staten åtminstone just söker underlätta bearbetandet och utgifvandet af det material, hvars anskaffande den själf är behjälplig med?»

Jag åsyftar sålunda med mitt uppträdande här att hemställa till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att han å sin sida må göra allt hvad han kan för att hvad som i tekniskt afseende kan vara att inhämta vid S:t Louis-utställningen också måtte kunna framföras inför den allmänhet, som därför intresserar sig i vårt land.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Angående en väganläggning från Tallsjön till Bönälfsven eller Bönökronen m. m.

Därnäst i ordningen företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående en väganläggning från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälfsven eller

Bönkroken, från Talljärv till Bredträsk och från Kölmjärv till Tallsjön inom Norrbottens län.

*Angående
en väganlägg-
ning från
Tallsjön till
Bönälfsven
eller Bön-
kroken m. m.
(Forts.)*

I en till Riksdagen den 31 december 1903 afläten proposition, n:o 34, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva, att till fullbordande af anläggning af vägdelarne från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälfsven eller Bönkroken, från Talljärv till Bredträsk och från Kölmjärv till Tallsjön anslag skulle, under förutsättning att vederbörande väghållningsskyldige i behörig ordning ålades att för framtiden underhålla ofvannämnda vägsträckor, kunna från af Riksdagen till vägbyggnader beviljade medel anvisas utan iakttagande af det för vägbyggnadsfondens anlåtande i allmänhet stadgade villkor, att statsbidraget icke finge utgå med högre belopp än två tredjedelar af den för väganläggningen beräknade kostnaden.

Utskottet hemställde dock, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af:

Herr Kronlund, som anförde: Herr talman, mina herrar! Föreliggande fråga synes ju vara helt liten. Men för dem, den närmast gäller, är den en stor, jag kan nästan säga en lifsfråga. Saken gäller nämligen att förbinda de aflägsnaste skogsbygderna i Öfver-Kalix socken med Kyrkobyn, att åt 4—500 människor, utgörande de fattigaste i Öfver-Kalix socken, skaffa en förbindelse med Kyrkobyn och pulsådern, landsvägen, som går dit upp.

Denna fråga igångsattes redan på 1880-talet och är sålunda omkring 20 år gammal. I början af 1890-talet fingo de sitt första anslag. Vägen, som är $2\frac{1}{2}$ mil lång, beräknades först kosta 58,000 kronor, men har vid sedan skeende undersökning beräknats upptaga icke mindre än 137,000 kronor. Att under sådana förhållanden den fattiga skogsbefolkningen icke skall kunna vidkännas som bidrag till denna vägbyggnad omkring 50,000 kronor, är tämligen tydligt, och det kan man icke undra på. Därtill kommer, att Öfver-Kalix socken var under nödåret 1902—1903 en af de allra starkast och svårast hemsökta socknarna.

Det synes mig, som vore denna angelägenhet af så allmän och så behjärtansvärd natur, att Riksdagen härvidlag borde vika från principen att i fall som dessa endast anslå $\frac{2}{3}$ af kostnaden. En sådan afvikelse har Riksdagen flere gånger förr medgifvit. Jag vill bara påpeka i detta afseende vägarna mellan Tärna och Riksgränsen, mellan Arjeppluog och Riksgränsen, mellan Arvidsjaur och Musskuselet. Och i alla dessa fall har Riksdagen själf anslagit medel till vägarna, oaktadt dessa vägar icke varit af den betydelse, att Riksdagen skulle anse dem såsom befordrande ett särskildt för staten angeläget ändamål, såsom t. ex. militärvägarna, som staten själf bekostar. Nu

Angående
en väganlägg-
ning från
Tallsjön till
Bönälfsven
eller Bön-
kroken m. m.
(Forts.)

har denna väg en ganska stor betydelse, därför att den bildar sista länken af den stora inlandsvägen, som staten under ett 50-tal af år hållit på att bygga, och hvilken staten byggt till stor del på egen bekostnad.

Jag lägger herrarne på hjärtat, hvilka oerhörda bördor dessa vägbyggnader lägga på den norrländska befolkningen. Vi ha i norrlandskommittén ägnat denna fråga en ingående undersökning. Under de sista 10 åren ha vägar anlagts till en längd af 163 mil i de fyra nordligaste länen, under det att i det öfriga Sverige byggts omkring 178 mil. D. v. s. på en befolkning, som uppgår till 641,000, ha kommit vägbyggnader för en kostnad af 3,500,000 kronor, under det att för en befolkning på 4,500,000 personer vägarna kostat 3,600,000 kronor, sålunda en 8 à 9 gånger större kostnad och tunga för de förra än för de senare. Och dessa vägbyggnader — om de toge slut någon gång! Men enligt uppgifter från Konungens befallningshafvande i Norrbottens län uppgå de mest behöfliga landsvägarna till 122 mil och beräknas kosta 3,600,000 kronor. Herrarne kunna tänka sig, hvilka bördor och hvilket tryck dessa vägar skola lägga på befolkningen. Och säkert är, att dessa bördor bidraga till utvandringen till Amerika. Och det är icke endast själfva vägbyggnaden, utan också vägunderhållet, som är så oerhördt tryckande. Under det att vägunderhållet i mellersta och södra Sverige uppgår till 5 öre per fyrk, så uppgår det i Norrbottens län till 35 à 40 öre per fyrk och kan i somliga delar af landet. t. ex. Jämtland, uppgå ända till 2 kronor 20 öre. Detta vägunderhåll blir sålunda mycket drygt. Man kan lätt sätta sig in i hvad dessa vägunderhållare skola känna. Och herrarne få väl under sådana omständigheter icke undra på, om befolkningen skulle svikta. Dessa bördor medföra, att folket år från år går från sina hemman, säljer sina gårdar till bolagen eller utvandrar till Amerika. Och en af de mest bidragande orsakerna härtill är just vägbyggnadskostnaderna.

Jag kan mycket väl förstå, att statsutskottet från sin sparsamhetssynpunkt icke kunnat komma till annat resultat just med hänsyn till den princip, som är fastslagen för sådana fall som dessa. Men jag hoppas, att herrarne skola finna denna fråga så pass behjärtansvärd, att vi för en gångs skull kunna vika från denna princip, som blifvit fastslagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Kvarnzelius*, *Svensson* i Bondön och *Lindhagen*.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag tror icke, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle lända dessa vederbörande vägunderhållsskyldige till synnerligt stor nytta i den form, förslaget nu föreligger. Ty vederbörande Konungens befallningshafvande anför bland annat följande: »Vägarbetet hade i flera år legat nere,

enär intressenterna, hvilka utgjordes af fattiga hemmansägare och åbor i det inre af Öfver-Kalix socken, misströstad om sin förmåga att fullborda företaget och än mera att kunna underhålla vägen, om och när den blefve fullbordad.» Här föreligger icke något förslag därom, att staten skall underhålla vägen, utan endast att staten skall bygga vägen färdig. Sedan skulle de själva få öfvertaga underhållsskyldigheten, och det är just detta, som de äro så rädda för. Man gör dem sålunda endast en otjänst med att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, såvidt jag kan förstå. Ty det är underhållet, som de ha så stor förskräckelse för, och detta kanske med rätta. Jag ber med hänsyn till hvad den siste talaren anfört att få säga, att det prejudikat, som han åberopar, nämligen att Riksdagen flera gånger förut beviljat medel till hela vägbyggnadskostnaden där uppe i Norrland, och hvilket vi mycket väl känna till, har varit under helt andra förhållanden. Det har i dessa fall från början visats, att vägarna varit af så allmänt intresse, att staten på egen bekostnad bort bygga desamma. Här återigen har utredningen gifvit vid handen, att staten icke borde bidraga med större belopp än två tredjedelar af hela det beräknade kostnadsbeloppet eller i enlighet med de bestämmelser, som för väganläggningar i allmänhet äro gällande. Att nu bifalla den kungl. propositionen skulle således vara att skapa ett mycket farligt prejudikat. Vi hafva många väganläggningar under utförande, som börjat under precis samma förutsättningar som den ifrågavarande väganläggningen. Och det finnes många fattiga väghållningsdistrikt och kommuner, som kunna komma och säga: »Vi började visserligen att bygga under den förutsättningen, att vi själva skulle bekosta en tredjedel af vägen, men nu hafva vi kommit underfund med, dels att vår egen förmåga är ganska ringa och dels att Riksdagen icke tyckes hålla så strängt på sitt förra beslut. Och nu får Riksdagen träda emellan och bevilja erforderliga medel för vägens färdigbyggande.» Det skulle således, som sagdt, bli ett mycket farligt prejudikat.

Jag förmodar ock, att den siste ärade talaren skall medgifva, att utskottet varit mycket humant i sitt utlåtande, då det däri anvisat en utväg, som jag för min del visserligen icke vill så mycket förorda, men som jag dock af billighetsskäl icke skulle motsätta mig. Nämligen att staten icke skulle återkräfvä de medel, som redan äro utbetalda. Härom föreligger emellertid icke nu något förslag. Och under sådana förhållanden finner jag icke någon annan utväg än att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kronlund: Jag skall be att i korthet få tillägga några ord med anledning af den siste ärade talarens anförande.

Han byggde sin bevisföring bland annat på den omständigheten, att dessa väghållningsskyldige förklarar sig icke kunna underhålla vägen. Men, mina herrar, när var det, som denna förklaring afgafs? Jag tror, att det var under den tid, då de trycktes af detta oerhördt svåra nödår, som på många håll tvang folk att gå från gård och grund. Det är ju alldeles gifvet, att detta nödår och dess verk-

*Angående
en väganlägg-
ning från
Tallejön till
Bönälven
eller Bön-
kroken m. m.
(Forts.)*

*Angående
en väganlägg-
ning från
Tallsjön till
Bönälfsven
eller Bön-
kroken m. m.
(Forts.)*

ningar icke skola fortfara i oändlighet, och att de förhållanden, hvar- under denna förklaring afgafs, skola undergå en förändring till det bättre. Det är således en förklaring, som man icke bör bygga så mycket på, som den siste ärade talaren tycktes göra.

Vidare sade han — åtminstone fattade jag honom så —, att dessa väghållningsskyldige fått det redan beviljade anslaget med det villkor, att de själfva skulle bidraga med en tredjedel af kostnaden. Men, mina herrar, hur stor var då den beräknade kostnaden? Jo, till en början beräknade man, att kostnaden skulle uppgå till ett belopp af 58,000 kronor. Denna beräkning var utförd af en statens ämbetsman och under ämbetsmannans ansvar. Och det är då gifvet, att dessa väghållningsskyldige litade på, att denna undersökning var riktig, och gingo in på en öfverenskommelse, som var grundad å densamma. Sedermera göres emellertid en ny undersökning, och då befinnes det, att kostnaderna skulle uppgå till 137,000 kronor. Är det då underligt, att en liten befolkning där uppe i de aflägsnaste skogsbygderna skulle blifva förskräckt och säga: »nej, ett sådant dyrbart vägarbete kunna vi icke utföra!» Detta synes mig klart, och det borde icke kunna förundra någon.

Vidare vill jag i afseende å vägens allmänna betydelse framhålla ett par saker. Först och främst bildar denna väg afslutningen på den inlandsväg, som anlades delvis ur strategisk synpunkt. Vidare går denna väg på en sträcka af en half mil öfver statens kronoparker. Är det då rimligt att förutsätta, att staten skall vägra att bevilja anslag till vägens fortsättande och låta vägen stanna midt inne i en kronopark, utan att man skulle kunna komma fram eller tillbaka, och utan att den nu färdiga lilla vägbiten skulle vara till någon nytta? Jag tycker, att alla skäl, både klokhetskäl och hjärteskäl, tala för att man bör fortsätta, där man börjat.

Ytterligare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, biföll kam- maren utskottets hemställan.

§ 10.

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.*

Till afgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande n:o 60, i anledning af Riksdagens år 1903 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1902.

I fråga om § 1, angående kostnaderna för uppförande af byggnader för Lifregementets husarers kasernetablissement i Sköfde, anförde.

Herr Henricson: Vid revisorernas besök å Karlsborg och Sköfde fästes deras uppmärksamhet på det sätt, hvarå öfverenskommelse under nästlidet års höst träffats om uppförande i Sköfde af en kasernbyggnad för Lifregementets husarer jämte två andra

till detta regementes under byggnad varande kasernetablissemment hörande byggnader. Dessa byggnadsarbeten hade utbjudits på entreprenad på det sättet, att anbud inforrats inom viss tid. Och när den föreskrifna tiden gått till ända, hade fyra anbudsgifvare aflämnat anbud, lydande å respektive 434,050, 438,000, 466,900 och 655,900 kronor.

Vid öfverlämnande till chefen för fortifikationen af dessa anbud hade fortifikationsbefälhafvaren hemställt, att, enär samtliga anbudnen betydligt öfverstege de för byggnadsarbetena tillgängliga medel, anbudnen måtte förkastas och ny entreprenad utlysas. Chefen för fortifikationen hade emellertid uppdragit åt fortifikationsbefälhafvaren att under hand söka erhålla antagligt anbud å berörda arbetens utförande.

Såsom stöd för detta sitt förfarande har chefen öfvermält, att då byggnadsarbetena emellertid varit af så brådskande natur, att de icke kunnat tåla det uppskof, ett förnyadt utbudande på entreprenad med alla därmed förenade formaliteter skulle hafva medfört, hade chefen för fortifikationen beslutit att, med förkastande af samtliga anbudnen, uppdraga åt förutbemälda fortifikationsbefälhafvare att söka under hand erhålla antagligt anbud å ifrågavarande byggnadsarbeten.

Ja, det inforrades därpå af fortifikationsbefälhafvaren förnyadt anbud icke från lägste anbudsgifvaren, utan endast från den näst lägste, och detta nya anbud understeg det lägsta, förut afgifna anbudet med 2,000 kronor, hvilket anbud ock antogs. Såsom skäl för detta förfaringssätt anför chefen för fortifikationen, att han på sådant sätt velat betrygga arbetenas färdigblifvande å erforderlig tid, och att den firma, som afgifvit det senaste lägsta anbudet, fått sig anförtrodda samtliga föregående byggnadsarbeten vid etablissemmentet och på ett i allo synnerligen förtjänstfullt sätt utfört såväl de föregående arbetena å etablissemmentet som en del andra större kasernbyggnadsarbeten och sålunda varit af chefen för pålitlighet väl känd. Nu förhåller det sig emellertid så, att när revisorererna kommo till Karlsborg och där togo i betraktande några byggnader, som nyss uppförts, nämligen patronfabriken och två större arbetarbostäder, voro dessa byggnader, såvidt revisorererna kunde finna, uppförda på ett mycket tillfredsställande sätt. Detta vitsordades också af fortifikationsbefälhafvaren på Karlsborg, som hade öfverinseende öfver dessa byggnadsarbeten. Han vitsordade också, att den byggmästare, som uppfört dessa byggnader, hade på ett i allo tillfredsställande sätt fullbordat sitt arbete. Och samme man har ock, efter hvad revisorererna hafva sig bekant, utfört åtskilliga andra arbeten för statens räkning och fått enahanda vitsord. Nu var det just denne person, som hade afgifvit det lägsta anbudet å uppförande af de ifrågavarande byggnaderna i Sköfde. Och han blef ändå aldrig tillspord om ett förnyadt anbud. Man gick förbi honom och vände sig till den, som hade det näst lägsta anbudet.

Af ordalagen i förevarande anmärkning ville det synas, säger chefen, som om revisorererna hufvudsakligen grundat densamma på

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

det antagande, att firman F. O. Peterson & Söners förutnämnda, af chefen antagna anbud å 432,000 kronor med 95,000 kronor öfverstege de beräknade kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten. Detta vore dock ett misstag från revisorernas sida.

Nej, det var icke något misstag. Ty det grundade sig på de officiella siffror, som voro för revisorerna tillgängliga.

Det säges vidare: Visserligen hade de ursprungliga, för några år sedan gjorda approximativa kostnadsberäkningarna slutat å det af revisorerna angifna beloppet 337,000 kronor, men vid de förnyade noggrannare beräkningar, som med anledning af granskningsnämndens anmärkningar och på grund däraf vidtagna förändringar i förslagsritningarna under våren 1903, med ledning af de då rådande, betydligt stegrade arbets- och materialprisen i Sköfde trakten, blifvit verkställda innan förslagsritningen till kasernbyggnaden med chefens för fortifikationen skrifvelse af den 27 maj samma år för pröfning till Kungl. Maj:t insändts, hade det framgått, att kostnaderna för uppförandet af nu ifrågavarande tre byggnader måste antagas komma att uppgå till minst 428,600 kronor.

Det kan ju försvaras, att approximativa beräkningar framläggas för Riksdagen, då man vill ha anslag till sådana byggnader, men att de sedermera gjorts noggrannare skulle vittna om att de icke gjorts noggrant första gången, och det synes mig betänkligt.

Nu säger chefen för fortifikationen vidare: Som det här icke gällt att allenast bortauktionera byggnadsarbetena till den minstbjudande, utan det fastmera varit oeftergiffligen nödvändigt att tillse, att etablissemnet blefve färdigt senast på hösten 1905, så och då det lyckats chefen för fortifikationen att nedpruta firman F. O. Peterson & Söners entreprenadanbud till ett belopp, som med öfver 2,000 kronor understege byggmästaren Gustafssons, under det att å andra sidan det af chefen antagna anbudet endast med 3,400 kronor öfverstege den beräknade kostnadssumman, ansåge sig chefen med hvad sålunda blifvit anfördt hafva ådagalagt, att han, ehuru byggmästaren Gustafsson (hvilken afgifvit lägsta anbudet), ej erbjudits inkomma med förnyadt anbud, i denna sak sökt efter bästa förmåga tillvarataga kronans sannskyldiga intressen, och detta så mycket hellre som chefen med stöd af § 20 punkten 1 i kungl. förordningen angående statens upphandlings- och entreprenadväsende med mera af den 17 november 1893, kunnat, med hänseende till ofvannämnda i ärendet föreliggande särskilda omständigheter, redan vid entreprenaden antaga nyssnämnda firmas anbud å 438,000 kronor.

Ja, när ett anbud infordras, så fordras det också att säkerhet ställes, och den, som hade det lägsta anbudet, hade, så vidt jag har mig bekant, också lämnat fullgod säkerhet för arbetets fullgörande. Och då i entreprenadkontraktet tiden inom hvilken arbetet skall vara färdigt är utfäst, så kan jag icke finna, att på den grunden något skäl förefanns att förbigå den, som hade det lägsta anbudet. Hvad beträffar de 2,000 kronorna motsvarar detta belopp icke fullt $\frac{1}{2}$ procent af kostnaden. Jag tror icke, att chefen för fortifikationen, på sätt han framhåller, tillvaratagit kronans sannskyldiga intressen.

Ty därigenom att man aflägsnar den, som afgifvit det lägsta anbudet, då han förut gjort sig förtjänt af de amplaste vitsord för utförda byggnadsarbeten och nu lämnat fullgod säkerhet, måste däraf följa, att denne person vid ett annat tillfälle anser sig icke hafva någon anledning att uppträda som spekulant, då han vet, att det icke hjälper, äfven om han har det lägsta anbudet, utan att den som skall utföra byggnadsarbetet är på förhand bestämd.

Den af chefen för fortifikationen åberopade bestämmelsen i förordningen angående statens upphandling och entreprenadväsende har följande lydelse: »Af de anbud, som enligt här ofvan angifna grunder komma under pröfning, skola vid auktion antagas det lägsta och i öfriga fall det bland de tre lägsta eller, om endast två anbud föreligga, det af dessa, som med afseende å alla på frågan inverkan omständigheter är att anse såsom det för staten förmånligaste.»

Nu har chefen för fortifikationen visserligen sagt, att det möjligen skulle inverka på frågan, att han hade större garanti för att den nu antagna entreprenören skulle fullgöra arbetet inom rätt tid. Men det är icke berättigadt att hysa misstro till den andre, då han vid alla andra tillfällen gjort sig förtjänt af samma vitsord som den antagne. Jag tror, att man förlorar mera på ett sådant tillvägagångssätt än man förtjänar därpå. Jag har velat omförmäla dessa förhållanden och har ingenting vidare att tillägga.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr talman, mina herrar! Det är nog på sin plats hvad den föregående ärade talaren sagt, ty jag tror att det förhållande, att icke det lägsta anbudet antages, snarare är regel än undantag.

Men jag har icke begärt ordet af sådan anledning egentligen, utan för att påpeka, att denna fråga, ehuruval i och för sig själf skäligen ringa, dock påvisar en ringa del af det sorgliga arf, nuvarande statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet erhållit från sin företrädare. Det är nämligen ett sorgligt arf med dessa kasernbyggnadsfrågor. Då år 1900 härordningsförslaget uppgjordes, gjordes det tydligtvis också uträkningar i fortifikationen angående hvad kasernbyggnaderna skulle kosta. Dessa kostnader stego då till ett belopp så ofantligt högt, att man icke ansåg sig böra eller kunna för Riksdagen framlägga så stora siffror. De uppgifter jag har från fortifikationen om slutsumman på kostnaderna före härordningsförslagets framläggande äro något växlande, beroende på den olika utstyrsel man ville tilldela kasernerna. Emellertid fick fortifikationen då order att nedsätta dessa kostnader till cirka 48 millioner kronor. Jag kan icke finna annat, än att Riksdagen genom ett sådant tillvägagående från krigsstyrelsens sida är förd bakom ljuset. Jag kan icke heller finna annat, än att detta betydande antal millioner utöfver de uppgifna 48 millionerna skola komma att bereda Riksdagen synnerligen oangenäma öfverraskningar och krigsledningen synnerligen besvärliga åtgärder.

Det är endast detta jag har velat anmäla, för att Riksdagen

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

framdeles må kunna erinra sig detta, då Riksdagen kommer att behandla de öfverdrifna krafven på kasernbyggnadskostnader, nämligen att Riksdagen från första stunden icke meddelats alla de upplysningar, som på kostnadsfrågan varit inverkan. Jag har icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Paragrafen lades till handlingarna.

§ 2.

Lades till handlingarna.

§§ 3—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Lades till handlingarna.

Efter föredragning häruppå af § 8, angående åtgärder för afskrifning af postverkets äldre balanserade fordringar, begärdes ordet af

Herr von Krusenstjerna, som yttrade: Min mening är ingalunda att motsätta mig den af statsutskottet här föreslagna skrifvelsen. Det kan det så mycket mindre vara, som just generalpoststyrelsen med anledning af revisorernas yttrande hemställt om ändringar i nu gällande författningar angående afskrifning i sådant syfte, att de många hinder, som dessa författningar ställa upp för sådan afskrifning, måtte kunna något minskas. Men jag har nu velat begära ordet endast för att ytterligare, i hvad på mig beror, få understryka statsutskottets hemställan. Jag har velat göra det därför, att nu senast, efter det revisorerna yttrat sig i frågan, generalpoststyrelsen med anledning af framställningar från dess ombudsman haft att taga befattning med en hel del frågor om afskrifningar af gamla fordringar oftast till mycket ringa belopp, och vid behandlingen af dessa frågor har generalpoststyrelsen kommit i rikt tillfälle att märka, huru svårt det varit för den myndighet, kammarrätten, som närmast haft att pröfva afskrifningsfrågorna, att just på grund af gällande författningars bestämmelser medgifva afskrifning. Säkerligen har kammarrätten varit lika öfvertygad som generalpoststyrelsen om att icke något varit att få och att de ytterligare åtgärder, som måst från kammarrätten föreskrivas, endast skulle leda till omgång och kostnader för staten. Jag säger: leda till i de flesta fall endast ökade utgifter för staten, och jag vill omnämna ett synnerligen eklatant exempel däruppå. För ett par år sedan inträffade en eldsvåda vid en poststation i södra delarna af riket. Där brann upp, förutom en del frankotecken, hvarom icke vidare kunde vara fråga, ty de representerade för postverket endast tillverkningskost-

naden, ett skåp och ett mindre kontant belopp. Summan af värdet af det uppbrunna gick till 27 kronor. Det uppgafs att eldsvådan uppkommit på det sättet, att poststationsföreståndarens lille son, 4 å 5 år gammal, fått tag i en tändsticksask och roat sig med att draga eld på en tändsticka. Eld hade uppkommit i en höbinge och från den spridt sig till huset.

Generalpoststyrelsen ansåg, att det icke fanns någon att taga för hufvudet i detta fall, utan förordnade om afskrifning, men kammarrätten fann sig — fullkomligt författningsenligt för öfrigt — förhindrad att medgifva detta, utan kammarrätten ansåg, att i detta viktiga mål måste det vara genom rättegång i laga ordning utredt, att icke någon särskild person vore ansvarig för saken. Detta var nu, som sagt, alldeles riktigt af kammarrätten, och generalpoststyrelsen hade icke annat att göra än att till vederbörande häradsrätt instämma, visserligen icke pojken — ty han kunde naturligtvis icke stämmas — utan fadren med yrkande, att han skulle ersätta beloppet. Rättegången gick som man ju på förhand kunde antaga, yrkandet blef ogilladt och postverket, d. v. s. kronan ålades, att ersätta svarandens kostnader — med 27 kronor, således lika mycket som saken gällde. Men som det ju skulle vara genom rättegång i behörig ordning fastställt, att icke någon kunde tagas för hufvudet för saken, så ansåg man sig icke kunna nöjas med häradsrättens dom, utan gick till hofrätten. Hofrätten dömde lika med häradsrätten, men förpliktade dessutom generalpoststyrelsen att ersätta svarandens kostnader i hofrätten med 10 kronor. Då ansåg generalpoststyrelsen, att det var skäl att nöja sig samt beslöt åter afskrifning och då fann kammarrätten lagens fordringar uppfyllda, i följd hvaraf afskrifningen fastställdes. I detta fall fick staten således för att kunna afskrifva 27 kronor betala ut 37 kronor, och jag tror, att hvar och en, som sysselsatt sig med dessa frågor skall kunna uppvisa flere andra likartade fall.

Jag har därför, såsom jag nyss yttrade, nu endast velat understryka statsutskottets hemställan, att åtgärder måtte vidtagas för att få nu gällande bestämmelser i förevarande afseende ytterligare lindrade utöfver hvad som skedde genom den sista författningen i ämnet år 1900.

Jag har naturligtvis icke något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin: Jag märker, att en stor del af kammarens ledamöter funnit, att det är ett mycket lustigt belopp, hvarom man här berättat, men saken tål att ses äfven från en annan sida. Skulle här förfaras på annat sätt, måste detta ske därigenom att detta tydligt och uttryckligen bestämmes genom lag, hvaremot, när man finner denna historia så löjlig, man tyckes gifva till känna den meningen, att genom en tolkning på fri hand af gällande bestämmelser man skulle gå till väga så, som här från åtskilliga håll synes anses riktigt. Men därmed är vägen öppen för allsköns godtycke. En annan gång är det icke en fyra å fem års pojke saken gäller, utan

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

en till fullt mogen ålder kommen man, som alls icke gått så oskyldigt till väga, att en ren händelse kommit med i spelet och låtit en slumpvis antänd tändsticka åstadkomma spektaklet, utan det ligger något annat bakom, och lämnom då icke åt myndigheterna fria händer att säga, att här med all säkerhet intet finnes att vinna, då motivet i själfva verket kan vara det, att man vill skona den skyldige. Jag finner, att kammarrätten gått fullständigt korrekt till väga, och icke blott det — detta har också generalpostdirektören erkänt — utan också, att det skulle hafva varit synnerligen illa, om kammarrätten icke handlat som den gjorde, intill dess lagen blir ändrad och ändrad på sådant sätt, att det icke blir det personliga godtycket hos myndigheterna, som afgör, huru man skall gå till väga, utan detta blir bestämdt genom en väl och moget öfvervägd lagbestämmelse.

Ytterligare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Lades till handlingarna.

§§ 10 och 11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning slutligen af § 12, angående hvad i öfrigt blifvit af statsrevisorerna anmaldt och erinradt, yttrade

Herr Moll: Herr talman! Vid läsningen af statsrevisorernas berättelse har jag trott mig sakna några uppgifter, som, förefaller det mig, borde hafva återfunnits i densamma. Såsom bekant innehåller statsrevisorernas berättelse redogörelse icke endast för till olika myndigheter och institutioner anvisade statsmedel, utan äfven för ett stort antal under samma myndigheter och institutioner stående enskilda fonder. Emellertid vill det synas, som om revisionsberättelsens uppgifter rörande dylika enskilda fonder icke skulle vara i allo fullständig. Exempelvis saknas i revisorernas redogörelse för vetenskapsakademien alla uppgifter rörande akademiens nobelinstitut; ej heller finnas några uppgifter rörande bergianska stiftelsen. Under redogörelsen för karolinska institutet saknas uppgifter rörande det medicinska nobelinstitutet. Åtminstone har det icke lyckats mig att i statsrevisorernas berättelse återfinna några uppgifter rörande vetenskapsakademiens nobelinstitut, bergianska stiftelsen eller det medicinska nobelinstitutet. Här af följer nu naturligtvis icke, att icke uppgifter rörande ifrågavarande anstalter kunna finnas dolda under någon af de många rubriker, som revisionsberättelsen innehåller rörande vetenskapsakademien och karolinska institutet, men såväl nobelinstitutet som bergianska stiftelsen äro af den betydelse, att de borde hafva varit förtjänta af egna rubriker.

Då nu vetenskapsakademien icke en utan två särskilda gånger förklarar sig villig att ställa till statsrevisorernas förfogande räkenskaperna rörande samtliga akademien tillhöriga enskilda fonder och medel, torde här anmärkta ofullständighet, såvidt här föreligger någon sådan, bero på rent förbiseende. Jag har icke anledning antaga, att icke samma anledning förorsakat ofullständigheten rörande karolinska institutet.

Annorlunda är förhållandet med en tredje af våra akademier, nämligen svenska akademien. Till och med år 1827 lämnade svenska akademien till statsrevisorerna redogörelse äfven för akademiens enskilda medel, men år 1827 fick akademien Kungl. Maj:ts utslag på att icke behöfva införa kammarrätten redovisa sina enskilda medel. Sedan akademien erhållit detta Kungl. Maj:ts utslag, upphörde hon att införa statsrevisorerna redovisa sina enskilda medel. Gång på gång hafva statsrevisorerna sedermera hos akademien förgäfvats anhållit att få taga del af räkenskaperna för dessa medel. Under sista tiden tyckes dock akademien hafva fått en något mera tidsenlig uppfattning af hvad som menas med en statsrevision. Från och med år 1883 lämnas statsrevisorerna uppgifter rörande två akademiens fonder, den beskowska och den ziebethska, och år 1894 begärde akademien af egen drift hos Kungl. Maj:t, att räkenskaperna rörande akademiens inkomst af posttidningen måtte få af kammarrätten granskas. Denna akademiens begäran var emellertid ingalunda föranledd af någon benägenhet att gå statsrevisorernas önsknings till mötes, utan den var framkallad af den bekanta tvisten mellan akademien och posttidningens utgifvare rörande annonsdebiteringen. Någon fullständig redogörelse rörande samtliga enskilda fonder och medel har akademien icke kunnat förmås afgifva.

Då nu emellertid lång tid förflutit, sedan statsrevisorerna hos svenska akademien begärde att få taga del af räkenskaperna öfver akademiens enskilda medel — det skedde sista gången år 1887, — då sedan dess mer än halfva antalet platser inom akademien ombytt innehafvare och då akademien genom sin begäran år 1894 att få underställa räkenskaperna rörande posttidningen kammarrättens granskning själf erkänt värdet af offentlig revision, torde det måhända icke vara allt för förmätet att antaga, att en eventuellt förnyad anhållan från statsrevisorerna att få taga del af räkenskaperna rörande akademiens enskilda medel skulle komma att från akademien röna ett annat bemötande, än som kommit revisorernas tidigare framställningar i samma syfte till del. Möjligen skulle också den utgång frågan om bevillningsfrihet för nobelstiftelsen för någon tid sedan fick i Riksdagen samt den i denna kammare då förda diskussionen kunna tänkas utöfva något inflytande på akademiens hållning gentemot en möjligen blifvande framställning från statsrevisorernas sida.

Att statsmedel böra underkastas offentlig granskning, därom äro alla ense. För användandet af svenska statens medel äro vi ansvariga endast inför den svenska nationen; för användningen af medel, härflytande från nobelstiftelsen, äro vi ansvariga inför hela den civiliserade världen. Således synes det mig vara dubbelt angeläget, att medel,

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

härflytande från nobelstiftelsen, till alla delar underkastas offentlig granskning.

Jag har med detta endast velat fästa innevarande års herrars statsrevisorers uppmärksamhet på nu vidrörda förhållanden.

Vidare anfördes ej. Paragrafen lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs och godkändes statsutskottets utlåtande n:o 61, i anledning af väckt motion om uppförande i riksstaten af ett reservationsanslag till kostnader för kommittéer eller liknande beredningar.

§ 12.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.

Härefter företogs till behandling lagutskottets utlåtande n:o 40, i anledning af väckta motioner angående lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt, till behandling af lagutskottet hänvisad motion, n:o 11, hade herr *E. Räf* föreslagit, att Riksdagen måtte anhålla, det Kungl. Maj:t, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa i motionen angifna grunder, täckes utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till lag, som bestämde:

a) arbetsgifvare- och arbetareorganisationerna som juridiska personer och

b) huru förhandlingar skulle föras samt tvister afgöras mellan å ena sidan sådana arbetareorganisationer och å andra sidan arbetsgifvare, tillhörande eller icke tillhörande arbetsgifvareorganisationer.

I sammanhang med berörda motion hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herrar *L. G. Broomé* i Bårslöf m. fl. väckt motion, n:o 137, däri föreslagits, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbete och inför Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, ägnad att trygga hvarje medborgares rätt att, utan hinder från någons sida, bilda, ingå i eller tillhöra föreningar.

Utskottet hemställde:

1:o) att herr *Räfs* motion n:o 11 mom. a) icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda:

2:o) att samma motion mom. b) icke heller måtte af Riksdagen bifallas; samt

3:o) att ifrågavarande motion n:o 137 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten 3:o) hade fogats reservationer: af herrar *Zetterstrand* och *Staaff* samt af herr *Lindhagen*, hvilken föreslagit

att Riksdagen i anledning af herrar L. G. Broomés i Bårslöf m. fl. motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, i hvad mån civillagsbestämmelser kunde meddelas i syfte att laga verkan måtte fränkännas sådana vid aftal fästade villkor, hvarigenom någondera kontrahenten och särskildt arbetare eller arbetsgifvare afhändts rätt att bilda, ingå i eller tillhöra förening, som hade till ändamål att på lagligt sätt främja medlemmarnes intressen, äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag till lagstadganden, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Efter föredragning af *punkterna 1:o) och 2:o)* begärdes ordet af:

Herr Räf, som yttrade: Herr talman, mina herrar! På sidan 6 i lagutskottets utlåtande finner man, att den motion, som här föreligger, sönderfaller i två hufvudafdelningar. I den första afdelningen hemställer jag, att Riksdagen måtte anhålla, det Kungl. Maj:t, i *hufvudsaklig* öfverensstämmelse med af mig angifna grunder, täckes utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag som bestämmer arbetsgifvare- och arbetareorganisationerna som juridiska personer. Utskottets svar på denna min hemställan återfinnes på sidan 10, nämligen: »att herr Räfs motion n:o 11 mom a) icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.» Motiveringen för detta utskottets afstyrkande återfinnes på sidan 8, där det heter ungefär i midten af första stycket: »Enligt hvad utskottet har sig bekant, har numera till Kungl. Maj:t öfverlämnats ett af denna kommitté» — d. v. s. den s. k. föreningskommittén — »afgifvet förslag till lag om registrerade föreningar för annan än ekonomisk verksamhet. Då i dylika föreningar gifvetvis inbegripas arbetsgifvare- och arbetareorganisationer, och den af herr Räf väckta frågan om sådana organisationers rättsliga ställning sålunda redan är på Kungl. Maj:ts pröfning beroende, samt proposition i anledning af berörda lagförslag torde vara att snart förvänta, förefinnes, enligt utskottets åsikt, icke någon anledning för Riksdagen att nu upptaga frågan till behandling. Utskottet anser därför, att herr Räfs motion i denna del icke bör föranleda till någon Riksdagens åtgärd.» Denna utskottets hemställan respekteras också af mig. Det var nämligen så, att då jag utarbetade motionen förlidet år, satte jag mig flera gånger i förbindelse med större arbetsgifvare, ja, kanske de största i vårt land, och diskuterade motionens lämplighet. Dessutom samtalande jag med arbetareorganisationer, deras styrelser, sekreterare och ordförande samt äfven personer ur hufvudstyrelser om motionen i fråga, hvarvid den, i förbigående sagdt, i allmänhet mottogs mycket sympatiskt. Men jag uttalade hela tiden den förmodan, att motionen skulle komma att falla just på denna föreningskommittés förslag, då motionen kom fram för Riksdagen. Hvad jag sålunda förmodade har också inträffat. Ja, jag hade nära nog beslutit mig för att icke föra fram motionen i år, men så tänkte jag, att det möjligen i år skulle framställas någon dekokt på den kungl. propositionen vid förra riksdagen, och att det därför vore bättre att förekomma än att förekommas.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Då jag sedermera kom upp till Riksdagen i år och fick del utaf själftva föreningskommitténs lagförslag, kunde jag icke ens däraf fa klart för mig, att detsamma egentligen åsyftade arbetare- och arbetsgifvareorganisationerna, förrän jag läste själftva motiveringen. Som sagdt, jag respekterar nu utskottets afslag i detta afseende.

Jag ber härefter att få fästa uppmärksamheten på andra delen af min motion (sid. 6. mom. b). Jag anhåller där, att Riksdagen ville skrifuva till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande, på sätt nyss nämnts, af lagförslag, som bestämmer, huru förhandlingar skola föras samt tvister afgöras mellan å ena sidan sådana arbetareorganisationer och å andra sidan arbetsgifvare, tillhörande eller icke tillhörande arbetsgifvareorganisationer.

Man skulle nästan hafva väntat sig, att utskottets hela afslag å min motion skulle lyda ungefär så: att herr Råfs motion n:o 11 mom. a) icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt i *anledning däraf* att samma motion mom. b) icke heller må af Riksdagen bifallas. I så fall är det säkert, att jag icke heller skulle hafva begärt ordet i dag, utan låtit vara vid hvad då passerat. Ty då hade jag förstått utskottets afstyrkande hemställan.

Nu har emellertid utskottet i en själfständig punkt och, så att säga, på särskildt sätt motiverat sitt afslag å motionen i mom. b): och som jag icke alls kan gilla motiveringen därför, har jag nu tagit till orda — just med hänsyn till mom. b). Motiveringen för utskottets afstyrkande hemställan står i sjetta sidans sista stycke första raderna: »Beträffande åter den af samme motionär väckta frågan om, på hvad sätt tvister mellan arbetsgifvare och arbetare lämpligen böra lösas eller förekommas, så förelåg, såsom motionären antydt, vid sistlidet års riksdag till behandling en kungl. proposition med förslag till lag om medling i dylika tvister. Denna proposition, som var föranledd af en skrifuvelse från Riksdagen, bifölls i hufvudsakliga delar af Andra Kammaren, men afslogs af Första Kammaren, där dock sympatier uttalades för en lag i den riktning Kungl. Maj:t föreslagit.»

Den som icke är närmare inne i saken föreställer sig ovillkorligen, vid de första radernas uppläsning åtminstone, att jag skulle hafva föreslagit någonting om en lagstiftning mellan arbetare öfver hufvud taget och arbetsgifvare. Detta är så långt ifrån förhållandet, att jag särskildt betonat i moment b) å sidan 6, att det *endast* är fråga om, huru förhandlingar skola föras samt tvister afgöras mellan å ena sidan sådana *arbetareorganisationer* och å andra sidan arbetsgifvare, tillhörande eller icke tillhörande arbetsgifvareorganisationer. Jag har för öftrigt betonat på andra sidan, att »de fria arbetarne lämna denna motion sålunda helt och hållet ur räkningen». Det är tydligtvis det kungl. förslaget förlidet år, som föresväfvat utskottet i år.

Hvad som förnämligast sedan upptager utskottet, det är att jag skulle söka göra de bestämmelser, som jag åstundar få fram, *förpliktande*. Därigenom skiljer sig mitt förslag fullständigt från Kungl. Maj:ts förslag. Detta senare gick, såsom vi veta, ut på att sätta

in en liten myndighetsperson — utan någon myndighet —, som skulle operera vid olika tillfällen i den anarkistiska lek, som försiggår här och där i landet: han skulle uppträda och handla, där han tyckte det passade sig att ingripa, men hålla sig stilla, då han så tyckte. Det skulle icke finnas några bestämda instruktioner i detta afseende. Mitt förslag går däremot, som sagdt, ut på att söka komma fram med något förslag, som skulle innehålla förpliktande bestämmelser. Och jag ber nu att få för kammaren framställa *hvad* som egentligen skulle blifva förpliktande. Jag hänvisar därvid till 3:e sidan, sista stycket, där jag säger: »I fråga om lagens andra del» — d. v. s. huru man skall förhandla och förfara vid afgörande af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare — »vågar jag föreslå, att bestämmelser meddelas därom, att så snart arbetare eller arbetsgifvare ingått som medlem uti i denna lag åsyftad förening, skall det åligga honom att till arbetsgifvaren, respektive arbetaren, aflämna medlemskort i föreningen». Jag undrar, om det kan vara så synnerligen svårt att vara förpliktad till någonting dylikt. Det förhåller sig nämligen så på flera andra områden af lifvet, att, när en arbetare kommer och begär arbete hos en arbetsgifvare, det för arbetaren icke blott är att gå bort till arbetet, utan arbetsgifvaren säger nog: hvar har ni arbetsbetyget o. s. v. Jag hemställer, om det heller kan vara någonting så synnerligen nedsättande för en arbetsgifvare att hafva någon liknande skyldighet gentemot arbetaren. Om arbetaren kommer och frågar: hvilken organisation tillhör arbetsgifvaren, så bör denne hafva skyldighet att svara: jo, jag tillhör den och den arbetsgifvareorganisationen: här är bevis på saken, om ni skulle misstro mig på något sätt. Dessutom ligger i sakens natur, att det för arbetsgifvareorganisationerna måste vara af betydelse att få veta, med hvilken arbetsgifvare de hafva att göra. Är det så, att arbetaren har att göra med en enstaka arbetsgifvare, så har hans organisation att räkna med helt andra faktorer, än om han har att göra med en arbetsgifvare, som tillhör en organisation. Det bör vara klart för hvar och en. Men det bör också vara förmånligt för de respektive arbetareorganisationerna uti flera afseenden. Antag till exempel, att det är fråga om förhandling om löneförhållanden: i fall då arbetsgifvaren har slutit sig till en organisation, som har en bestämd löneskala uppställd, så är det klart, att arbetareorganisationen ej kan hafva stor förhoppning att upptaga och vinna en lönestrid gentemot en sådan arbetsgifvare, förutsatt nämligen att hans löner ligga på samma nivå som lönerna hos de öfriga arbetsgifvarne, som hafva slutit sig till samma organisation. Jag menar alltså i denna punkten, att det bör vara fördelaktigt för ömse parter, om de presentera sig ordentligt för hvarandra. Skulle det vara så förfärligt farligt att göra någonting *sådant* förpliktande?

Jag har vidare begärt, att vid samma tillfälle, nämligen då arbetare och arbetsgifvare träda i förbindelse med hvarandra i fråga om arbete, också bestämd uppsägningstid skriftligen skall fastställas mellan arbetsgifvare och arbetare. För min del tycker jag, att det från båda parternas synpunkt alltid måste vara bäst, att man redan

Om lagstiftning för särskilda full i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

från första dagen fastställer så många villkor och förhållanden emellan hvarandra som möjligt. Om detta är till fördel för någon, så måtte det väl vara för arbetaren. Han vet då, att han icke kan blifva uppsagd hvilken stund som helst och får flytta dagen efter, utan att han alltid har sin bestämda uppsägningstid. Det är att märka, att jag söker icke att få någon viss uppsägningstid bestämd: jag säger icke att uppsägningstiden skall vara tre veckor eller sex veckor eller en månad, utan det må de olika organisationerna eller arbetaren och arbetsgifvaren själfva sins emellan fastställa. Jag vill blott, att uppsägningstiden skall blifva skriftligen fastställd. Det är i öfrigt första villkoret för hvad jag föreslagit. Jag hemställer verkligen till herrar arbetare, arbetsgifvare och andra praktiska människor, om det kan vara så synnerligen tyranniskt att söka få uppsägningstiden fastställd i lag.

Vidare föreslår jag, »att samtliga arbetare hos viss arbetsgifvare, de må nu utgöra egen förening eller vara medlemmar af förening till och med å annan ort, skola bland sig utse ombud, med hvilket arbetsgifvaren har att underhandla». Det är nämligen på det sättet — och det ber jag herrarne både, hvad skall jag säga, katedermän och mera praktiska besinna —, att det är på det sättet ställdt, att arbetare och arbetsgifvare sakna hvarje förbindelsepunkt med hvarandra. Jag vill taga ett exempel. Jag förstår, att det uppstår en önskan bland arbetarne, men jag kan icke ens inom min egen arbetarekår utleta, hvilken denna önskan är. Ja, jag känner till och med fall, där arbetsgifvaren fått höra liksom på omvägar, att arbetarekåren — det är att märka, att då jag säger arbetare, syftar jag ständigt på de organiserade arbetarne, ty i min motion är det icke fråga om andra — skulle hafva den eller den önskan. Arbetsgifvaren har tänkt och sagt till och med i styrelsen: ja, vi vilja gärna bevilja denna önskan, om arbetarne hafva den, men huru skall jag få veta detta? Då säger arbetsgifvaren till verkmästaren: var så god och tag reda på, om arbetarne verkligen vilja hafva den eller den förmånen: jag har hört det på omvägar, men jag har icke kunnat bilda mig ett bestämdt omdöme därom. Verkmästaren i fråga uppsöker någon arbetare, som han frågar: vet ni om arbetarekåren verkligen vill hafva det eller det? Arbetaren svarar: det gör mig detsamma. Verkmästaren frågar ännu en arbetare: jag har hört talas om, att ni vilja hafva det på det sättet. Äfven denne arbetare svarar: det gör mig detsamma; det har jag icke tänkt på. Ett, tu, tre — och det dröjer icke många dagar — får arbetsgifvaren en skrivelse, hvari framställes, att arbetarne vilja hafva det på det sättet, och att ett bestämdt svar skall afgifvas inom viss tid *kl. 12 på dagen*. Se, det smakar på ett helt annat sätt, då det kommer fram på *det* sättet. Arbetsgifvaren har själf önskat saken, men det skulle icke kunna gå, att han, så att säga, fick den moraliska segern, som vid hvarje sådant tillfälle är af mycket stor betydelse, utan segern skulle förläggas på ett annat sätt. Men det var ej heller arbetarekåren, som fick denna seger, utan den inhöstades af några s. k. agitatorer, som annars icke hafva det ringaste med saken att göra. Men icke blott i fråga om

dessa saker, utan äfven i andra fall vore det bra för arbetare och arbetsgifvare att hafva — såsom jag skulle vilja kalla det — en åskledare. Det är nämligen att märka, att dennas spets i hvarje stund skulle stå i förbindelse med arbetarecentra och att genom densamma, vid hvarje tillfälle då det till äfventyrs uppstår en obehaglig spänning mellan arbetsgifvare och arbetare, en afledning skulle kunna äga rum till arbetsgifvaren. Jag kan icke fatta, att man icke långt förut tänkt sig ett dylikt tillvägagångssätt. Och det finnes icke få behof för arbetsgifvare och arbetare att kommunicera med hvarandra. Det skrives numera kontrakt mellan arbetsgifvare och arbetare. I dessa kontrakt bestämmes, att vissa personer icke få afskedas och ej heller få på visst sätt förflyttas. Arbetsgifvaren är kanske nog lättsinnig af sig att underteckna ett dylikt kontrakt, fastän han mycket väl vet, att villkoren däri äro omöjliga att uppfylla. Det inträffar sedermera, att han får en arbetare, som icke kan utföra ett godt arbete, och att arbetsgifvaren till följd däraf kanske får sitt fabrikat rent af misskrediteradt både i in- och utlandet. Denna arbetare har emellertid kontrakt med arbetsgifvaren, och arbetaren får icke afskedas eller förflyttas. Andra arbetare, som till äfventyrs blifvit antagna efter denna person och äro mycket skickliga i yrket, måste gå sin väg, men odågan får stanna kvar. Om jag såsom arbetsgifvare då hade en sådan föreningspunkt, som det här är fråga om, mellan arbetarecentra och mig, så kunde vi vid hvarje särskildt tillfälle öfverlägga med hvarandra. Jag kunde då säga: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att Johansson därborta — ni har nog lagt märke till honom — har beredt mig många svårigheter och att det fabrikat, som han åstadkommit, gifvit vanrykte åt hela vår fabrik. Hvad skall jag göra med Johansson?» Det är klart, att det blir öfverläggningar oss emellan, och han själf och den organisation han tillhör kommer kanske att erkänna, att Johansson måste förflyttas till någon annan plats inom fabriken eller rent af afskedas. Det är både till fabriken och organisationens fördel, att han blir afskedad. Jag hemställer nu, om det skulle vara så svårt för vare sig arbetare eller arbetsgifvare, som utskottet ansett, att antaga något dylikt, och jag hemställer verkligen till Andra Kammarans ledamöter, om det icke tvärtom skulle vara alldeles utmärkt att hafva en dylik förbindelse mellan arbetarekåren och arbetsgifvarne? Alla arbetsgifvare äro nämligen icke så oresonliga, som man understundom får se dem framställda i en rätt stor del af vår svenska tidningspress. Jag får säga, att hvad min arbetarekår angår och alltid angått, så känner jag mig lika förbunden med densamma och underhandlar lika gärna med den som med många andra.

Vidare omnämner jag i min motion, hvilka uppgifter ett dylikt ombud skulle hafva. Det är klart, att han skulle kommunicera alla skrivelser, alla årsberättelser och alla revisionsberättelser med arbetsgifvarne. Vidare säger jag i min motion — det återfinnes i slutet af första stycket på fjärde sidan i betänkandet: »att underlåtenhet att iakttaga bestämmelserna om uppsägningstiden skall medföra rättighet för den förfördelade att erhålla skadestånd af motparten i

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

förhållande till den skada han lidit; och skall uppgörelse om sådant skadestånd alltid ske skriftligen mellan arbetsgifvaren och arbetareföreningens hos arbetsgifvaren anställda ombud».

Jag förmodar, att utskottet häri sett en synnerligen farlig punkt. För min del tror jag dock alls icke, att det är någon sådan. Antag nu, att en underlåtenhet att iakttaga bestämmelserna om uppsägningstid skulle komma att gestalta sig på följande sätt. Jag antar t. ex. en arbetare, som jag icke känner på annat sätt än af betygen från hans föregående verksamhet. Han har t. ex. 4, 5 eller 6 veckors uppsägningstid. Sedan han arbetat hos mig ett par veckor, får jag emellertid en underrättelse därom, att ifrågavarande arbetare är en så eller så beskaffad figur. Jag tänker då: det må kosta hvad det kosta vill, men nog skall jag rensa mitt arbetslag från honom, och jag tillsäger honom, att han måste lämna sin anställning hos mig. Huru mycket skall han hafva i ersättning? Han skall hafva så stor ersättning, som belöper på uppsägningstiden. Därefter säger jag till ombudet — och nu är det bra för båda parterna att hafva ett dylikt: »Jag har afskedat personen i fråga; jag har fått de och de upplysningarna om honom. Här är hvad honom tillkommer för den återstående delen af anställningstiden. Handla nu såsom ni vill!» Jag lämnar gärna ifrån mig penningarna, men jag vill icke hafva med ifrågavarande person att göra. Eller också inträffar det, att en arbetare som jag antagit går sin väg, sedan han arbetat några veckor hos mig. Jag är då icke skyldig att lämna penningarna till honom, utan jag lämnar dem till föreningens ombud på platsen, och denne får göra med penningarna huru han vill. Jag hemställer, huruvida icke detta i stället för att förringa arbetareföreningarnas ställning vore ägnadt att stärka desamma. Jag tror, att såväl industrien som föreningarna skulle komma i den gynnsammaste ställning, och jag tror, att man därigenom skulle lyckas att stärka deras makt såväl utåt som inåt.

Sedermera säger utskottet: »Grundtanken i densamma» — nämligen i Kungl. Maj:ts proposition vid förra riksdagen — »var, att parterna i en arbetstvist icke borde *tvingas* att ävägbringa ett förliknings- eller skiljedomsförfarande, hvarför lagförslaget också inskränkte sig till vissa åtgärder, som äsyftade att söka förmå arbetsgifvare och arbetare att på frivillighetens väg lösa uppkommande arbetstvister antingen genom öfverenskommelse eller genom deras hänskjutande till skiljedom.»

Utskottet förmenar nu, att jag satt fram detta tvång — och på denna klippa skola mångas omdömen stranda, nämligen att mitt förslag förutsätter uteslutande tvång. Såsom herrarne skola få se, är emellertid tvånget icke alls så farligt, som på förhand antagits, och jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten därpå, att hvad som i detta afseende är tvång för den ene är frihet för den andre, och hvad som är frihet för den ene är tvång för den andre. Det beror helt och hållet på i hvilken ställning man står till den rättsnorm, som uppställts, och i allmänhet brukar det vara på det sättet, att för den, som vill rättfärdighet, rätt och sanning, är det icke tvång

att få sin sak rättsgiltigt afgjord, men för den, som är en lymmel, men har starka armar eller godt om penningar, genom hvilka han menar sig kunna skaffa räddning, är det ett stort tvång att få saken rättsligen afgjord. Han griper då hellre till de duktiga armarne eller näfvarne eller pengarna, förutsatt att han icke har goda ben, så att han kan komma undan på detta sätt. Beträffande nu detta tvång, som man tycker vara så svårt, har jag yttrat mig på följande sätt — och jag hemställer till herrarne, om det ligger något stort tvång däri: »För att förebygga missförstånd och däraf föranlett missnöje, böra jämväl alla öfriga tvister behandlas sålunda, att om ena parten har någon önskan att framställa till den andra, skall sådant ske skriftligen med bestämdt angifvande, hvarom frågan gäller: och skall det åligga motparten att inom i lagen bestämd tid efter delfäendet afgifva bestämd förklaring.»

I denna punkt kan väl åtminstone icke det förfärligt farliga tvång, som man syftar på, ligga. Man har sagt — jag läste det dagen efter sedan jag väckt min motion i en tidning —, att jag med denna framställning vill göra arbetareorganisationerna solidariska i fråga om hvilka åtgärder som helst, som arbetarne företaga sig. Ja, man illustrerade saken på det sätt, att man sade, att om herr Räf företoge sig dumheter i Riksdagen eller i Stockholm utanför Riksdagen, så skulle vildarnes parti vara solidariskt med honom för de dumheter han gjort. Jag får verkligen säga, att jag icke tänkt någon dylik dumhet, utan jag har tänkt mig, att de organiserade arbetarne äro likställda med de andra arbetarne ända till den tidpunkt, då de förra själfva tillkalla organisationen för att få sin vilja igenom. Det kan inträffa, att en arbetare, som tillhör denna organisation, går till väga ungefär på följande sätt: Han kommer till sin arbetsgifvare och säger: »Jag har 30 öre i timmen, men jag skulle gärna vilja hafva 35 öre.» Då svarar jag: »Ni får 35 öre i timmen.» Detta hafva de respektive organisationerna icke något med att göra, och om en arbetare begär ett fuffens eller ett misstag, som borde medföra ersättningsskyldighet för honom, så ha organisationerna ej heller något med detta att beställa. Arbetaren kommer emellertid kanske och säger till arbetsgifvaren så här: »Jag har 30 öre i timmen, men jag skulle vilja ha 50 öre.» Arbetsgifvaren svarar: »Nej, ni får icke 50 öre, utan endast 30 öre, som ni har.» Arbetaren i fråga vänder sig nu till organisationens ombud och säger: »Jag var inne hos min arbetsgifvare, men han var de andra lik. Jag begärde 50 öre i timmen, men han beviljade icke min begäran.» Ombudet säger kanske då: »Ni har 30 öre i timmen, och ni gör icke skäl för mera.» Därmed är saken bragt ur världen. Ombudet kan emellertid äfven svara på följande sätt: »Jag tycker, att ni bör hafva 50 öre i timmen, och jag skall höra efter, hvad organisationerna på platsen säga om saken.» De taga den under öfverläggning, och resultatet blir, att det kommer en skriftlig framställning till arbetsgifvaren från ombudet, hvari säges: »Var så god och gif denna arbetare 50 öre i timmen. Vi äro öfverens med arbetaren därom.» Från denna tidpunkt inträder solidariteten och i fråga om allt hvad som rör denna

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

anhållan äro arbetarne och deras organisationer nu fullständigt solidariska. Så har jag tänkt mig saken. Man kan således icke anse att solidariteten inträder när som helst, utan först då arbetarne eller arbetsgifvarne tillgripa organisationen såsom hjälp för att tvinga sin mening igenom. Vidare antar jag, att arbetsgifvaren svarar äfven på *ombudets* framställning: »Nej jag kan icke bevilja mera än 30 öre i timmen.» Då blir det vidare underhandlingar efter hela linjen till dess saken kommer till arbetareorganisationernas högsta styrelse och till arbetsgifvareorganisationernas högsta styrelse.

De förhandla, men frågan kan ej heller af dem lösas. Då inträder det förhållande, att man gjort allt hvad man kunnat för att på *öfverläggningens* väg komma någonstans, och det är klart, att man behandlat saken allvarligt under hela den procedur som ägt rum. Ty herrarne kunna väl icke tänka sig, att vare sig arbetsgifvarne eller arbetareorganisationerna handla lättsinnigt, utan de göra nog sitt bästa för att vara tillmötesgående mot hvarandra. Förhandlingarna hafva emellertid nu slutat. Jag frågar: Hvad är då att tillgripa? Man säger, att jag föreslagit skiljenämnd såsom *ovillkorlig*. Därvid har man emellertid helt och hållet förbisett, att jag uppställt uppsägningstid. Man äger naturligtvis frihet att när som helst under förhandlingens förlopp eller da den strandat tillgripa den lagligen fastställda uppsägningen.

Arbetareorganisationen resonerar för sig själf som så: »Det är omöjligt för oss att fortsätta arbetet på de af arbetsgifvarne nu uppställda villkoren, utan vi säga upp öfver hela linjen», eller också besluta arbetsgifvarne å sin sida att säga upp öfver hela linjen. Detta vill då alls icke säga detsamma, som att de där båda ungdomskarne af anarkismen, som heta strejk och lockout, ha kommit med i spelet, utan man har lossats från hvarandra på helt laglig och på förhand fastställd väg. Om det öfver hufvud taget finnes någon möjlighet härvidlag att komma till rätta med hvarandra, tror jag, att det bör vara den af mig nu angifna. Då man emellertid är hindrad att tillställa strejk eller lockout, och vägspelet att säga upp öfver hela linjen torde å båda sidor anses rätt riskabelt, har jag frågat mig, hvilken annan eventualitet man i detta fall bör tillgripa.

Då det här är fråga om två juridiska personer, finnes ju alltid den utvägen att gå till domstolen. Jag tror emellertid, att om jag här föreslagit något sådant, skulle man ha svarat, att detta blefve för vidlyftigt, och hade jag sagt, att det vore möjligt att gå till de administrativa myndigheterna för att få en sådan sak som den, hvarom här är fråga, afgjord, skulle man ha svarat, att ett sådant förslag innebure för stor risk och därför icke kunde antagas. Säkerligen skulle också Konungens befallningshafvande blifva betraktade med synnerligen stor misstro, om de skulle afgöra alla lighthörande frågor. Jag har då ansett, att det lämpligaste vore att taga hvad som redan nu i allmänhet praktiseras i detta afseende, nämligen skiljenämnd. Man har nu talat om, att en sådan utväg är synnerligt farlig, när det gäller förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, men gentemot detta tal ber jag att få anföra hvad jag härom sagt

i min motion — och hvilket återfinnes å sid. 5 i det nu förevarande utlåtandet — nämligen att man ej bör förbise, »att tvister mellan parter i många andra angelägenheter uteslutande afgöras genom skiljenämnd; att det står ömse parter fritt öfverenskomma om så stort antal skiljemän som helst, hvadan behandlingen från såväl juridisk som rent fackmässig synpunkt bör kunna anses blifva fullt ut så fortroendeingifvande som någon rimligtvis kan begära till och med vid någon laglig rättegång: att de flesta leveranskontrakt, äfven sådana på flera hundra tusen kronors leveranser på in- och utlandet, numera bestämma, att eventuella tvister skola lösas genom skiljemän; att äfven svenska staten begagnar sig mycket allmänt af sådana bestämmelser och att öfverexekutor äger ganska stor makt att hindra verkställighet af en »mörk» skiljedom eller en dom, »däri skiljemännen öfverskridit sitt uppdrag», hvadan ingen anledning finnes att från denna synpunkt motsätta sig förslaget. Vill man nu icke lösa frågan på sätt jag föreslagit, måste den lösas på något annat sätt, men det vore icke blott ömkligt, utan verkligen också ynkligt, om den icke kunde lösas på annat sätt, än att man godkände anarkismens afläggare, strejk och lockout, som domare i ett lagbundet fritt samhälle. Åtminstone böra väl försöken att lösa denna fråga gå i den riktning jag tänkt mig och icke så, att den anarkistiska vägen, som understundom får heta den ideella vägen, anlitas.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Slutligen vill jag nämna, att om man verkligen är så ytterligt rädd för det af mig nu framlagda förslaget, går det ju an att göra det fakultativt till att börja med. Liksom enligt föreningslagskommitténs förslag fackföreningarnas inregistrering skulle vara fakultativ, skulle man äfven här kunna gifva de båda parterna full frihet att ställa sig under lagen i fråga. Den som ville ställa sig under den lag, som det nu är fråga om, hade endast att därom göra anmälan hos t. ex. Konungens befallningshafvande.

Utskottet har gjort en jämförelse mellan mitt nu föreliggande förslag och det förslag, som Kungl. Maj:t förldet är underställdt Riksdagens pröfning, och med anledning af denna jämförelse skall jag taga mig friheten att uppvisa olikheten mellan de ifrågavarande förslagen endast genom att radvis anföra de punkter, i hvilka de beröra eller skilja sig från hvarandra. De likna hvarandra därtinnan, att de båda vilja ha bort strejk och lockout, men de sätt, de därför vilja använda, äro olika. Kungl. Maj:t vill insätta en myndighetsperson, som icke har någon myndighet alls och som ungefär efter behag skulle träda in i den anarkistiska dansen. Jag åter säger: Gif oss ett bestämdt rättesnöre att gå efter och låt oss sedan vara i fred. Kungl. Maj:t säger, att en skiljenämnd skall tillsättas; jag säger: Låt oss få någon garanti för, att skiljenämndens utslag kommer att äga någon som helst betydelse, vi skola nog själfva tillse, att vi få de behöfliga skiljemännen. Kungl. Maj:t vill sätta opinionen till domare öfver de olika parterna; jag åter vill, att vi skola sätta ett på en grundlig undersökning fotadt utslag till domare i hvarje särskildt fall. Kungl. Maj:t föreslår, att vi

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreringsrörelse m. m.
(Forts.)

här skola tillsätta en hel ämbetsmannakår för en kostnad af flera tusen kronor: mitt förslag upptager icke en enda kronas utgift. Min enskilda mening är, att om detta kungl. förslag en gång skall komma att antagas, skulle följden däraf blifva, att agitationen blefve dubbelt så stor mot hvad den förut varit. Om däremot det nu föreliggande förslaget antages, tror jag att åtskilliga socialdemokratiska agitatorer kunde få tjänstledighet för en liten tid, och det kunde väl icke vara farligt vare sig för stat eller kyrka.

Jag skall naturligtvis, herr talman, i frågans nuvarande läge icke göra något yrkande. Jag skulle därför ha kunnat bespara kammaren hvertenda ord jag nu sagt, därest icke utskottet motiverat sin hemställan i den nu föredragna punkten b) så, som nu skett. Jag har äfven velat med dessa mina ord söka vinna någon resonans för det förslag, som jag här framställt, då det helt säkert om ett år återigen kommer att ligga på kammarens bord.

Jag tackar för ordet.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Då den motion, den föregående talaren väckt, särskildt berör arbetareorganisationerna, skall jag be att få säga några ord.

Då den kungl. propositionen angående medling i arbetstvister vid fjolårets riksdag var föremål för behandling, anförde herr Räf såsom ett hufvudskäl för sitt motstånd mot denna proposition, att den visserligen var välnående, men skadlig. Nu har talaren framkommit med en motion och i ett längre anförande sökt bevisa, att den icke är skadlig. Jag däremot är af den uppfattningen, att hans motion är i yttersta grad skadlig icke allenast för den ena parten af de stridande, utan för båda parterna. Hvad nu särskildt gäller arbetarne, ber jag få anfifva några skäl för denna min åsikt.

För det första anser jag, att den obligatoriska inregistreringen är ytterst skadlig, så länge icke de båda kämpande parterna befinna sig i samma ekonomiska ställning. Efter allt hvad jag kan se och döma af motionens innehåll vågar jag, trots motionärens vackra tal, förmena, att motionen tillkommit för att afklippa hvarje möjlighet till arbetareorganisationer i framtiden. Motionären vill nämligen, att när och hvar det uppstår en organisation af arbetare eller arbetsgifvare, skola parterna inställa sig inför hvarandra, presentera sig, såsom motionären säger. Jag tänker mig då, att vid ett sådant verk som Domnarfvet, som äges af ett af landets mäktigaste bolag, det en vacker dag är några arbetare, som finna det behöfligt att organisera sig för att vinna en eller annan förmån. Så marschera dessa, lät oss säga fem eller sex arbetare, in på bolagskontoret, presentera sig för arbetsledaren och säga: »Vi hafva beslutat ingå i den s. k. socialdemokratiska fackföreningsorganisationen, och här äro våra anmälningkort.» Hvad blir resultatet af den presentationen? Jo, i lyckligaste fall skall arbetsgifvaren säga: »Det är beklagligt, att ni slutit er till en organisation, som jag icke tolererar. Men lagen förbjuder mig att förhindra det» — *det bör lagen anses göra, om det skall vara någon mening med lagen* — »och ni måste utse en

bland er till ombudsman för eventuella förhandlingar mellan er och mig. Så går det några dagar och då blir det tvist, om arbetarne skola hafva 30, 35 eller 50 öre i timmen. Jag är öfvertygad om, att man icke behöfver långa divisioner angående villkoren, utan att bolagets ombud snarast möjligt söker aflägsna dessa, som anmält sig såsom medlemmar af den socialdemokratiska organisationen; ty han anser, att de skada bolaget, och söker följaktligen genom sitt befäl utfinna någon utväg att aflägsna dessa arbetare. Efter en månad försiggår det samma om igen, och han plockar bort arbetarne i samma mån, de komma fram med sina anmälningar. I detta hänseende är herr Råfs motion *infernaliskt* skrifven: den kommer att afskära hvarje möjlighet till organisation. Om herr Råf hyser aldrig så mänskliga känslor för sina arbetare, så är det icke sagdt, att disponenten för Kopparbergs bolag hyser samma känslor.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Sedan är det en punkt, som enligt min mening borde vara tillräcklig för att slå ihjäl förslaget. Den myndighet, hos hvilken organisationen skall registreras, äger bestämma en minimiafgift för organisationen; myndigheten äger nämligen bedöma, huru kampduglig organisationen blir, och se till, att medel må finnas till att ersätta skadegörelsen, om den gör något, som träder lagens bestämmelser för nära. Låt oss nu tänka oss, att det bildas en fackförening med låg kontingent af det skäl, att medlemmarna af sina aflöningar icke kunna afstå någon stor kontingent. Då kan det hända, att registreringsmyndigheten säger: »Nej, ert fack omfattar ett så stort antal arbetare. Om dessa åstadkomma strejk eller sådant, kan det inverka i hög grad störande icke blott på deras eget fack, utan äfven på andra. Det är icke nog, att ni betala 25 öre per månad, utan vi ålägga er att betala ett par, tre kronor i kontingent för att hafva något att utmäta, i fall vi komma i strid.» Nu är det så, att olika organisationer hafva olika kontingent; men det är icke på kontingenten, man kan bygga en strid. Arbetsgifvarne bygga icke en strid på den kontanta afgift, som de inbetalt till sin organisation, utan de hafva en säkerhetsakt, som de underskrifvit och hvori de förbundit sig att vid eventuell strid inbetala så och så mycket. Sådant kunna icke arbetarne, därför att de icke hafva tillgångar därtill, utan de måste lita på den solidaritet, som kan finnas hos dem i ett visst ögonblick, d. v. s. den som finnes utöfver hvad som ligger inne i stridskassan.

Det är således klart, för mig åtminstone, att båda dessa bestämmelser äro afsedda att hindra tillkomsten af arbetareorganisationer och förstöra redan upprättade sådana. Uti denna min uppfattning stödes jag ytterligare därigenom, att herr Råf särskildt betonar, att hans lagförslag endast afser de organiserade arbetarne. Men är det då så omöjligt, att icke oorganiserade arbetare kunna åstadkomma rörelser, hvilka kunna vara af obehaglig natur för både arbetare och andra samhällsmedborgare? Hvarför då uteslutande rikta sin udd mot organiserade arbetare, då dessa använda just den väg, som herr Råf anför såsom den där i framtiden kommer att anlitas vid underhandlingar efter hans förslags genomförande? Icke är det så,

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgivarers och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

att arbetare med gammal organisation inkomma till sin arbetsgivare med en skrivelse i ytterst pockande ordalag, i hvars slutkläm det står, att om de icke få hvad de fordra till den eller den dagen, inträffar det eller det. som kommer att stanna hela arbetet. Men möjligen kan en sådan skrivelse inkomma från arbetare, som i massa i ett enda tag anslutit sig till en organisation. Det kan ju hända, att 4- à 500 arbetare på en gång ingå i en förening i den öfvertygelsen, att de, så snart de gjort det, genast skola få fördelar däraf. Om dessa arbetare lämnas åt sig själfva, kan det hända, att de ställa upp sina fordringar på ett sådant sätt, att arbetsgifvarne sätta sig på tvären i stället för att gå dem till mötes. Därför är det min öfvertygelse, att om det kungl. förslaget i fråga om medling i arbetstvister blifvit antaget i fjol eller om det blir antaget nästa år — i år kan det väl icke komma i fråga — skulle det sprida mera välsignelse i samhället, än någonsin herr Råfs förslag kan göra. Ty detta senare kommer alltid att betraktas såsom uteslutande drabbande arbetarne. Det är ett nonsens att tala om, att likhet råder mellan arbetares och arbetsgivarers organisationer. De hafva ytterst olika kampmedel, och jag anser det omöjligt att med en sådan lag, som herr Räf tänker konstruera, ordna förhållandena mellan dessa båda parter.

Herr Persson i Malmö: Herr talman! Jag skall icke länge uppehålla kammarens tid. — Jag har för min del den uppfattningen, att såväl motionen som det anförande motionären här hållit öfvertygat kammarens ledamöter, att det nu föreliggande förslaget är synnerligen svårt att realisera. Den, som känner till, huru förhållandena faktiskt gestalta sig på arbetsplatser, tror jag ganska lätt skall inse, att så är fallet.

Anledningen till att jag begärde ordet var den, att jag här ville uttala en bestämd protest emot ett yttrande, som fälldes af den ärade motionären, nämligen det, att en arbetsgivare icke hade rättighet att utan de organiserade arbetarnes medgifvande förflytta en olämplig eller oduglig arbetare från ett arbete till ett annat eller afskeda en arbetare. Såvidt jag känner till förhållandena härvidlag, kan jag säga — och med afseende å det yrke, som jag tillhör, kan jag aldeles säkert och bestämdt försäkra — att det icke inträffat. det arbetareorganisationen hindrat arbetsgifvarn i dennes rätt att leda och fördela arbetet. Vore det annorlunda, skulle det vara orättvist, men hittills har det icke varit annorlunda. och jag förmodar, att det icke heller kommer att blifva det i framtiden. Det var denna upplysning, som jag ansåg mig böra lämna gentemot den ärade motionärens nyss anförda uttalande.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

I fråga om *punkten 3:o* yttrade

Herr Broomé i Bårslöf: Herr talman, mina herrar! Såsom synes

å sid. 6 i det nu förevarande utlåtandet har jag jämte fem med-motionärer från denna kammare yrkat, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, ägnad att trygga hvarje medborgares rätt att utan hinder å någon sida ingå i föreningar. Såsom framgår af utlåtandet, har utskottet afstyrkt bifall till denna min motion. Mot utskottets beslut i denna punkt ha reservationer afgifvits dels af två ledamöter inom utskottet, hvilka ogillat utskottets motivering å sid. 9, men instämt i utskottets afstyrkande hemställan, dels af en annan utskottets ledamot, herr Lindhagen, som i det närmaste yrkat bifall till det af mig i motionen framställda förslaget, såsom synes af hans å sid. 16 i utlåtandet återgifna yrkande.

Vid behandlingen af en sådan fråga som denna, där det gäller att föra lagstiftningen in på ett delvis nytt område, bör man — synes det mig — först göra klart för sig lagstiftningens uppgift, därefter undersöka, huruvida det syfte, för hvilket lagstiftningen i det föreliggande fallet påkallas, är förenligt med lagstiftningens rätta uppgift, och för det tredje se till, om rätta tidpunkten för en sådan lagstiftning är inne, samt för det fjärde afgöra, på hvad sätt lagstiftningen bör i det föreliggande fallet ingripa.

Om vi då fästa oss vid den första frågan, frågan om lagstiftningens uppgift, tror jag att svaret därpå kan angifvas med det kungliga valspråket »Land skall med lag byggas». Detta valspråks innersta mening är väl den, att i samma mån som samhället bygges upp och nya samhällsformer utveckla sig, skall lagstiftningen tråda fram ordnande, reglerande och skyddande. Lagstiftningens uppgift är således att uppdraga gränslinjerna för de nya samhällsformerna och tillse, att de olika samhällsintressena ej tråda hvarandras rätt för nära och ej heller mer, än nödvändigt är, inskränka den enskilda samhällsmedlemmens personliga frihet. Men däraf följer ock, att en af lagstiftningens viktigaste uppgifter måste vara att skydda den enskildes frihetsområde gent emot intrång från obehörigt håll och sålunda icke blott utstaka gränserna för den individuella friheten, utan ock resa en skyddande mur för denna. Ett sådant skydd af lagstiftningen behöfver hvarje samhällsmedlem, men tydligt är, att de samhällsmedlemmar och samhällslager, som lefva under de ogynnsammaste förhållandena, i främsta rummet behöfva skyddas och värnas af lagstiftningen gentemot de samhällsmedlemmar och samhällsgrupper, som anse sig ha andra, mot de förra stridande intressen. Jag har visserligen samma ljusa syn på tingen, som den ärade medlem af denna kammare, hvilken härom dagen uttalade såsom sin öfvertygelse, att den tid snart skulle komma, då skilda folkklasser skulle förstå, att deras intressen vore sammanfallande, men den tiden är, tyvärr, ännu icke kommen, och därför behöfver lagstiftningen fortfarande följa samhällsutvecklingen troget i spåren och framför allt tillse, att de, som i främsta rummet behöfva hägn och skydd af samhället, ej må varda sådant förutan. Man får ibland höra den skämtsamma frågan framställas, hvarför det på titelbladet till den

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetarers föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

bok, som innehåller Sveriges lagsamling, står »Sveriges rikets lag». Rätta svaret på denna fråga skall vara: »Jo, ty nöden har ingen lag». D. v. s. man har den uppfattningen bland vissa samhällsklasser, att det är de maktägande i samhället, som lagstifta till skydd för sig själfva, men icke för dem, som mest äro i behof däraf. Det synes mig vara vår plikt här såsom lagstiftare att i främsta rummet söka att med lagstiftning skydda de svagare samhällsklasserna.

I den andra frågan, frågan huruvida det syfte, för hvilket lagstiftningen här påkallas, är oförenligt med lagstiftningens rätta uppgift, träffa vi just på den stöttesten, som här legat i vägen för lagutskottet och förmått dess medlemmar att dela sig i grupper, som sedan fortsatt enhvar åt sitt håll. Lagutskottet har frågat sig själf, huruvida det kan vara lämpligt, nödvändigt och nyttigt att påkalla lagstiftningens skydd för enskildes rätt att förena sig med liktänkande för ett eller annat ändamåls vinnande. Men någon invänder kanske, att man väl först måste se till, huruvida någon sådan rätt existerar, innan man företager sig att i lagstiftningen införa skydd för denna rätt. Det heter härom å sid. 9 i lagutskottets utlåtande öfver min och mina medmotionärers motion sålunda: »Hvad härefter angår frågan om en lagstiftning för tryggande af föreningsrätten — — — så hafva motionärerna ansett rätten att bilda föreningar eller att ingå i och tillhöra redan befintliga sådana vara af den natur, att denna rätt icke skulle kunna en medborgare fränkännas eller fränhändas, och ett aftal, hvarigenom någon afhändes denna rätt, vara lagstridigt och därför också utan bindande verkan. Denna uppfattning kan utskottet icke dela. Herr Lindhagen har i sin reservation så fullständigt utvecklade denna sak, att jag anser mig icke behöfva upptaga den till närmare behandling. Jag vill endast påpeka, att lagstiftningen redan ingripit till skydd för sådana föreningar, som hafva ekonomisk verksamhet till uppgift, och en af Kungl. Maj:t på initiativ af Riksdagen tillsatt kommitté har — såsom framgår af utlåtandet sid. 8 — afgifvit förslag till lag om registrerade föreningar för annan än ekonomisk verksamhet. Dessutom har Riksdagen år efter år genom större och mindre anslag främjat förenings verksamhet och därmed också på sätt och vis erkänt, att dessa föreningar äro af stor betydelse för staten och dess kulturella uppifter.

Om så är — och jag hoppas att icke ens lagutskottet vill förneka, att samhället har stort gagn af den föreningsrörelse, som bedrifves i landet — har man därmed besvarat frågan, huruvida det syfte, som här afses, är förenligt med lagstiftningens rätta uppgift. Det återstår då att visa, huruvida tiden kan vara inne att låta lagstiftningen ingripa till skydd för föreningsrätten. Lagutskottet har icke funnit att så är förhållandet. Utskottet har ansett, att det icke förefinnes några omständigheter, som nu göra det nödvändigt att låta lagstiftningen ingripa i detta fall, och dessutom har utskottet fruktat, att ett skydd för föreningsrätten skulle verka skadligt i afseende å den fria aftalsrätten. Såsom bekant säger ett gammalt

ordspråk, att öfverenskommelse bryter lag. Men för att så skall vara förhållandet fordras, att öfverenskommelsen å båda parternas sida skall vara alldeles frivillig. Huru är det nu med de öfverenskommelser, som lagutskottet tänkt sig stå i vägen för ett skydd af föreningsrätten? Då denna fråga var före till behandling vid 1902 års riksdag, påvisade en ärad talare på stockholmsbänken, herr Fredholm, att det fordom funnits en sådan aftalsrätt, som lagstiftningen ingripit emot. Det var nämligen i forntiden brukligt, att en eller annan person, som icke kunde försörja sig själf eller betala sin skuld, gaf sig själfmant till en annans träl. Lagstiftningen har ingripit och upphäft denna aftalsrätt. Men det gäller här i främsta rummet att fråga: är den aftalsrätt, det här gäller, verkligen fri? Om de båda parter, mellan hvilka ett ekonomiskt aftal träffas, stå i samma ekonomiska ställning, då kan man tala om ett fritt aftal. Om vi t. ex. tänka oss, att de skånska sockerbruken vände sig till de skånska betodlarne och sade till dem, att de icke hade rätt att bilda någon förening sinsemellan, emedan de i sådant fall icke skulle få leverera betor till dessa sockerbruk, skulle jag icke anse att detta vore så farligt. Ty här kan gärna den fria aftalsrätten sättas i främsta rummet och behöfver intet skydd af lagstiftningen, emedan hvarken sockerbruksägarne eller betodlarne torde blifva utsatta för några större svårigheter, om de ej inginge på hvarandras villkor. Jag tror ej, att t. ex. betodlarne skulle behöfva svälta eller afstå från något af sina behof, därest de icke inginge på sockerbruksägarnes fordringar, utan förklarade strejk. Men så är icke förhållandet, då det gäller frågor mellan arbetare och arbetsgifvare. Jag vill i det afseendet påpeka hvad herr Kvarnzelius yttrade vid frågans behandling 1902. Han sade bland annat: »Jag vill påpeka, att en enskild arbetare står i betydligt ofördelaktigare ställning än arbetsgifvarne, då det gäller att ingå ett aftal, ty i de allra flesta fall är det arbetsgifvaren, som stipulerar villkoren, och arbetaren har endast att obetingadt underskrifva desamma eller ock frånträda sin plats, men nödgas han göra det senare, möta honom och hans familj bekymmer och nöd, han har hungerspöket öfver sig. Under sådana förhållanden är klart för hvar och en, att arbetaren står i betydligt sämre ställning än arbetsgifvaren, då det gäller att ingå ett arbetsaftal.» Då så är förhållandet, då de parter, mellan hvilka aftal skall ske, stå i så olika ställning, då kan man icke tala om ett fullkomligt fritt aftal. Det blir här alltid en starkare och en svagare part, och det är just för den svagare parten, som man har behof af lagstiftning till skydd för hans föreningsrätt. Det kan hända att någon invänder: ja, men förhållandena äro icke i allmänhet sådana, att en lagstiftning nu kan anses af behofvet påkallad. Jag vill icke trötta kammaren med att här framdraga några af de många uttalanden i pressen, som gifva exempel på huru förhållandena äro i detta fall, Jag vill endast hänvisa den, som vill studera saken närmare, till de exempel, som herr David Bergström anförde under detta ärendes behandling vid 1902 års riksdag dels i bilagan till sin motion och dels under diskussionen. För öfrigt torde hvar och

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsföreelse m. m.
(Forts.)

en, som följt med tidningspressen, hafva läst och minnas åtskilliga referat om de strider, som ägt rum mellan arbetare och arbetsgifvare just på grund af att vi sakna lagstiftningsskydd för föreningsrätten. Jag vill emellertid taga ett typiskt exempel ur verkligheten och visa, huru det kan gå till. Låt oss tänka oss ett industrisamhälle, där arbetarne lefva under en patriarkalisk styrelse. De hafva det jämförelsevis ganska bra; de hafva fått lof att bygga hus på bolagets mark, ehuru de naturligtvis icke fått någon besittningsrätt till jorden; de hafva på initiativ af arbetsgifvaren bildat sjuk-kassor, begravningskassor och till och med ett slags pensionskassor och synas sålunda ekonomiskt ganska väl situerade. Då kommer en dag ett tillkännagifvande, att i ett närliggande missionshus skall hållas ett föredrag om arbetarorganisationer af en person, som tillhör t. ex. samma fack som arbetarne i fråga. Arbetarne strömma dit i massa — det är på från arbetet ledig tid som föredraget är utsatt — men då de kommit till platsen, få de veta, att disponenten förbjudit föreståndaren för det på bolagets mark belägna missionshuset att upplåta detsamma för ändamålet, och sålunda måste arbetarne genast vända åter. Då kan det hända, att denne agitator — som han ju kallas — klifver upp på en gärdesgård och talar till folket, som stannar på landsvägen och lyssnar. Det är tydligt, att under sådana förhållanden indignationen skall vara stor både hos talaren och hos dem, som blifvit förbjudna att i missionshuset åhöra föredraget. Följden blir, att några initiativkraftiga personer bland arbetarne ställa om att man får mötas på ett ställe, dit arbetsgifvarens makt icke sträcker sig, och där bildas då en fackförening. Nu finnes det icke i arbetarnes kontrakt stipuleradt något förbud mot att ingå i en fackförening; men det finnes i deras kontrakt en punkt, som säger, att hvarje arbetare måste vid äfventyr att blifva afskedad och mista sin rätt till delaktighet i arbetarnes gemensamma kassor rätta sig efter de ordningsregler, som finnas anslagna i arbetslokalerna. Hvem är det nu, som författar dessa ordningsregler? Jo, det är arbetsgifvaren. Arbetarne blifva icke ens hörda därom. Nå väl, arbetsgifvaren ställer då om, att nya ordningsregler blifva affattade, i hvilka det heter, att ingen af bolagets arbetare får tillhöra någon fackförening. Om arbetarne sålunda vilja stå kvar i den fackförening, i hvilken de ingått, måste de lämna sina platser, frånträda alla de ekonomiska förmåner de skaffat sig under sitt arbete hos bolaget, kanske under en längre tid gå arbetslösa och se sig urståndsatta att försörja sina familjer. Under sådana förhållanden synes det mig vara af mycket stor vikt att noga beakta, huruvida det icke skulle vara till samhällets gagn, att just i ett sådant fall lagstiftningen ingrepe till skydd för hvarje medborgares rätt att ingå i föreningar, som på laglig väg arbeta för något ändamål, som är af intresse för medlemmarne.

Då frågan förevar förra gången, nämligen vid 1902 års riksdag, var ett af de skäl, som anfördes af motståndarne, det, att förslaget icke var tillräckligt omfattande. Det sades, att det förslag, som då framställdes af herr David Bergström, visserligen afsåg att skydda

arbetarnes rätt, men icke arbetsgifvarnes. Det afsåge visserligen att skydda rätten att ingå i föreningar, men icke att skydda rätten att afstå från att ingå i sådana. Detta framhölls såväl i lagutskottets betänkande som under diskussionen i kammaren, och det har gifvit oss anledning att utvidga motionen därhän, att den kom att upptaga äfven dessa punkter. Nu har det emellertid visat sig, att dessa nya punkter stå hindrande i vägen för ett bifall till motionen, hvarför herr Lindhagen i sin reservation något inskränkt det yrkande, som jag och mina medmotionärer framställt, på samma gång han gifvit det en mera omständlig form. Då det nu ingalunda är att vänta, att motionen skulle oförändrad bifallas, ja icke ens reservationen — ehuru jag hoppas att den åtminstone skall få lika många röster som vid förra tillfället, nämligen 57 — inskränker jag mig, herr talman, att på grund af hvad jag nu anfört yrka bifall till herr Lindhagens reservation.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Herr *Thylander* instämde häruti.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Vid första påseendet kan man ju tycka, att denna fråga icke är så svår, men ju mer man sätter sig in i densamma, desto mer kommer man underfund med, att den är af mycket svårlöst beskaffenhet. I det hänseendet kan man hämta åtskilliga lärdomar från vårt broderland Norge. Där har denna fråga varit före i hvarje storting mellan åren 1893 och 1901 i form af förslag om skrifvelse till regeringen i just samma syfte, som det här är fråga om. Sedan omsider en dylik skrifvelse aflåtits till regeringen, har denna år 1902 för stortinget framlagt ett lagförslag i ämnet. Vid utarbetandet af detta lagförslag fann emellertid regeringen, att denna fråga icke var af beskaffenhet att kunna lösas i och för sig, utan måste kombineras med några andra frågor, nämligen frågorna om registrerade föreningar samt om förlikning och skiljedom, så att det lagförslag, som år 1902 förelades stortinget till behandling, omfattade både de ämnen, som nu här föreligga, samt frågorna om registrerade föreningar och om förlikning och skiljedom. Förhandlingarna i stortinget angående denna sak voro ytterst vidlyftiga, och jag får bekänna, att jag icke hunnit sätta mig in i det slutliga resultatet af desamma, men jag tror mig med bestämdhet veta, att de icke ledde till något positivt resultat. De handlingar, som voro bilagda den ifrågavarande kungl. propositionen, angafvo också, huru det beträffande denna fråga förhöll sig i främmande länder. Det var en tämligen vidlyftig utredning därom, och jag tror mig kunna säga — men jag är icke i tillfälle att kunna fullt garantera att så är, ty tiden har icke tillåtit något sådant —, att det af dessa handlingar framgår, att icke i något annat europeiskt land förelåg lagstiftning i detta ämne. Af detta torde man kunna inse, att det här gäller en ganska vansklig fråga. Man skulle då här kunna göra sig den frågan, huruvida man icke kunde tänka sig, att den uppgift, som här föreligger, skulle kunna lösas på annat sätt, än man nu föreslagit. I det hänseendet

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

vill jag fästa uppmärksamheten på ett aktstycke, som såg dagen kort efter det att lagutskottets utlåtande hade afgifvits och hvilket aktstycke jag under påskferierna fick kännedom om genom pressen. Jag syftar här på det yttrande, som afgifvits af den förhandlingskommitté, som haft att söka träffa öfverenskommelse mellan å ena sidan Sveriges verkstadsförening och å andra sidan vederbörande fackföreningar. Denna kommitté uttalar sig äfven om föreningsrätten. och till kommitténs protokoll har blifvit antecknad, att verkstadsföreningens representanter förklarar, att bestämmelser om föreningsrätten af verkstadsföreningen skulle komma att gifvas den innebörden, att dels ingen arbetsgiffvare må förvägra någon af sina arbetare att tillhöra den organisation, arbetaren önskar, eller af sådan anledning vägra arbetssökande anställning, och dels arbetarne å sin sida icke må vare sig förmena en arbetsgiffvare att i sin tjänst antaga äfven oorganiserade arbetare eller arbetare tillhörande annan organisation än de af denna öfverenskommelse berörda eller vägra arbeta tillsammans med sådana arbetare. Här af torde herrarne finna. att i ett speciellt fall, som är af ganska omfattande betydelse, har denna fråga blifvit löst på öfverenskommelsens väg. Jag tror, att det vore lyckligt, om man här tills vidare kunde fortgå på den vägen. öfverenskommelsens och öfvertygelsens väg, för att först sedermera, när förberedelse på sådant sätt blifvit gjord, slå in på lagvägen, som ju visat sig vara synnerligen svår.

Af hvad jag nu anfört torde framgå, att jag icke anser tiden nu vara inne för vidtagande af lagstiftningsåtgärder i förevarande afseende. men som jag å andra sidan hyser mycket lifliga sympatier för det förslag, som motionärerna i ämnet afgifvit, kan jag naturligtvis icke biträda utskottets resonemang i frågan, och för att på något sätt gifva uttryck åt denna min uppfattning, har jag, herr talman, ingen annan utväg än att yrka bifall till utskottets förslag med ogillande af dess motivering.

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman, mina herrar! Då jag på grund af försummelse från min sida icke kommit att blifva antecknad som reservant i denna punkt, ber jag att nu få nämna, att jag inom utskottet ställde mig på deras sida, som icke alldeles, såsom utskottsmajoriteten gjort, afvisat motionärernas förslag. Utan att nu närmare redogöra för ärendets behandling inom utskottet, vill jag meddela, att det var min afsikt att instämna med herrar Zetterstrand och Staaff i den af dem vid denna punkt afgifna reservationen. men att jag försummade rätta tiden därför.

Hvad frågan för öfrigt beträffar, kan jag desto mer instämna i hvad lagutskottets ärade vice ordförande nyss har sagt beträffande svårigheten att åstadkomma en tillfredsställande lagstiftning på detta område, som jag därvid har att åberopa icke blott utskottets ärade vice ordförande, utan jämväl en annan af utskottets juridiskt bildade ledamöter. Under sådana förhållanden var det icke möjligt för mig att inom utskottet komma fram med något förslag härvidlag.

ehuruväl jag tillät mig att där referera något litet af en uppsats, som jag, innan ärendet behandlades inom utskottet, kom att läsa i en af Stockholms dagliga tidningar. Den ifrågavarande uppsatsen innehöll en redogörelse dels för den franska lagstiftningen rörande fackföreningar, sådan denna är sedan 1884, dels för det förslag i detta ämne, som för närvarande föreligger till behandling inom franska deputeradekammaren. I denna fragmentariska redogörelse — ty annat än fragmentarisk var den icke — fann jag åtskilliga synpunkter, vid hvilka utskottet enligt min uppfattning bort fästa något större afseende, än hvad det nu gjort.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Hvad angår utskottets motivering, har jag icke inom utskottet gjort någon anmärkning mot densamma, emedan jag ämnade reservera mig mot densamma. Jag vill dock i detta sammanhang nämna, att om utskottet är af den mening, att en begränsning af föreningsrätten bör göras, måste utskottet också — synes det mig — hafva funnit sig böra vara med om att i lagen uppdraga gränserna för det därvidlag tillåtna eller otillåtna — hvad man nu vill kalla det.

Herr Lindhagen har i sin reservation andragit några motiv för sitt där framlagda förslag, hvilka jag finner vara fullt giltiga. Sålunda säger han, att sådana aftal, som äro stridande mot lag och sedlighet, icke böra tillerkännas laga bindande kraft, och att densamma bör gälla äfven om sådana aftal, där någon fränhändes sina medborgerliga fri- och rättigheter. Jag vill dock nämna, att jag icke kan följa herr Lindhagen till slutet af hans resonemang, emedan jag icke kan finna, att han där ställt sig på den ståndpunkt, som Riksdagens Andra Kammare alltid strängt hållit på, nämligen att grundsatsen om allas likhet inför lagen städse bör tillämpas. Jag anser, att det bör finnas fullständig likställighet i nu ifrågavarande angelägenheter, så att samma skyldigheter och samma rättigheter tillkomma föreningsmedlemmar å ena sidan och enskilde å den andra sidan. Då jag således icke kan finna, att hvad herr Lindhagen yttrar i slutet af motiveringen till sin reservation är fullt öfverensstämmande med principen, att alla skola vara likställda inför lagen, kan jag för närvarande icke annat än ansluta mig till det yrkande, som framställts af lagutskottets ärade vice ordförande.

Herr Lindhagen: Jag tror icke, att det är så stor skillnad i reservanternas uppfattning af den föreliggande frågan, det enda är, att jag gjort mig någon möda för att på objektiva grunder komma till ett antagligt resultat. Jag skulle eljest ha kunnat instämma med utskottets ärade vice ordförande i hans yrkande på bifall till utskottets hemställan med ogillande af motiveringen, men då jag anser det resultat, till hvilket jag med anledning af motionärernas yrkande kommit, vara riktigt och tillfredsställande, måste jag för min del yrka bifall till min reservation.

Det är obestridligt, att det är en synnerligen viktig angelägenhet att vi värna om föreningsrätten, men å andra sidan vill jag

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

också medgifva, att det för närvarande möter särdeles stora svårigheter att på fullständigt sätt genomföra en sådan tanke. Dessa svårigheter möta emellertid särskildt, ifall vi, såsom man i detta fall enligt det af utskottets vice ordförande åberopade exemplet försökt i Norge, vilja slå in på att genom straffbestämmelser skydda föreningsrätten. Ty detta är en vansklighets väg, och så vidt jag förstår, bör man endast i allra yttersta undantagsfall inlåta sig på att genom straffhot söka lösa den sociala frågan.

Men då alla borde vara eniga om att föreningsrätten är en medborgerlig rättighet, som har en oerhörd stor betydelse för ett fritt folk, borde äfven alla kunna medgifva, att den bör ingå bland de rättigheter, som enligt sakens natur icke få bortkontraheras, så att med andra ord bestämmelser i ett kontrakt, hvilka gå ut därpå, att denna rättighet uppgifves, äro utan kraft. Denna tanke leder oss också till att fästa vår uppmärksamhet därpå, att i vår nuvarande rätt saknas en bestämd lagstiftning och en stadgad praxis därom, hvilka inskränkningar aftalsfriheten bör vara underkastade. Förr eller senare måste man söka att genom lagbestämmelser råda bot på det missförhållande, som i detta afseende förefinnes. Det nu förevarande är ett af de fall, där man kommer till insikt om, att en lagstiftning på detta område är af behovet påkallad. Jag anser, att det då icke kan vara annat än riktigt och lämpligt, att man med afseende på ett sådant område som kontraktsläran gifver sitt erkännande åt föreningsrätten genom att biträda en framställning om att denna rättighet icke bör i regeln kunna bortkontraheras. Det är klart, att det kan gifvas vissa befogade undantagsfall härvidlag, men den allmänna regeln bör vara, att man icke genom aftal bör kunna afhända sig ifrågavarande rättighet.

Det finnes också en särskild anledning att nu bifalla ett sådant yrkande, nämligen det beslut, som Riksdagen år 1899 fattade angående ändring af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, samt Riksdagens beslut härom dagen att icke upphäfva det förra. Denna lagändring afser i själfva verket ingenting annat än att i viss mån skydda deras rätt, som icke önska sluta sig till någon fackförening, och låta dem behålla sin fullständiga frihet. Jag kan icke finna annat, än att det vore rättvist och billigt, att man från den sidan, där man förut särskildt gjort gällande, att den nyss nämnda lagändringen borde komma till stånd, nu är med om att söka upprätthålla äfven själfva föreningsrätten genom att införa ett stadgande, som icke alls ingår på strafflagens område, utan uteslutande håller sig till kontraktslärans neutrala område.

På de grunder, som jag dels nu, dels i min reservation närmare utvecklade och hvilka jag tror vara i alla afseenden fullt objektiva, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till min reservation, såsom varande ett uttryck för en från samhällets och rättskipningens synpunkter alldeles riktigt slutledning.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Pettersson* i Södertälje, *Beckman*, *Kvarnzelius*, *Branting*, *Fredholm*, *Johansson* i Öja, *Forssell*,

K. G. Karlsson i Göteborg, Thorsson, Larsson i Västerås och Ahlstrand.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.
(Forts.)

Herr Hedlund: Herr talman! Den ärade reservant, som nyss hade ordet, yttrar på ett ställe i sin framställning, att det icke kommit till hans kännedom något, som visade, att äfven arbetsgifvares föreningsrätt behöfver tryggas. Jag vill då erinra honom därom, hurusom det härom året hände nere i Halland, att stenhuggeriarbetarne därstädes, själfva väl organiserade, motsatte sig arbetsgifvares sammanslutning uti en förening för att upprätthålla en gemensam prislista, därför att det vid det tillfället icke passade dem. För ett sådant fall gäller i själfva verket »i dag mig, i morgon dig»; hvarhelst öfvermakten finnes, där finnes ock tillfälle och böjelse att missbruka den.

Vidare finnes där ett annat fall, som också bör uppmärksammas, nämligen konkurrensen mellan olika arbetarorganisationer. Det pågår här i vårt land, åtminstone på ett område, en ganska skarp sådan konkurrens, en konkurrens, som ibland tager sig uttryck i rätt betydande tvång på den enskilda öfvertygelsen. De, som tillhöra den ena organisationen, vilja tvinga dem, som äro utomstående eller tillhöra en annan organisation, att ingå i den, som de själfva tillhöra.

Dessa exempel visa, att frågan har två sidor och att i detta afseende ännu i vårt land råder en mycket anarkistisk rättsuppfattning eller rättare sagdt en betänklig brist på rättsmedvetande.

Man kan tänka sig, att en hel organisation af arbetsgifvare kommer öfverens om att inom sitt yrke icke tåla arbetare, som tillhöra någon förening. Man kan tänka sig, att arbetsgifvarne uti en hel trakt ingå en öfverenskommelse, öppen eller tyst, om att icke tåla arbetare, som tillhöra någon förening. Ja, arbetarne hafva visserligen frihet att lämna det yrke, som de en gång lärt in och hvaraf de hafva sitt lefvebröd. De hafva också tillfälle att alldeles lämna nämnda trakt. Men att tala om frihet i detta sammanhang är ju i själfva verket ett öppet hän och gäckeri.

Jag måste helt och hållet instämma med reservanten, herr Lindhagen, då han framhåller, att föreningsrätten är en naturlig, mänskligt-medborgerlig rätt, som icke får och icke kan bortkontraheras. Ehuru icke jurist, vågar jag dock yttra min öfvertygelse, att om man begränsade en lag på ifrågavarande område till att så mycket som möjligt fastslå detta i rättsmedvetandet, så skulle uppgiften icke vara så olöslig, att man behöfde töfva allt för länge för att gripa sig an därmed. Om man, såsom reservanten, herr Lindhagen, föreslår, begränsade sig till att annullera alla aftal, som innebure en kränkning af föreningsrätten, skulle det vara så svårt att formulera en sådan lag?

En så begränsad lag skulle ju i många fall icke vara effektiv. Men man hade dock en offentlig, en statens meningsyttring till förmån för föreningsrätten, som vederbörande då hade mycket svårare att träda för när, än om ingen sådan bestämmelse finnes.

Jag yrkar bifall till herr Lindhagens reservation.

Om lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares förening-rörelse m. m.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen afslutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner 1:o) på bifall till utskottets i punkten 3:o) af förevarande utlåtande gjorda hemställan, 2:o) på bifall till det af herr Zetterstrand under öfverläggningen framställda yrkandet och 3:o) på afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den af herr Lindhagen vid utlåtandet afgifna reservationen. Herr talmannen ansåg sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det under 2:o) upptagna yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående lagutskottets utlåtande n:o 40 antager det af herr Zetterstrand under öfverläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till utskottets hemställan.

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 76 ja, men 114 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 40 bifaller den af herr Lindhagen vid utlåtandet afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Denna senare votering utföll med 70 ja, men 125 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets i punkten 3:o) gjorda hemställan.

§ 13.

Vidare föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända lagutskottets utlåtanden:

n:o 41, i anledning af väckt motion om ändring af 47 och 48 §§ landstingsförordningen;

n:o 42, i anledning af väckt motion angående offentliggörande af handlingar i patentärenden; och

n:o 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa internationella förhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt till lag om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet.

§ 14.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huru lättnader i kostnaden för laga skifte må kunna beredas skiftesdelägarne m. m.; och anförde därvid motionären

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Den fråga, hvarom jag motionerat, och som nu föreligger till behandling, är en för vårt jordbruk och särskildt för Dalarnes jordbruk mycket viktig fråga. Vid föregående riksdag erkändes detta såväl af Andra Kammarens 3:dje tillfälliga utskott som äfven af Andra Kammaren, då den enhälligt biföll samma utskotts utlåtande. Äfven i Första Kammaren höjdes välvilliga röster för förslaget, ehuru det där af vissa orsaker föll. I år har jag funnit mig föranlåten att återupptaga frågan, men sedan jag väckt min motion, har jag fått upplysning om, att Kungl. Maj:t redan vidtagit åtgärder för att utreda frågan. Utskottet har nu redogjort för densammes läge och med anledning däraf afstyrkt motionen. Jag inser till fullo, att man under närvarande förhållanden, då Kungl. Maj:t redan börjat vidtaga åtgärder för frågans utredning, icke kan begära mera.

Jag har emellertid begärt ordet egentligen för att göra en anmärkning mot utskottets motivering på sid. 5 i betänkandet. Där har utskottet gifvit sig in på att kritisera ett af de förslag jag framställt till frågans lösning, och utskottet säger, att det ställer sig särskildt tveksamt till en af de utvägar jag anvisat. Jag tror att under frågans nuvarande läge är det olämpligt vare sig utskottet eller Andra Kammaren inlåter sig på ett bedömande af de olika utvägarna. När frågan för närvarande är föremål för utredning, tror jag att man ej bör förorda hvarken den ena eller den andra utvägen, utan att den bör lämnas öppen, tills utredningen är färdig.

Om nu kammaren skulle godkänna denna utskottets motivering, skulle man hos vederbörande utredningsmän kunna åberopa, att åtminstone Andra Kammaren för sin del har afvisat den och den utvägen.

Jag har som sagdt begärt ordet blott för att påpeka detta och får således yrka, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan, men med ogillande af den del af motiveringen, som förekommer i utskottets betänkande på sid. 5. och däri utskottet uttalar sin tveksamhet angående en viss lösning af frågan.

Ytterligare anfördes ej. Efter af herr talmannen i ämnet gifna propositioner biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Herr *A. A. Johansson* i Möllstorp aflämnade en motion, n:o 260, i anledning Kungl. af Maj:ts proposition angående bidrag af statsmedel till åstadkommande af en järnväg från Borgholm till Böda å Öland.

Denna motion blef på begäran omedelbart hänvisad till statsutskottet.

Vidare aflämnades följande motioner, nämligen af:

herr *N. Persson* i Malmö *m. fl.*, n:o 261, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem;

herr *C. A. Lindhagen*, n:o 262, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rösträtt för kvinna vid val till Andra Kammaren; och

herr *D. K. Bergström*, n:o 263, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

Dessa motioner bordlades.

§ 16.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställningar angående åtgärder till fiskerinäringens befrämjande;

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställning angående anställande af torfingenjörer och torfassistenter samt åtgärder för att befrämja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång;

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställning angående anskaffande af ett fartyg för hydrografisk-biologiska hafsundersökningar m. m. samt underhålls- och driftkostnad för samma fartyg; och

n:o 73, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckt

motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående kontroll öfver lagars och författningars efterlefnad inom armén och flottan m. m.;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 62, i anledning af Andra Kammarens återremiss till statsutskottet af vissa punkter i utskottets utlåtande n:o 5 angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel;

n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekostande af behandling enligt den s. k. ljusmetoden af medellösa lupuspatienter;

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af ny tomt åt veterinärinstitutet i Stockholm m. m.; och

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till de väghållningsskyldige i Kumla härads väghållningsdistrikt i Örebro län af länsmansbostället Kumla n:o 4 i Kumla socken och härad af nämnda län tillkommande andel i Kumla bys gemensamma grustag;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 20, i anledning af väckt motion om höjning af tullen å juteväfnad m. m.;

n:o 21, i anledning af väckt motion om befrielse för rederiaktiebolag och rederier från bevillning och inkomstskatt;

n:o 22, angående en inkomstskatt för år 1905;

n:o 23, i anledning af väckt motion om vissa ändringar i bevillnings- och inkomstskatteförordningarna i fråga om gift kvinnas beskattning;

n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till Kockums mekaniska verkstadsaktiebolag af erlagd tull för vissa från utlandet införda, vid byggandet af pansarbåten Tapperheten använda materialier;

n:o 25, i anledning af väckta motioner om ändring i § 8 tulltaxeunderrättelserna m. m.; och

n:o 26, i anledning af väckta motioner angående beräkningen af utbytet vid hvitbetssockertillverkningen samt om tullen å socker; samt

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 30, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande antalet vanföra och lytta i landet.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *O. G. Eklund* under den 13 april och

» *J. W. Lundin* » 2 dagar från och med den 14 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,40 e. m.

In fidem
Herman Pålmgren.